

PANORMIA

¹Prima pars istius libri² continet: De fide. De diversis heresibus. De sacramento fidei, id est³ baptisate, et ministerio⁴ baptizandorum et consecrandorum⁵ et consignandorum et consignatorum et de⁶ observatione singulorum, et quid conferat baptisma, quid confirmatio. De sacramento corporis et sanguinis Domini⁷. De missa et⁸ sanctitate aliorum sacramentorum⁹.

¹ Capitulum prime partis Be; Incipiunt capitula Admg.GcWd; Incipit Panormia Ivonis Carnotensis episcopi Oe; Decreta Yvonis Prometheus curialis Of fo. Iv, repeated. De prima parte Ld. Capitula prime partis PtRaVp; Incipiunt octone divisiones SIWc. In other copies these and other forms of the title precede the Preface; see too below, before c 1. No title LePwQeRbVo. BdBe²Wd number the headings within the contents list. In Ph this capitulatio follows 8. 134 and the Prologue; in We it is after 8.136

² istius lib. AdBdBcFcGcLdMgOaOePfpkPtRbSIVmVoVpVqWcWe; huius lib. CaRaTc; canonum Tb; (Prima pars continet istius libri Se); om. PhQe

³ id est] et Se

⁴ ministerio AdBeCaMgPtRbSeSITbTcVmVp; misterio OaPfVo

⁵ consecrandorum AdBeCaGcLdLeMgMq²PfPhPtPwRaRbSITbTcVoVpWe; consecrantium CcFcOaOePkQeSe; secrandorum Mq; baptizatorum Vm

⁶ consignandorum et [om. Bd] consignatorum et de (om. Rb)

BdBcCaCcGcLdLeMgMqPhRaRbSITbVmVoVp; consignatorum et consignandorum et de Ad; consignandorum et de FcOeQeTc; signandorum et OaPf; consignatorum et We

⁷ Domini AdBeGcMgOePtRaRbSeTbVmVoVpVqWe; Christi CaOaPfTc; dominici Ld

⁸ et om. Bd, de add. VmVo

⁹ sanct. al. sacr. AdBeCaCcOaPfpwRaTcVp; al. sacr. sanct. FcMgOePkPtQeSeVmVoWe; de al. sacr. sanct. GcLdMqRbTbSl. Prima - sacr. repeated before Bk. I, with many variants, CaCcOa. Le has only summary to Bk I, followed by cap. 1

[Capitula secunde partis]¹

Secunda pars continet: De constitutione² ecclesie. De oblationibus fidelium. De dedicatione³ et consecratione ecclesiarum et altarium. De sepultura⁴. De⁵ presbiteris et de eorum ecclesiis⁶. De decimis⁷. De legitima possessione et de⁸ confugientibus ad ecclesiam. De sacrilegio. De libertorum tutela. De alienatione et commutatione⁹ rerum ecclesiasticarum. De scripturis¹⁰ et conciliis autenticis¹¹. De consuetudinibus. De ieiunio et elemosina.

¹ Capitula secunde partis CaPtRaVp; Item cap' secunde partis Be; De secunda parte LdTb; Secunda pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; om. AdFcGcMgOaPfpkPqRbSIVmVoVqWe

² constitutione AdBeMgPpSeTbTcVm; constructione Ca; institutione Vp

³ ecclesie add. Vp

⁴ et add. CaTc, om. MgPpTbVp

⁵ De MgPpTbTcVp; om. Ca

⁶ eorum eccl. CaMgPpTb; eccl. eorum Tc

⁷ decimis CaMgPpTb; decima Tc

⁸ de CaPpTb; om. MgTc

⁹ commut- CaMgPpTb; mut- Tc

¹⁰ sepulturis Rb¹¹ conc. aut. AdBeOaPfRbSeTbVoVpVq; aut. conc. CaTc; conc. autenticis Mg; conc. non autenticis Vm[Capitula tercie partis]¹

Tertia pars continet:² De electione et consecratione pape³ archiepiscoporum, episcoporum⁴. De ordinibus. De clericis et⁵ laicis ordinandis et⁶ non ordinandis. De mutatione episcoporum. De ordinatis et⁷ non reordinandis⁸. De continentia ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatibus, qui omnino sunt⁹ deponendi et qui misericorditer reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer¹⁰ ad ministrandum possint¹¹ accedere. De clericis homicidis qui non debeant¹² ministrare.¹³ De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis¹⁴, qui debeant manere in ordinatione¹⁵ qui non. De clericis ebriosis, scurrilatoribus¹⁶. De monachis.¹⁷ De etate qua possint¹⁸ parentes contradicere¹⁹ religioni filiorum et qua²⁰ non possint²¹. De viduis et virginibus velatis. De abbatissis.

¹ Capitula tercie partis CaPtRa; Item tertie partis Be; De tertia parte LdTb; Tertia pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; *om.* GcMgOaPfPhQeRbSIVmVoVq² Tert. – cont. *om.* Rb³ et *add.* GcMgRbTc, *om.* CaLdPFTbVm⁴ episcoporum CaGcMgPfTb; et episcoporum Rb; *om.* LdTc⁵ et CaMgPfTb; De Tc⁶ de *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc⁷ et CaPfTbTc; *om.* Mg⁸ -andis MgPfTbTc; -atis Ca⁹ sunt CaMgPfTc; *om.* Tb¹⁰ *corr. fr.* merito Rb¹¹ -int MgPfTbTc; -unt Ca¹² -eant CaMgTbTc; -ent Pf. et qui debeant *add.* GcTb. et qui possint *add.* Rb¹³ De clericis hom. – min. *om.* Ra¹⁴ -atis MgPfTbTc; -ans Ca¹⁵ ordinatione CaOaPf; ordine GcMgMqRb; ordine et Tb; ordinatione et Tc¹⁶ De clericis ebr. - scurr. (scurr- Rb) CaGcMgMqOaPfRbSITbVq; De clericis scurrilibus et adulatoribus RaTc; De cl. ebr. aleatoribus, scurrilatoribus Vm¹⁷ De clericis (ebriosis *add. and canc.* Ra) arma sumentibus et aruspices et (vel Ra) similia exercentes consulentibus et ebrietati vel alee insistentibus. De laicis aleatoribus *add.* Ra *after* ordinatione qui non, Tc *here; om.*

AdBdBeCaCcFcGcLdMgOaObOdOeOfPfPhPkPtPwQaQeRbSeSgSITbVaVmVoVpVqWcWe

¹⁸ possint CaMgPfTb; possunt Tc¹⁹ vel concedere *add.* Rb²⁰ *corr. fr.* quia Pf²¹ possint CaPfTb; possunt GcMgTc

[*Capitula quarte partis*]¹

Quarta pars continet: De primatu et dignitate Romane ecclesie. De conciliis convocandis. De provincia² quomodo constituenda sit³. De potestate primatum⁴ et metropolitanorum⁵ episcoporum. De negotiis et causis clericorum ubi debeant tractari⁶. De spoliatis revestendis⁷. De accusatione et⁸ quo ordine et a quibus personis et adversus quas personas⁹ debeat vel non debeat fieri. De testibus qui et quomodo et quot et in quo negotio testificari debeant vel non. De induciis quo tempore et quanto¹⁰ dande sunt¹¹. De subterfugientibus quanto tempore et qua ratione exspectari debeant¹². De iudicibus quales debeant esse et quando sententiam iudicii debeant proferre¹³. De appellatione quo tempore et qua ratione debeat fieri et de pena male appellantium.

¹ Capitula quarte partis CaPtRa; Item Be; Quarta pars Se; De quarta parte Tb; Capitula libri quarti Tc; *om.* GcLdMgOaPfQeRbVmVoVqWc

² providentia Vq

³ constituenda sit GcLdMgRbTbVmVoVq; sit continenda Be; sit constituenda CaPfRa; sit custodienda Tc

⁴ -atum CaGcMgPf; -atuum TbTc

⁵ et ceterorum *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfRaTbVm

⁶ agi Rb

⁷ rev. CaMgPfTbVm; revestigendis Gc; restituendis Tc

⁸ et CaGcMgPfVm; *om.* TbTc

⁹ quas personas CaMgTbTc Vq; personas quas Pf

¹⁰ quo tempore et quanto CaGcMgTbTcVoVq; quo tempore et quanto tempore OaRa; quanto temp. et quo tempore Pf

¹¹ sunt CaPfTcVq; sint GcMgRbTb

¹² exp. deb.] exspectandi sint Rb

¹³ et quando - proferre CaGcMgPfRaRbTbVmVoVq; *om.* Tc

[*Capitula quinte partis*]¹

Quinta pars continet: De clericis sola infamia sine² testibus accusatis³, quota manu se debeant purgare. De causis⁴ et negotiis⁵ laicorum. De vocatione⁶ excommunicandorum. De licita et illicita excommunicatione⁷. De absolutione⁸. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt quod possunt sine⁹

¹ Capitula quinte partis CaPtRa; Item Be; De quinta parte LdTb; Quinta pars SeWc; Cap. quinti libri Tc; *om.* GcMgOaPfPhRbSIVmVoVq

² sine CaGcMgTbTc; sive Pf

³ test. acc. CaPfRbTbTc; acc. test. GcMg

⁴ causis CaMgPfTb; causa Tc

⁵ clericorum et *add.* Tc, *om.* CaMgPfRaRbTb

⁶ voc- CaGcMgPfTb; convoc- Tc

⁷ et de absolutione *add.* Tc, et *add.* Mg, *om.* CaGcPfRaRbTbVoVq

⁸ solutione Rb

⁹ possunt sine CaPfTbTcVq; possint absque GcMgRb

periurio absolvi ab illo¹⁰ sacramento. De hereticis post mortem excommunicandis.
Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis¹¹.

¹⁰ abs. ab illo CaGcMgPfTb; ab illo solvi Tc

¹¹ sit comm. (communicatum *corr. fr.* excomm- Rb, cum *add.* Vo) non ex nomine (ratione PhTb) excommunicatis (-antis Pf) BeCaGcLdMgPfPhRaRbTbVmVoVq; sit comm. (*corr. fr.* excomm-) cum nomine non excomm. Sl; sit comm. non nomine communicantis Oa; non sit comm. excommunicatis Tc. Non facile excommunicandum *add.* Be

[Capitula sexte partis]¹

Sexta pars continet: De nuptiis quo scilicet² tempore et inter quas personas et qua de causa debeant³ fieri. De tribus⁴ que perfectum reddunt coniugium. De perfecto et imperfecto coniugio. De concubinis. De coniugibus quorum alter sine altero continentiam vovit vel religionis habitum sumpsit. De uxoribus qui⁵ viris in captivitate ductis aliis nupserunt. Quod sit coniugium inter personas eiusdem religionis, hoc est inter gentiles, inter⁶ Iudeos. Inter personas vero que non sunt eiusdem religionis vel fidei non potest fieri coniugium. Quibus de causis non debeat solvi coniugium⁷. Cuiusmodi coniunctio non facit coniugium. De separatione coniugii non ob causam fornicationis⁸.

¹ Capitula sexte partis CaPtRa; Item Be; De sexta parte LdTb; Cap. sexti libri Tc; Sexta pars Wc; *om.* GcMgOaPfPhRbSeSIVmVoVq

² quo sc. GcMgPfTb; sc. quo CaTc

³ -eant CaGcMgPfTc; -ent Tb

⁴ tribus CaGcMgTbTc; tribus Pf

⁵ que a Rb

⁶ inter GcMgPfTb; et Tc; et inter CaRb

⁷ debeat solvi coniugium CaGcMgRaVq; debeat [fieri *add.* and *canc.*] coniugium solvi Be; debeant solvi coniugia OaPfTc

⁸ Quibus de causis - forn. BeCaGcMgOaPfPtTcVmVoVq; *om.* Tb; De separatione -forn. *om.* Ph

[Capitula septime partis]¹

Septima pars continet: De separatione coniugii ob causam fornicationis carnalis². De viro qui cum alterius uxore³ fornicatur quod⁴ post mortem mariti⁵ non possit eam⁶ habere uxorem. De interfectione⁷ coniugum suarum. De fornicatione

¹ Capitula septime partis CaPtRa; Item Be; Septima pars SeWc; De septima parte Tb; Cap. septimi libri Tc; *om.* GcMgOaPfPhRbVmVoVq

² forn. carn. BeCaPfRaTc; carn. forn. GcMgRbTbVoVq

³ alt. ux. CaMgPfTbVq; ux. alt. RbTc

⁴ quod GcMgRbTbVq; quia CaPf; quam Tc

⁵ mariti GcRb²TbTcVq; viri Pf; marti Rb; *om.* CaMg

⁶ eam CaGcMgPfTb; *om.* Tc

⁷ interfectione BeCaMgPfSIVq; interfectio GcTbTc; interfectore Be²RaVo; interfectionibus Rb

spirituali, quod propter eam licite dimittatur⁸ uxor. De reconciliatione coniugum. De sacramento quod⁹ debent viri facere¹⁰ mulieribus et mulieres viris suis¹¹ quando reconciliantur. De subiectione qua¹² debent uxores viris suis¹³ subici¹⁴. Qua¹⁵ ratione non debet fieri coniugium¹⁶ inter parentes. De eo quod unus vir¹⁷ non potest duas commatres ducere unam post aliam. De eo qui¹⁸ cum filiola sua aut commatre sua aut¹⁹ qui filium suum baptizavit²⁰ aut cuius uxor filium²¹ aut privignum suum²² de sacro fonte levavit aut ad confirmationem tenuit et ideo voluit separari²³. In quo ramusculo consanguinitatis possunt²⁴ coniugia fieri. De accusatione consanguinitatis²⁵ a quibus personis debet fieri²⁶. De sacramento quod debet fieri et quomodo debet fieri²⁷. De inquirenda parentela et de²⁸ incestuoso discidio. De gradibus consanguinitatis²⁹ recto et transverso ordine dispositis.

⁸ -atur CaMgPfTc; -itur Tb

⁹ sacramento quod GcMgPfTb; sacramentis que CaTc

¹⁰ viri fac. CaGcMgPfTc; fac. viri cum Tb

¹¹ viris suis CaMgPfTb; viris Rb; *om.* Tc

¹² qua CaMgPfTc; quam AdRbTb

¹³ suis CaMgPfTb; *om.* RbTc. quando reconc. - suis *in mg.* Ad

¹⁴ subici CaMgPfTc; *om.* RbTb

¹⁵ Cui Rb

¹⁶ deb. (debent Vo) fieri con. CaMgRbTbVoVq; fieri deb. con. Pf; deb. con. fieri Tc

¹⁷ unus vir MgPfTbTc; vir unus Ca

¹⁸ qui CaMgPfTc; quod OaTb

¹⁹ sua aut CaMgOaTbVq; aut Pf; dormierit et Tc

²⁰ -avit CaPfTbTc; -averit Mg

²¹ aut cuius ux. filium CaMgPfTb; *om.* Tc

²² suum CaMgPfTb; *om.* RbTc

²³ et ideo voluit (-unt Tb) sep. (separi Rb) CaMgPfRbTb; ut separetur Tc

²⁴ possunt CaMgPfTb; possint Tc

²⁵ osuunt coniug. – consang. *om.* Oa

²⁶ De accus. cons. (et *add.* Mg) a quibus pers. deb. fieri CaLdMgPfRaSeTb; *om.* Tc

²⁷ et quomodo - fieri *placed below after* De gradibus Ca. De sacramento – fieri *in mg.* Be

²⁸ de CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁹ consanguinitatis CaMgPfTbVmVo; sanguinitatis Oa; parentele Tc

[Capitula octave partis]¹

Octava pars continet: De homicidio spontaneo et non spontaneo² et quod potest fieri sine peccato. De eo qui quemlibet clericum occiderit, quid debeat emendare. De eo qui percusserit mulierem in utero habentem et abortierit³ utrum homicidium fecerit necne⁴. De incantationibus et divinationibus et diverso genere

¹ Capitula octave partis CaPtRa; Item Be; De octava parte LdTb; Octava pars Se; Cap. octavi libri Tc; viii Wc; *om.* MgOaPfPhRbSIVmVoVq

² spontaneo et non spontaneo CaLdMgOaPfTb; spontaneo RbVq; sponte et non sponte facto Tc

³ et abortierit MgPfTbVo; et abortiverit CaTc; abactivum Rb

⁴ utrum hom. fec. necne CaMgPfTb; an sit hom. vel non Tc

magice artis. De natura demonum. De sortibus⁵. De observatione dierum et mensium. De iuramento quod⁶ debeat teneri necne⁷, et quos habeat comites. De⁸ omni genere mendacii.⁹

[*Expliciunt capitula*]¹⁰

⁵ sordibus Rb

⁶ quod CaPFTbTc; quid Mg

⁷ necne CaMgPFTb; vel non Tc

⁸ et Rb

⁹ Mn breaks off here and resumes in c 9 below. Item de mendacio add. in mg. Bd. Qe leaves a third of fo. 100v blank here.

¹⁰ Exp. cap. BdPwTcWe; om. AdCaMgPPhRaSITbVoVqWc. Frater Nicolaus Lant fidel' complevit add. We. Cc then begins, Prima pars istius libri continetur. Ea lacks capitula entirely. Mq follows directly with short rubrics to the cc. of Book I, of which, after some uncertainty, cc 3 – 65 are preceded by a sequence of letters (acting as numbers); Vo has a new rubric: Incipiunt capitula primi libri canonum, and then copies out all the rubrics of Book I, numbering the first 11 as i-viii, one omitted, then xiii, xii, before giving up. OaPwQe repeat the capitula to bk I, and a second hand in Oa then adds:

Quid penitentiae et qualiter agere debeant qui magna crimina committunt
Quatuor quadragesime penitentibus de criminalibus. Omnes dies Veneris per annum .. et comedat victum quadragesimalem

Incipit Panormia Ivonis Carnotensis episcopi¹

1²

De fide sancte Trinitatis³

Credimus unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Patrem eo quod habeat Filium, Filium eo quod habeat Patrem, Spiritum sanctum eo quod sit ex Patre et Filio. Pater ergo principium⁴ deitatis, qui sicut nunquam fuit non⁵ Deus, ita nunquam fuit⁶ non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus sanctus non natus quia non

¹ Incipit - episcopi BdCbObOfPkPwBrant; Incipiunt decreta sanctorum pontificum (patrum MqOeRbVcVp) AdBeGcLdLeMhMkMmMqOeRbSIVcVpVqWc; Incipit liber pannormie Ivonis venerabilis Carnotensis episcopi de multimoda distinctione scripturarum sub una castorum eloquiorum facie contemptarum Lg; Incipiunt sanctorum patrum decreta Mf; Canones Ivonis Carnotensis qui Pannormia dicuntur Oa; Incipiunt capitula dogmatis Pt; Prima pars RaVp; Incipiunt Sg; Incipit liber primus deflorationis canonum Ivonis Carnotensis episcopi Tc; Incipiunt decreta pontificum VaVo; Incipit pars prima Wc²; om. CaLcMgPFPtRaSeTbVm. Se has here an arbor consang. In Ph fo. Ir is too faded to read on microfilm.

² om. BbEa

³ De - Trin. in mg. Ad²BeCaGcLdMgOePdPfSe, text AdMhMkMmPwRaRb(adding prima pars)SIVaVcVmVoVpVqWc; i. De fide in mg. Bd; i in mg. Be; De fide Oa; Incipiunt capitula dogmatis Augustini de fide sancte Trinitatis Pt; Ex Niceno concilio. De - Trin. QeTb; De fide s. Trin. unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum in text, Credimus in Deum Patrem et Filium et Spiritum Sanctum in mg. Rb; Ambrosius add. in mg Vc; om. LeMjMoTc.

⁴ dicitur add. Tc, om. CaGcMgPFTb

⁵ ss Mo²

⁶ superscr. Tc

est Filius, neque⁷ ingenitus quia non est Pater, nec factus Spiritus sanctus⁸, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre⁹, et Deo Filio¹⁰ Deus procedens. Pater eternus, eo quod habeat Filium eternum cuius eternus sit Pater, Filius eternus eo quod sit¹¹ Patri et Spiritui sancto¹² coeternus. Spiritus sanctus eternus eo quod sit Patri¹³ et Filio coeternus. Non¹⁴ confusa in una persona Trinitas, ut Sabellius dicit, neque¹⁵ separata aut divisa in natura divinitas¹⁶, ut Arius blasphematur¹⁷, sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus. Unus¹⁸ in natura, in sancta Trinitate Deus¹⁹ Pater, et Filius et Spiritus sanctus²⁰.

Ps-Aug. De ecclesiae dogmatibus c 1 (PL 42.1213, cf PL 58. 979-80)

⁷ neque CaMgPf²Tc; nec Tb

⁸ nec factus Sp. sa. CaOeTbVq; nec factus est Sp. sa. AdBeMg; nec Sp. sa. factus Pf; neque factus Sp. sa. Tc

⁹ Deo Patre CaMgPfTb; Patre Deo Tc

¹⁰ Deo Filio CaMgPfTbVq; Filio Deo Tc

¹¹ sit CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² et Sp. sancto GcPfTbVq; et Sp. sancto sit Tc; *om.* Ca

¹³ Sp. sancto coeternus - sit Patri *om.* Mg

¹⁴ est *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

¹⁵ aut *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

¹⁶ -itas CaMgPfTb; -itatis Tc

¹⁷ blasphematur CaGcTbTc²; blasphemavit Pf; *om.* Tc

¹⁸ Deus *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

¹⁹ Deus CaGcPfTbTc; *om.* Mg

²⁰ Deus Pater - sanctus *at foot of leaf* Vm

2¹

²*De incarnatione Christi*³

Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantum, ut qui erat in divinitate Patris Dei⁴ Filius, ipse fieret in homine hominis⁵ filius, neque Filii nomen⁶ ad alterum transiret⁷, qui non esset nativitate Filius. Dei ergo nativitate⁸ filius, hominis factus est⁹ Filius, natus secundum veritatem nature¹⁰ ex Deo Dei Filius, et¹¹

¹ *om.* Ea

² Augustinus *add.* Pf, Item *add.* QeTb, *om.* BeCaGcMgTcVmVpVq

³ De inc. Christi *in mg* BeGcWc, *in text* AdCcLeMgPfPtPwQeRbSITbTcVmVoVpVq; De inc. *in mg.* Ca.

⁴ Patris Dei CaGcMgPfTb; Dei Patris Tc

⁵ homine hominis CaGcMgPfTb; humanitate vere Tc

⁶ Filii nomen CaMgPfTb; nomen Filii Tc

⁷ ad alt. tr. CaMgPfTc; tr. in alt. Tb

⁸ nativ. CaGcMgPfTc; *om.* TbVo

⁹ hominis factus est AdCaGcMgTcVmVq; Dei factus est Pf; factus est hominis Tb

¹⁰ ver. nat. CaGcMgPfTbVmVq; divine nature ver. Tc; ex virg. virg. filius *in mg.* Gc. Vm *begins new canon.*

¹¹ et CaMfPfTc; *om.* Tb

secundum veritatem¹² nature ex homine hominis filius, ut veritas geniti non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, et esset verus Deus et verus homo, unus Filius.

Ut sup. c 2a]

¹² humane *add.* Mg²Tb; *om.* AdCaGcMgPfTcVq

3¹

[De eodem contra Timothianos et alios hereticos]²

Non ergo duos Christos, neque duos Filios³, sed Deum et hominem unum Filium, quem propterea, et Unigenitum dicimus, manentem in duabus substantiis, sicut ei nature veritas⁴ contulit, non confusis naturis neque inmixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis.

Ut sup. c 2b]

⁵Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transivit, non nature versibilitate, sicut Tracii Apollinariste dicunt, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam⁶ substantiam⁷ assumendo hominem⁸, nec homo in divinam⁹ glorificatus in Deum, quia mutatio vel versibilitas nature et diminutionem et abolitionem substantie facit. Creditur¹⁰ a nobis sine confusione coniuncta Trinitas, sine separatione distincta. Natus est ergo Dei Filius ex homine et non per hominem, id est non ex viri¹¹ coitu, sicut Ebion dicit, sed carnem ex virginis corpore trahens, et non de celo secum afferens, sicut Marcion, Origenes¹² et Eutices affirmant, neque in fantasia, id est absque carne sicut Valentinus¹³, neque Aornci¹⁴, id est putative

¹ *om.* Ea

² De eodem – al. heret. (heret. al. Pt) AdBdPt *text*, Ad²BeCaMgPwTcWc *mg.*; *before* Deus ergo hominem *below* CcMqPfQeRbTbVq; *in mg. against* Ex homine hominis *above* Gc; *before* veritatem nature *above*, *before corr.* Vm; *om.* LdPf. ii. De diversis heresibus *in mg.* Bd; ii *in mg.* Be²; Quantum ad divinam nativitatem non appellatione, quantum ad humanam scilicet quod appellaretur et non esset verus homo Mg *mg.* Contra - hereticos *in text* Vp. *No break* GcOaSiTbVcWd

³ credimus *add.* Tb, *om.* CaGcMgPfTc

⁴ nat. ver. CaMgPfTcVq; ver. nat. Tb

⁵ *see above for* CcMqPfRbTbVq; Quid proprie ad Patrem, quid proprie ad Spiritum sanctum pertineat *here* Tc(*cf c 7 below*)

⁶ Ph *fo.* Iv *begins*

⁷ humanam substantiam MgPfTbTc; humana substantia CaGc

⁸ in Deo *add.* Tb, *om.* CaGcMgPfTc

⁹ divinam MgPfTbTc; divina CaGc

¹⁰ itaque *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfTb

¹¹ viri GcMgPfTbTc; virili Ca

¹² -nes Mg²TbTc; -nis CaGcMgPf

¹³ -tinus GcMgPfTbTc; -tius Ca

imaginatum, sed corpus verum, non tantum carnem¹⁵ ex carne, sicut Martianus¹⁶, sed verus Deus ex divinitate, et verus homo ex carne, unus Filius, in¹⁷ divinitate Verbum Patris, et Deus in homine anima et caro, anima non¹⁸ absque sensu et ratione, ut Apollinaris. Neque caro absque anima, ut Anomotius¹⁹, sed animam²⁰ cum ratione sua, et carnem²¹ cum sensibus suis, per quos sensus veros in passione et ante passionem carnis sue dolores sustinuit²².

Ut sup. c 2c]

¹⁴ AO&NCI PfVq; Aiochei BePw; Aonchei Ca; AOKThei Gc; Aoacnci MgTc; AOKNCI RbSl; AOKHCI Tb

¹⁵ tantum carnem CaGcMgPfTc; tamen caro Tb

¹⁶ Martianus CaGcMgTbTc; Mathianus Pf

¹⁷ in CaMgPfTb; ex Tc

¹⁸ an. et caro, anima non CaGcLdMgOaTbVq; an. et caro, non anima Pf; et caro et an., anima non Tc

¹⁹ Anomotius AdCaTc; Anomocus BeMgVq; Annomaicus Gc; Anonicus Mq; Anomotiis Pf;

Noamonicis Pw; Anomicus Rb; Anomacus Sl; Amonicus Tb

²⁰ -imam CaGcMgPfTc; -ima Tb

²¹ carnem CaGcPfTc; caro MgTb

²² dol. sust. CaGcMgPfTb; sust. dol. Tc

4¹

De nativitate Christi², contra Arthemonem³ et ceteros hereticos⁴

Neque⁵ sic est natus⁶ ex Virgine ut deitatis initium homo nascendo acceperit⁷, quasi antequam ex Virgine nasceretur Deus non fuerit, sicut Arthemon et Berillus et Marcellus docuerunt, sed eternus Deus⁸ homo ex Virgine natus.

Ut sup. c 3a]

¹ om. Ea

² Domini Vc

³ Arcenionem Sl

⁴ De - her. in text AdPfPhPtQe(et cet. her. add. Qe²)RbTbVmVpVq; in mg.

Ad²BeCaGcMgPwTcVcSIWd

⁵ Neque CaMgPfTbTcVq; Deus non Ad

⁶ est nat. CaMgPfTb; nat. est. Tc

⁷ acceperit AdCaGcMgPfTb; sumeret Tc

⁸ et add. Tc, om. AdCaGcMgPfTb

5¹*De equalitate² sancte Trinitatis contra Dionisium et alios hereticos³*

Nihil creatum aut serviens in Trinitate credendum⁴, ut vult Dionisius, fons Aarii, nihil⁵ inaequale ut Unomius⁶, nihil⁷ gratie⁸ equale⁹, ut vult Aethius¹⁰, nihil anterius posteriusve¹¹ aut minus, ut¹² Arius, nihil extraneum aut officiale alteri, ut Machedonius, nihil persuasione aut surreptione insertum, ut Manicheus, nihil corporeum, ut Melito et¹³ Tertullianus¹⁴, nihil corporaliter effigiatum ut Antropomorsus¹⁵ et Vadianus¹⁶, nihil sibi invisibile, ut Origenes¹⁷, nihil creaturis¹⁸ visibile, ut Fortunatus, nihil moribus vel voluntate diversum, ut Marcion, nihil¹⁹ Trinitatis essentia ad creaturarum naturam²⁰ deductum, ut Plato et Tertullianus, nihil officio singulare nec²¹ alteri communicabile, ut Origenes, nihil confusum, ut Sabellius, sed totum perfectum, quia totum ex uno²² et unum, non tamen solitarium, ut presumunt²³ Silvanus et Praxeas²⁴, Pentapolitana dampnabilis illa²⁵ doctrina.

Ut sup. c 4]

¹ *om.* Ea

² equal- Ad²GcMgPt²TbTcVm; qual- AdBdBeCaPfPtPwSIWd; calitate Vq

³ (Idem *aad.* Ph) De (equal.) - her. *in text* BdCcPhPtQe²TcVmVpVq, *in mg.*

AdBeCaGcMgPwSIWd; De contra Bonosium *in text* Tb; *om.* (no break) OaRb

⁴ est *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁵ sibi *add.* Ca

⁶ Unomius CaGcPwTbVm; Unonius Be; Eunomius MgTc; Innomius Pf; Onomius Pt; Ynomius Rb; Unominus SI; Unominus Vq

⁷ tantum *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁸ vel a *add.* *supers.* Mg

⁹ *corr. from* coequale Mg

¹⁰ Aethius GcPfVmVq; Ethius BeCaMgRbTc; Aetinus Tb

¹¹ maius *add.* Tc, *om.* CaGcMgPfTb

¹² ait *add.* Mg, *om.* CaGcPfTbTc

¹³ et CaPfMgTc; *om.* Tb

¹⁴ Tertullianus CaPfTbTc; Terculinus Mg

¹⁵ -orsus BeCaMgPfSI; -orplus TbTcVq; SI *fo. 7v ends here, fo. 8 is missing, and it resumes at c 15 below*

¹⁶ Vad- CaMgTbTc; Nad- Pf

¹⁷ -nes CaPfMgTc; -nis Tb

¹⁸ -uris CaMgPfTb; -ure Tc

¹⁹ de *add.* MgTc, *om.* BeCaPfTb

²⁰ *add.* Ca¹

²¹ nec CaMgPfTb; vel Tc

²² ex uno totum *later marked for reversal* Ca

²³ -unt CaMgPfTc; -it Tb

²⁴ Praxeas BeCaTbTcVq; Braxeas Mg; Praxas Pf

²⁵ damn. illa MgPfTbTc; illa damn. Ca

6¹*Quid sit homoision, contra Nestorium hereticum*²

Homoision ergo, id est³ in divinitate⁴ Patris⁵ Filius, homoision Patri et Filio⁶ Spiritus sanctus. Homoision Deo et homini unus Filius manens Deus in homine suo in gloria Patris, desiderabilis videri ab angelis, sicut Pater et Spiritus sanctus adoratur ab angelis, et⁷ omni creatura. Non homo propter Deum vel Christus cum Deo, sicut Nestorius blasphematur, sed homo in Deum et in homine Deus.

Ut sup. c 5]

¹ *om.* Ea

² Quid - heret. *in text* BeOaPfPhPwQeRbTbTcVmVpVq, *in mg.* AdBeCaMgWcWd; Quid - Nest. *in text* Pt; Ego et Pater unum sumus Wc²

³ id est MgPfTbTc; idem Ca; *om.* Le

⁴ substantiali *add.* Tc, *om.* CaMgPfTbVq

⁵ Patris CaPfTbTc; Patri Mg

⁶ et *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁷ ab *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

7¹*Quid proprie ad Patrem, quid proprie² ad Filium, quid proprie³ ad Spiritum sanctum pertineat⁴*

Omnes⁵ quos legere potui qui ante me scripserunt de Trinitate, que Deus est, divinatorum librorum veterum⁶ et novorum catholici tractatores⁷, hoc intenderunt⁸ secundum Scripturas docere, quod Pater et Filius et⁹ Spiritus sanctus unius¹⁰ eiusdemque substantie inseparabili equalitate divinam insinuent unitatem. Ideoque non sunt¹¹ tres dii, sed unus Deus. Quamvis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit qui Pater est, Filiusque a Patre sit genitus, et ideo Pater non sit qui Filius est, Spiritusque sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantummodo Patris et Filii Spiritus, et

¹ *om.* Ea

² proprie CaMgPFRbTcVmVq; *om.* BeTb

³ proprie CaCcPfRbVmVq; *om.* AdBeMgPfTbTc

⁴ pert. *om.* Rb. *rubr. in text* BdOaPhPtRbTcVmVp, Tc repeating in mg.; *in mg. only* AdBeCaMgQePwWd. Augustinus *add.* MgQeVcmg., Mg² adding in primo libro de Trinitate ss; Augustinus in primo libro de Trinitate *in text* Vp(*before rubr.*)Vq

⁵ Homines Pk

⁶ *after corr.* Ca

⁷ Catholici tractatores *CaMgPfVq; tractatores Tb; Catholicorum tractatus Tc

⁸ -derunt *MgPfTb; -dunt CaTc

⁹ et *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ *corr. fr.* unus Ca

¹¹ sunt CaMgPfTc; *om.* Tb

Patri et Filio etiam¹² ipse¹³ coequalis et ad Trinitatis pertinens unitatem. Non tamen eandem Trinitatem natam de Virgine Maria, et sub Pontio Pilato crucifixam, et sepultam, et tertio¹⁴ die resurrexisse, et in celum ascendisse, sed tantummodo Filium, nec eandem Trinitatem descendisse in specie columbe super Iesum baptizatum¹⁵, aut die Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de celo quasi ferretur flatus vehemens, et linguis divisus¹⁶ velut ignis, sed tantummodo¹⁷ Spiritum sanctum, nec eandem Trinitatem¹⁸ dixisse de celo, Tu es Filius meus, sive cum baptizatus est a Iohanne sive in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, Et¹⁹ clarificavi, et iterum clarificabo, sed tantummodo²⁰ Patris vocem fuisse²¹ ad Filium factam, quamvis Pater et Filius et Spiritus sanctus, sicut inseparabiles²² sunt²³, ita inseparabiliter operentur²⁴. Nam quo intellectu Deum homo capit, qui ipsum intellectum suum quo eum vult capere, nondum²⁵ capit?²⁶ Si autem hunc iam capit, attendat diligenter nihil in²⁷ eo esse in²⁸ sua natura²⁹ melius et videat utrum ibi videat ulla lineamenta formarum, nitores colorum, spatiosam granditatem, partium distantiam, molis distentionem, aliquas per locorum intervalla motiones, vel aliquid huiusmodi³⁰. Nihil certe istorum invenimus³¹ in eo, quo³² in natura nostra nihil melius invenimus³³, id est in nostro intellectu quo sapientiam capimus, quanto capaces sumus. Quod ergo non invenimus³⁴ in meliore nostro, non debemus in illo querere quod longe melius³⁵ est meliore³⁶ nostro, ut sic intelligamus Deum si possumus

¹² etiam *TbRbVmVq; <co>eternus et Ad; eternus CaLgMjOePf; coeternus

BbBeMgMoObPwRaTcVa; est MhMkMmMq; coeternus etiam OfBrant

¹³ et add. MjPtTc, est add. Mq, om. *CaMgPFRbTb

¹⁴ -io CaMgPFTc; -ia Tb

¹⁵ Ies. bapt. *CaMgPf; bapt. Ies. Tc

¹⁶ vel sis add. Mg² supersc.

¹⁷ tantummodo *AdMgPFTc; tantum Ca

¹⁸ descendisse in specie - Trin. om. Tb, in *AdCaMgPFRbTcVq

¹⁹ Et *CaMgPFTc; om. Tb

²⁰ tantummodo *CaPFTbTc; tantum Mg

²¹ fuisse *CaMgPFTc; om. Tb

²² essentialiter add. Tc, om. *CaMgPFTb

²³ ss Tb

²⁴ insep. op. *CaMgPFTb; op. insep. Tc

²⁵ nondum *CaMgPFTc; non Tb

²⁶ capit ? *CaMgPFTb; capi ? Tc

²⁷ nihil in *CaPFTb; intell' superscr. Mg²Tc

²⁸ in *MgTbTc; om. CaPf

²⁹ nihil add. Tc, om. *CaMgPFTb

³⁰ huiusmodi CaMgPFTb; huiuscemodi Tc

³¹ ist. inv. *PFTb; inv. ist. CaMgTc

³² quo *CaMgPFTc; quod Tb

³³ -nimus *CaMgTbTc; -niemus Pf

³⁴ inv. after nostro Tc

³⁵ melius *CaMgPFTb; melior Tc

quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia³⁷ creatorem, sine³⁸ situ presentem, sine habitu omnia continentem³⁹, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione⁴⁰ mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, et⁴¹ nondum potest omnimodo invenire⁴² quid sit, pie tamen⁴³ caveat quantum potest aliquid de illo⁴⁴ sentire quod non sit. Est⁴⁵ tamen sine dubitatione⁴⁶ substantia, vel si melius hoc appellatur essentia⁴⁷, quam Greci usiam vocant.

ID 1.2] Ctp 3.1.1; De cons. D 3 c 30 to operentur inseparabiliter only

³⁶ -iore *CaMgPfTb; -iori Tc

³⁷ *corr. fr.* indulgentia Ca

³⁸ sine *CaPfTbTc; *om.* Mg

³⁹ omn. cont. *TbTcVq; cont. omn. CaMgPf

⁴⁰ sui mut. *CaMgPfTc; mut. sui Tb

⁴¹ et *CaMgPfTb; si Tc

⁴² omnimodo inv. *PfTbVq; omnino inv. CaMg; inv. omnino Tc

⁴³ tamen *MgPfTbTc; tantum Ca

⁴⁴ aliq. de illo CaMgPfTb; de eo aliquid Tc

⁴⁵ Est *CaMgPfTb; Et Tc

⁴⁶ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁴⁷ app. ess. *CaMgPfTc; ess. app. Tb

8

[Que sit causa baptismatis]¹ De originali peccato et remedio eius². xxiii³

Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem hominem qui per concubitus viri et mulieris concipitur cum originali peccato nasci impietati subditum, mortique subiectum, et ob hoc natura⁴ ire nasci filium, de qua dicit apostolus, Eramus enim natura filii ire sicut et ceteri. A qua ira nullus liberatur⁵, nisi per fidem mediatoris Dei et hominum, hominis Iesu Christi, quia ipse est Agnus Dei⁶ qui tollit peccata mundi.

ID 1.26] De cons. D 4 c 3a, to Christi only

¹ Que (Quid Se) - bapt. *in mg.* BeCaMgMjObPfPwSeVqWd, *text* EaMfOaPtRbTcVm; *in text and mg.* Ad; *om.* BdMkPhPqTb; Aug⁷ ad Petrum diaconum. Que – bapt. *in mg.* Qe². De sacramento fidei, id est baptismum *add.* Mg *mg.* iii *add.* *in mg.* Be²

² Idem ad Petrum, cap. *add.* Tc; Augustinus de fide *add.* Mf; Augustinus in libro de fide ad Petrum *add.* Mg; Aug. Petro *in mg.* Vq²; Idem Petro diacono *before* De orig. Vp; *om.*

*BdCaEaMhMkMmMoPfPtPwRaSeTbVo

³ xxiii CaMgMh²PfPwQeTbTc; xiii Mq; sequitur Mf; *om.* MhMoPhPtRb; Augustinus *add.* BePh. De - xxiii] *om.* Ea; Aug. ad Petrum diaconum Pq

⁴ Mo² *adds at foot of leaf:* id est debitor est pene eterne pro originali peccato

⁵ -atur *Tb; -abatur CaMgPfTc

⁶ *supersc.* Ca

9¹

[*Quod etiam² parvuli qui sunt in uteris³ matrum dampnantur nisi baptizentur*]

Testimonium veritatis⁴

Nisi quis⁵ renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non intrabit in regnum celorum⁶.

De baptismo xxiii⁷

Firmissime tene et nullatenus dubites, non solum homines iam ratione utentes, verum etiam parvulos qui sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, sive iam de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, de⁸ hoc seculo transeunt, ignis eterni supplicio sempiterno⁹ puniendos, quia etsi peccatum proprie actionis nullum habuerunt¹⁰, originalis tamen peccati dampnationem carnali conceptione et nativitate¹¹ traxerunt¹².

ID 1.27] De cons. D 4 c 3b

¹ *om. Ea*

² *etiam CaMgPfTc; om. Tb*

³ *-eris CaPfTbTc mg; -ero Tc text*

⁴ *Test ver. AdBdBcCaCcPfPhPtPwQeRb (corr. to Testimonia ver.) TbVmVp, in mg. Mg; Dominus in evangelio Pq; Testimonium ver. sumptum de evangelio Iohannis Vq; Quod etiam parvuli qui sunt in uteris [-ro Tc] matrum dampnantur (-abuntur Ad), et adulti (et ad. om. PwWc) nisi baptizentur in text and mg. AdTc, before Firmissime below PwWc mg., in mg. only CaMgPfQeRb²Vq, in text TbVp; Quod etiam – matrum Pt; iii. De sacramento fidei, id est baptismus add. in mg. Bd; cf below for BdOaVm, om. LgLh*

⁵ *quis MgTbTc; qui CaPf*

⁶ *Test. ver. Nisi - celorum as rubric Vo, after c 9b LgLhSe*

⁷ *De bapt. (cap. add. Pt) xxiii *PfPtPwQeSeTbWc; om. Ad; cap. xxiii. Quod etiam parvuli qui sunt in uteris non baptizentur. Aug. de baptismo Bd; Augustinus de baptismo (Quod parvuli qui sunt in in uteris matrum dampnantur si non baptizentur in mg.) Be; Augustinus CaPhPq; Augustinus de baptismo cap. xxiii CcVp; De bapt. cap. xiiii FcOd; viii Le; De bapt. xiiii cap. Mg; De baptismo before Quod etiam parvuli above, only xxiii here Oa; Aug' ad Petrum diaconum in mg. Qe; Item de eodem Rb; De bapt. cap. xxiii Aug. Tc; De bapt. Quod etiam - baptizentur (cf above) Vm; De baptismo. Quid conferat parvulis Vq text*

⁸ *de *MgPfTbTc; ex Ca. Mn resumes here*

⁹ *supp. semp. *Be²Tc; semp. supp. CaMgPfTbVq; supp. Be*

¹⁰ *-erunt *CaPfTbTc; -erint Mg*

¹¹ *et nat. om. Pt*

¹² *contraxerunt Rb*

10¹

*[Quod ante adventum Christi, fides, sacrificium, circumcisio idem valuit quod modo
baptismus.]² Gregorius³ in Moralibus lib. IV*

Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis
sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his qui ab Abrahe stirpe
prodierant misterium⁴ circumcisionis.

ID 1.49] De cons. D 4 c 5

¹ om. EaLc

² Quod - bapt. in mg. AdBeCaMgPfPwQeTcVq, in text BdRbTbVm; om. PhPtVp. Qa mg adds: Greg' in Moralibus. Nondum venerat - supplicium non habebant.

³ Origines Ad

⁴ misterium *BeMgPfRbTcVq; misticum Ca; ministerium PtTb

11¹

Augustinus ad Valerium contra Iulianum². De eodem³

Ex quo instituta⁴ est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum
fidei iustitiae Dei, ad significationem purgationis valebat et⁵ parvulis originalis
veterisque⁶ peccati, sicut etiam baptismus ex illo valere cepit, ad innovationem⁷
hominis ex quo institutus est.

ID 1.50] De cons. D 4 c 6

¹ om. EaLc

² Val. - Iul.] Valerianum Pt

³ De eodem in text BeRbTbTcVm, in mg. AdCaMgPfPwQeVq; om. BdPhPtVp

⁴ inst- CaMgPfTc; const- Tb

⁵ et *CaMgTbVq; etiam Pf; magnis et Tc

⁶ veterisque *CaMgPfTc; om. Tb

⁷ innovationem *AdCaOaRbTbTcVmVq; invocationem Pf; Dei novationem Mg

12

[Questio quid prosit baptismus parvulis statim post baptismum mortuis¹]²

Augustinus³ de libero arbitrio, libro III⁴

Illud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi⁵ quid parvulis⁶
prosit, cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex se quicquam cognoscere

¹ post. bap. mort. PfTbTcVq; mort. post bap. CaMg

² Quest. - mort. in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq; Questio quid prosit parvulis baptismus statim mortuis in text Rb; om. BdPhPtVp; in text TbVm. iiii add. in mg. Be²

³ Augustinus *CaMgTbTcVmVq; Idem Pf; om. Rb

⁴ III *BeCaTcVmVq; IIII MgPhTb; ? Pf; de lib. - III om. Ea

⁵ Chr. bap. marked for reversal Ca

⁶ parv. *BePfTbTc; eis Ca; eis parv. Mg

potuerint⁷. Qua in re satis pie recteque creditur prodesse parvulo eorum fides, a quibus consecrandus offertur, et hoc ecclesie commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat quid sibi prosit⁸ fides sua⁹, quando in aliorum quoque beneficio, qui propriam nondum habent potestatem, commoda sit.

ID 1.120] De cons. D 4 c 7

⁷ -erint *BePfTb; -erunt CaMgTcVq

⁸ ss Tb

⁹ fid. sua *BeTbVmVq; sua fid. CaMgPfTc

13¹

Solutio questionis². Isidorus De officiis lib. II c. xxiii³

Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui vel credere nesciunt, sicut etiam egri, muti⁴, surdi quorum vice alius profitetur ut pro eis respondeat⁵ dum baptizantur.

cf ID 1.123 insc.] De cons. D 4 c 74

¹ after c 16 Cc

² Sol. qu. in text Ea(after officiis)RbTcVm, in mg. AdBeCaMgPfPwQeVq; om. PhPtTbVp

³ cap. xxiii *Be²CaMgPfPhPtRbTb; cap. xxiiii BeVq; om. TcVp. Lib. - xxiiii om. Ea

⁴ et add. CaMgTc, om. PfTb

⁵ -eat CaPfTbTc; -eant Mg

14

[Eadem solutio de egrotantibus]¹ Cartaginense concilium² III, cap. xxxiiii³

Egrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur. Similiter et de penitentibus agendum⁴.

ID 1.123] De cons D 4 c 75

¹ in mg. AdBeCaMgPfPwQeTcVq; in text EaRbVm; om. PhPtTbVp

² Cartag. conc. *BdCaMgTbTcVmVq; Ex concilio Cartaginensi Pf; om. Ea

³ III - xxxiiii *AdBeCaMgPfTbTcVmVq; cap. xxiii Oa; III - xxiii Rb; om. Ea

⁴ est add. LeRbTc, om. *CaEaMgPfTbVm

15¹

[*Quod non baptizentur qui respondere possunt nisi respondeant² in baptismo*]³

Augustinus de unico baptismo, libro IV⁴

⁵Si pro eo qui respondere potest⁶ in baptismo alius respondeat, non itidem⁷ valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet⁸, Etatem habet, ipse pro se loquatur⁹.

ID 1.124] *De cons. D 4 c 77b*

¹ om. Lc

² -erint Rb

³ in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq; in text EaRbVm; om. BdPhPtVp; Quod non bapt. nisi resp. in bapt. after insc. Tb

⁴ baptismo lib. IV *OePfPhPwTbVq; bapt. Be; bapt. lib. CaMg; baptismate lib. III TcVp. baptismo l. III RbVm; Aug. - IV om. Ea

⁵ SI resumes

⁶ resp. pot. *CaMgOeTbTc; pot. resp. Pf

⁷ itidem *CaMgPfTb; idem Tc

⁸ movet *BeTbTc; monet CaMgPfPhPwRb

⁹ loq. *CaMgPfRbTc; respondeat Tb

16¹

[*Quod nemo² baptizetur³ in Natale Domini seu⁴ Epiphania⁵, seu apostolorum seu⁶ aliorum sanctorum festivitibus, nisi necesse fuerit*]⁷ *Siricius papa Himerio Terraconensi episcopo, cap. ii⁸*

Non ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate presumitur, ut passim et libere Natalitio Christi seu⁹ Apparitione, nec non apostolorum seu martirum festivitibus innumere, ut asseris, plebes baptismi misterium¹⁰ consequantur, cum

¹ om. Lc

² nemo CaMfPfTcVq; nullus Tb

³ -etur MgPfTb?TcVq; -atur Ca

⁴ seu CaMgTbTcVq; seu in Pt; om. Pf

⁵ -ania CaMgPfTbVq; -anie Tc

⁶ seu CaMgTbTcVq; et Pf

⁷ in mg. AdBeCaMgPfPt²PwTcVq, in text Vm; om. BdPhVp; Quod nemo baptizetur in Nativitate Domini seu sanctorum festis nisi necesse fuerit in text Rb; Quod - aliorum sanctorum in text after insc. Tb

⁸ Himerio Terrac. (Teucon. Rb) ep. (ep. Terr. Mg) cap. ii *CaMgPfPwRbTbVmVq; Henrico episcopo cap. Tc

⁹ seu *CaMgPfTbVq; sive Tc

¹⁰ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

sibi hoc privilegium apud nos, et apud omnes ecclesias¹¹ Dominicum¹² spiritualiter¹³ cum sancto Pentecosten¹⁴ Pascha defendat¹⁵.

ID 1.58a] De cons. D 4 c 11

¹¹ omn. eccl. *Tb; eccl. omn. BeCaMgPfTc

¹² Dominicum CaMgPfTb; om. Tc

¹³ spiritualiter CaLeMgMkMmPfPtRaRbTb; specialiter BeMfMjMnMoTcVo; vel specialiter *add.* Mg² ss; spatialiter Oe

¹⁴ Pentecosten CaMgPfTb; Pentecoste Tc

¹⁵ ostendat Wc

17¹

*[Quod duo tantum² tempora sunt³ baptizandi, Pascha scilicet⁴ et Pentecostes]⁵. Leo
papa episcopis per Siciliam⁶*

Evidenter agnoscitis in baptizandis electis qui secundum apostolicam regulam exorcismis scrutandi⁷ et ieiuniis sanctificandi⁸, et frequentibus predicationibus imbuendi sunt, duo tantum⁹ tempora, id est Pascha et Pentecosten, esse servanda.¹⁰

ID 1.59]

¹ om. EaLc

² om. Rb

³ sint Rb

⁴ om. Rb

⁵ Quod duo (om. Ad) – et (om. Vm) Pentecostes (-en Tc) in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq, in text RbVm; om. BdPhPtTbVp

⁶ constitutis *add.* Rb

⁷ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

⁸ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

⁹ tantum CaMgPfTc²; om. TbTc

¹⁰ Ph fo. 2v ends with Item Leo; fo. 3r begins l. 73 below

18¹

*[Qua ratione Christus² baptizari voluit in die Epiphania]³. Non esse celebrandum
baptismum⁴ in Epiphania*

Si quis autem Epiphaniae festivitatem, que in suo ordine debito honore veneranda⁵ est⁶, ob hoc existimat privilegium habere baptismatis, quia hoc⁷ quidam putant quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Iohannis accesserit, sciat

¹ om. Lc

² Chr. CaMgPfTcVq; om. Vm

³ in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq, in text after Epiph. EaOaRbVm; om. BdPtTbVp. Idem *add.* Pf, om. BdCaMgTbTc. Quo sunt tantum tempora baptiz' Pasca et Pentecost' in mg. Pt²

⁴ cel. baptismum *CaTbVm; cel. bapt' MgTc; cel. baptisma Pf; baptizandum Rb

⁵ *corr. fr.* -eanda Mg

⁶ deb. hon. ven est *CaMgPfTb; ven. est deb. hon. Tc

⁷ hoc *CaMgPfTb; *erased* Tc

illius baptismi aliam⁸ gratiam, aliam fuisse rationem, nec ad⁹ eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur, Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim, nullius indigens¹⁰ remissione peccati nec querens remedium renascendi, sic voluit baptizari quomodo et voluit¹¹ circumcidi, hostiamque pro se emundationis offerri, ut qui factus fuerat ex muliere, sicut apostolus ait, fieret et sub lege quam non venerat solvere, sed adimplere, et implendo¹² finire, sicut beatus¹³ apostolus predicat dicens, Finis autem legis¹⁴ Christus ad iustitiam omni credenti. Baptismi autem¹⁵ sui in se condidit¹⁶ sacramentum, quia¹⁷ in omnibus primatum tenens se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiam¹⁸ sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt¹⁹ sanguis redemptionis et aqua baptismatis.

ID 1. 47] De cons. D 4 c 14

⁸ fuisse *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁹ ad *CaMgPfTc; *om.* Tb

¹⁰ indig. *CaMgPfTb; egens Tc

¹¹ bapt. quom. et vol. *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹² implendo CaPfTc; adimplendo MgTb

¹³ beatus *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁵ autem *CaMgPfTb; enim Tc

¹⁶ condidit *CaPfTbTc; credidit Mg

¹⁷ et *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

¹⁸ reg. pot. *TbVq; pot. reg. MgPfTc

¹⁹ -erunt *CaMgTbTc; -uxit Pf

19

*[Quod omni tempore baptizari debeant¹, urgente necessitate]². In decretis Leonis³,
cap. v⁴*

Porro hi qui necessitate mortis⁵, egritudinis, obsidionis⁶, persecutionis et naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari⁷. Hec ergo vestre indicimus caritati, ut ab apostolicis institutis⁸ nullo ulterius recedatis excessu, quia inultum post hoc⁹ esse non poterit¹⁰, si quisquam apostolicas regulas¹¹ in aliquo crediderit negligendas.

¹ bapt. deb. BePfTcVmVq; deb. bapt. (-are Ad) AdCaMgTb

² *in mg.* AdBeCaMgPfPwTcVq; *in text after insc.* EaTbVm; *om.* PtVp. *No insc.* Ea

³ pape *add.* BePtRbTbTcVq, *om.* CaMgPf

⁴ cap. v CaMgPfQeVmVq; *om.* Tb; cap. i Tc

⁵ *ss* Tb

⁶ egr. obs. CaMgPfTc; obs. egr. Tb

⁷ deb. bapt. CaMgTbTc; sunt baptizandi Pf. *Ea ends canon here*

⁸ inst. CaMgTbTc; *om.* Pf

⁹ h' MgPfTc; hec CaTb

¹⁰ poterit PfTbVq; potest CaTc; potuerit M

4L 3. 50b (cf 74T 218)]; *De cons. D 4 c 16* from Hi qui to baptizari only

¹¹ regulas here CaMgPfTb, after negligendas Tc

20

¹*Gerundensi concilio, cap. iii*²

De catecumenis baptizandis id³ decretum est, ut in Pasche⁴ solempnitate vel Pentecostes⁵ ad baptizandum veniant. Ceteris solempnitatibus infirmi tantum debeant⁶ baptizari.

ID 1.60] *De cons. D 4 c 15*

¹ Ex *add.* BePfTb, *om.* *CaMgPwRbTcVq. De eodem *add.* Ca mg.

² iiiii *QeRbTb; iii BeCaMgOaPfPtPwTcVmVpVq. Ger. - iiiii *om.* Ea

³ id *MgPfTb; idem Ca; Tc *obscure*

⁴ Pasche *CaMgPfTb; Paschali Tc

⁵ -tes *CaMgTbTc; -ten Pf

⁶ -eant *CaMgPfTb; -eat Tc

21

¹*Gelasius*² *clero et plebi Tarenti*³

Venerabilis⁴ baptismi sacramentum nisi in festivitate paschali et Pentecostes tradere non presumat episcopus, exceptis egritudine laborantibus, quibus mortis urgente periculo talibus oportet, ne in eternum pereant, remediis subveniri.

ID 1.63] *De cons. D 4 c 17*

¹ De eodem *add.* Ca mg.

² papa *add.* CaPt, *om.* *MgPfTbTcVmVq

³ Tarenti *CaMgRbTcVq; Tharenti Pf; Tarensi Tb; Larenti Vm

⁴ -ilis *CaMgPfTbVm; -iles Tc; Generalis Pw

22

¹*Gregorius respondit Augustino*²

Baptizari³ vel ipsam mulierem vel hoc quod genuerit si mortis periculo urgetur⁴, vel ipsa hora eadem⁵ qua gignit⁶, vel hoc quod gignitur eadem hora⁷ qua natum est, nullo modo prohibetur.

¹ De eodem *add.* Ca mg; Mg mg. *has* Quod soli - nec. evenerit (*cf below c 23*)

² Greg. resp. Aug. *BdBeCaSITcVm; Greg. Augustino EaLdOaPtRb²SeVp; Ysidorus de officiis libro ii, cap. xxiii (*cf c 23*) Le; Greg. resp. Aug. lxxi. In reg. capit. Mg; Ex rescripto Gregorii ad Aug' Pf; Gregorius Augustino Anglorum episcopo Tb; Greg. respondens Aug. episcopo Vq

³ -ari *CaEgMgPfTc; -are Tb. vel enixam *add.* ss Eg

⁴ -etur *CaMgTbTc; -entur Pf

⁵ hora ead. CaMgPfTb; ead. hora Tc

⁶ gignit *CaMgPfTb; genuit Tc

ID 1.62] D 5 c 3a

⁷ ead. hora *MgPfTc; hora ead. Tb

23

[*Quod soli sacerdotes debeant baptizare nisi necessitas evenerit*¹]. Isidorus, *De officiis, lib. II cap xxiii*²

Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum, eiusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum³ absque episcopo vel presbitero, nisi his procul absentibus ultima languoris cogat⁴ necessitudo, quod et laicis fidelibus plerumque permittitur.

ID 1.67] *De cons. D 4 c 19a*

¹ Quod – nisi (summa add. Tc) necessitas evenerit in mg. AdBeCaMg(before c 22)TcVq, in text EaOaVm; Quod – nisi summis necessitatibus Pf mg.; Quod sac. deb. bapt. ubi necessitas evenerit Rb text; om. PtPwTbVp

² cap. xxiii *CaLeMgPfQeTc; xxiiii BdBeVm; om. Tb. Isid. - xxiii om. Ea

³ est lic. CaMgPfTb; lic. est Tc

⁴ lang. cog. *CaMgPfTb; cog. lang. Tc

24¹

[*Quod laici debeant baptizare in summis necessitatibus*]². Gelasius³ episcopis⁴ per *Lucaniam, Bricies*⁵ et *Siciliam*⁶

Laicis Christianis baptizare plerumque⁷ conceditur⁸.

ID 1.64] *cf De cons. D 4 c 19b*

¹ c 24 after c 26 Pq; after c 25 TcVm (text confused Tc); c 25 before cc 24, 26 EgMoOd; as here AdBdBeCaCbCcLcLdLeLflgHhLjLkLmLoMfMgMhMjMkMmMnOaObOfPdPfPkPwQeRaSeSgSITb VaVcVoVpVqWcBrant; om. Ea

² Quod laici debeant (-bent Lj) bapt. in summis (om. Be) necessitatibus AdBeCaFcLdLjMgObOeQeRbSITcVqWc mg.; in text CbLm; Quod soli sacerdotes debeant baptizare nisi necessitas evenerit Lo text and mg; Quod laici debeant bapt. ex necessitate Pf mg.; Quod laici dent bapt' in summis nec. TbWc as rubr. to c 26; om. BdCcLeLfmMqPtPwRaSgVo

³ papa add. MfSgTbTc, om. *AdBdBeCaCbLdLfljLmMgMhMkMmPfPtPwRaRbSIVqWc

⁴ episcopis BeCaEgMgPfPtRbTbTcVq; episcopus AdBdLdLeLmMhMkMmMoPwRaSeSIVm; om. SgWc

⁵ Bricies AdBdCbLdLeLjLmMfMgMhMkMmPfSeSITbTcVq; Briciam BeCaPtRa; Brittanum Mn; provincias Rb; Briciensibus Sg; Bricieis Vm; om. EgLfMoVp

⁶ et Siciliam *CaCbLeLjLmPfPtQeRaRb; et Sicilie AdLdMfVmVq; et Sicil' BdMhMkSITb; Siciliam Be; om. EgLfMoVp; Sicil' Mg; Sicilie cap. xxviii Pw; et Sicilie ad Fortunatum SeWc; et Siculi Sg; ad Fort' Tc. Gelasius - Sic. om. CcMq(cf c 25); concilio iiii cap. xxviii add. LeMm

⁷ bapt. pler. *AdBdBeCaCbCc(after corr.)LdLfljLmMfMgMhMkMmPtPwRaRbSgTbVqWc; pler. bapt. EgMoPfTc

⁸ conc.

*AdBdBeCaCbEgFcLdLeLfljLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPkPtPwRaSeSgSITbVmVpVqWc; permittitur CcRbTc; ex necessitate cum episcopi - quod acceperunt solemus audire (i.e. c 26 below) OdTc; Ex necessitate. Aug. ad Fortunatum. (in necessitate add. mg. Mo²) Cum-audire. (i.e. c 26 below) Mo; Laicis – conceditur as end of c 26 Pq

25

[*Quod mulier nullomodo debeat baptizare*]¹. ²*Concilio Cartaginensi IV cap. xxviii*³

Mulier baptizare non presumat.⁴

ID 1.65] cf *De cons. D 4 c 20*

¹ Quod - deb. bapt. in mg. AdBeCaEaFcMgMfObTcVaVq, in text EaVm(after inscr. to c 26) ; Quod mulier non debeat (-eant Rb) baptizare LdRb (run into rubric for c 24); Mulier - bapt. Oe mg; Quod - bapt. deb. Pf mg.; Quod mulier non presumat baptizare in mg. Qe; om.

BdCbLeMhMjMkMmMnOfPtPwRaSgTb(cf c 26)VoVp; as rubr. to c 26 Wc

² Ex add. Pf, om. *BdBeCaCbMfMgMhMjMkMmMnPtSgTc

³ Conc. - xxviii BdBeCaCbLjMgQeSgVqWc (IV - xxviii partly in mg. Sg, all in mg. Wc), CaCbLdLjRb running whole inscription on to end of c 24 above) with IDb; Cart. conc. IIII cap. xcix Eg; Aug. ad Fortunatum MfMmPwVp; concil. (iii cap. xxviii add Mh²) Aug. ad Fortunatum MhSIVp; c 26 continues without break Mj; concilio iii cap. xxix Mo; Gelasius episcopus per Lucaniam, Bricies et Sicil' conc, IIII cap. xxviii Mq cf c 24); conc. - xxviii Pf; Aug' concil' Carthag' IIII cap. xxviii Se; Aug' Fortunato (cf c 26) Tb; Vm has insc. and rubr. to this c. after insc. to c 26, and adds text above c 24; om. EaLeMjOePkPt

⁴ Mulier – pres. as beginning of c 27 below Pq

26

*Augustinus ad Fortunatum*¹

In² necessitate cum episcopi aut presbiteri aut quilibet ministrorum non inveniuntur, et urget periculum eius qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos dare solere sacramentum quod³ acceperunt, solemus audire⁴.

ID 1.191 med.] *De cons. D 4 c 21*

¹ Aug. ad Fort. *BeCaEgLdLeMgPfPtTcVmVo(adding xxv); Concil. Cartaginense Vp; Aug. ad Fort. Idem Augustinus ad eundem Vq; Augustinus Wc; om. EaSeRb(which runs text on from c 25 without break)Tb; Concilio Cartaginensi IIII capitulo xxviii (iiii Pw) PwSl (cf c 25); Quod laici - necessitatibus add. TbWc (cf c 24). Non est presumptio nisi necessitas urget add. Le2

² In BeMgPfPwVo; Ex Eg²Tb

³ non add. Wc

⁴ sol. aud. om. Rb; laicis Christianis baptizare plerumque conceditur. add. Pq (cf c 24)

27

[*Quod paganus possit baptizare*]¹. Ex dictis² Isidori episcopi³

⁴Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare⁵ gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

¹ in mg. AdBeCaMgPfTcVqWc; in text EaOaRbVmVo(adding xxvi); om. BdPtPwTbVp

² sancti add. Tb; om. *CaMgPfTcVqWc; Ea om. insc. Ex dictis om. Pt

³ om. Wc; xxvii add. Le. Ex - ep. as last words of c 26 Rb

⁴ Mulier baptizare non presumat add. Pq (cf c 25)

⁵ -istrare *CaEaMgPfVqWc; -istrantem QeTc; -istrante Tb

ID 1.294] De cons. D 4 c 23

28¹

[*Quod heretici possunt² baptizare*]³. *Solutio Augustini⁴ ad questionem⁵ Orosii⁶*

Quamvis unum baptismum⁷ sit et⁸ hereticorum⁹, eorum scilicet¹⁰ qui in nomine Patris, et Filii, et¹¹ Spiritus sancti baptizant et ecclesie catholice, tamen quia foris ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem sed ad perniciem¹², habentes nimirum formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes.

ID 1.160 med.] De cons. D 4 c 29a

¹ om. Lc; after c 29 DbLgLhLkLmPkSe, here and after c 29 Oa

² possunt BeCaEaMgRbTcWc; possint PfVm

³ in mg. AdBeCaMgPfQeTcVqWc; in text EaRbVmVo; om. PtTbVp. Quod her. bapt. possunt after insc. Oa

⁴ Sol. Aug. *BeMgPfRbTbVmVpVq(mg)Wc; Augustinus CaEaLePtTc; Solution' Aug' Vm

⁵ questionem *PfTbTcVqWc; questiones Mg; om. CaPt

⁶ Orosii *BeMgRb²TbTcVmVoWc; Orosium CaPt; ad. - Or. om. Ea; Torosii xxviii Le; Torosii Mq; Thorosii PfVq

⁷ -smum CaMgPfTbWc; -isma Tc

⁸ sit et CaPfTbTcWc; et Mg

⁹ et add. CaPfTbWc, om. *MgTc

¹⁰ eorum sc. *CaPfTbTc; sc. eorum Mg

¹¹ add. Ca²

¹² periculum et ad add. Tc, om. *CaMgPfTbVmWc

29¹

[*Quod Iudeus² possit baptizare*]³. *Nicolas ad consulta Bulgarorum⁴, cap. civ⁵*

A quodam Iudeo⁶, nescitis utrum⁷ Christiano an pagano⁸, multos⁹ in patria vestra baptizatos asseritis¹⁰, et quid inde sit consulitis agendum¹¹. Hi profecto, si¹² in

¹ om. Lc

² videns Rb

³ in mg. BeCaLdMgPfQeSeSIVqWc, in text LmRbMf; Quod Iud. bapt. possit after insc.

OaVmVo(adding xxviii); De eodem in mg. Sg; om.

AdBeCbCcEaLeLfljMhMjMkMmMnMoPtRaTbTcVp

⁴ Bulgar- *BeLdLj²MgMhMkMjMmMnPfPtRaRbSeSgTcWc; Burgar- LfQe; Bulguar- Lj; Bugar- Mf; Burgal- Tb

⁵ civ *BeCbLdLjLmMfMgMhMkMmOePfRbTbVo; ciii CaSe; iv Pt; iii Tc; Nich. - civ om. CcMj; Nich. papa only Ea

⁶ A quodam Iudeo *AdBdCaCbCcEaEgLdLeLfljLmMhMkMmMnMqPfPqPtQeSeVmVpVq; A quodam ut audio BeTb; A quodam autem Iudeo Eg²MgPkQa; De quodam iudeo MfMjMo; De quodam ut audio Oa; Quodam ut audio Rb; A Iudeo quodam SgSIVoWc; De quodam autem Iudeo Tc

⁷ om. Sg

⁸ Chr. an pag. *BeCbCcLdLjLmMfMjMkMjMmMnPfPtSeSgTbVq; pag. an Chr. CaLfMgTc

⁹ multos *CaLdMfMgMhMjMkMmMnPfPtSeSgTbTc; multo Cb

¹⁰ ass. bapt. MhMm

¹¹ sit cons. ag. BeCaCbCcLdLfljLmMfMgMhMjMmPfPtSeTb; sit ag. cons. MkSg; ag. sit cons. MnTc

¹² obscurely corrected Mh

nomine sancte Trinitatis vel tantum in nomine Christi, sicut¹³ in Actibus apostolorum legimus, baptizati sunt¹⁴, unum quippe idemque¹⁵ est¹⁶, ut sanctus exponit Ambrosius¹⁷, non constat esse rebaptizandos¹⁸.

ID 1.148] De cons. D 4 c 24

¹³ added Ld²

¹⁴ rebaptizandi non sunt *add.* CbLjPt, non rebaptizentur *add.* QeTb, *om.*

*AdBeCaEaEgLdLfMfMgMhMjMkMmMnMoPfRbSeSgTcVoVpVqWcWd

¹⁵ idemque *BdBeCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMmPtSeSgTb; idem eque Pf; idem Tc

¹⁶ quia non illorum, sed eius *add.* EaEbEcGcKa²LfMfMgMjMoQaRbSe²Sg²SITcVpVtWaBrant; *om.*

*AaAbAdBdBeCaCbCcEgFcLbLdLgLjLmmhMkMmMnMqObOdOeOfPfPqPtPwQeSdSeSgTbVaVmVoVpWbWcWdZa; est *om.* CcLj(*bef. corr.*)

¹⁷ s. exp. Amb. *AdBeCaFcLdLfMgMhMjMmOePfPwQeRbSeTcVq; s. Amb. exp.

BdCbLjMkMnOfPkPqPtSgSIVoWc; s. dicit Amb. quia non illorum, sed eius Od (*cf prev. note*); exp. s. Amb. Tb.

¹⁸ non - rebapt. Tc; ; non denuo sunt rebaptizandi Mo²; *om.*

AaAbAdBdBeCaCbEaEbEcGcFcKaLbLdLeLfLgLjLmMfMgMhMjMkMmMnMoMqOaObOdPfPkPqPtPwQaQeRbSdSeSgSITbVmVoVpVqVtWaWbWcWdZa; constat non esse denuo baptizandos *ID*

30¹

[Quod baptismus a malis vel a bonis² ministris datus, semper sit³ bonus et equaliter bonus]⁴. Augustinus contra Cresconium gramaticum, lib. III⁵

Si⁶ inter bonos ministros cum sit alius alio melior, non est melior baptismus qui per meliorem datur, nullo modo est malus qui etiam⁷ per malum datur quando⁸ idem baptismus datur, et ideo⁹ per¹⁰ ministros dispares Dei munus¹¹ equale est, quia non illorum, sed eius¹² est.

ID 1.160 end] De cons. D 4 c 25

¹ *om.* Ea, in lower mg. Le²

² a mal. vel a bon. (in *add.* Mg) AdMgPfTc; a bon. vel a mal. BeCaVo

³ semp. sit BeCaOaPfTcVmVo; sit semp. MgSf

⁴ Quod - bonus in mg. AdBeCaMgPfQeTcVq, in text after *insc.* OaVmVo(*adding cp. viiiixx*); *om.* PtTbVp

⁵ Quod – III] Aug'. Quod heretici baptizare possunt. Aug' contra Cresconium gram. lib. iii. Quod baptismus a malis vel a bonis ministris semper equaliter sit bonus *as insc. and rubr.* Quamvis unum baptimum sit hereticorum ut supra *as first line of text* Rb

⁶ Si *BeCaMgPfRbTcVo; *om.* TbVp

⁷ qui etiam *CaMgPfTb; etiam qui Tc

⁸ quando *CaMgTbTc; quoniam Pf

⁹ in omni *add.* Vo

¹⁰ inequales *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

¹¹ disp. Dei munus *BeMgTcVmVq; Dei munus CaLeOaTb; Dei non minus Pf

¹² eius *CaMgPfTb; eiusdem Le; Dei Tc

31¹

[*Quod homo non baptizat sed² Deus*]³. *Augustinus super Iohannem, parte prima tractatu v⁴*

Baptismus talis est qualis est ille in cuius potestate⁵ datur, non qualis est ille⁶ per cuius ministerium⁷ datur. Item. Quid noverat Iohannes Baptista? Dominum. Quid non⁸ noverat? Potestatem baptismi dominici⁹ in nullum hominem¹⁰ a Domino transituram¹¹, sed ministerium plane transiturum. Potestatem a Domino in neminem, sed ministerium in bonos et in¹² malos. Item. [Non exhorreat columba ministeriorum malorum. Respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit minister malus ubi bonus est Dominus? Quid tibi nocet malus prece si benivulus est iudex? Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, set qui incrementum Deus. Qui vero superbus fuerit minister cum diabolo computatur set non contaminatur donum Christi. Quod per illud fluit purum, quod per illud transit liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est qui ex aqua fructum ferre non potest set per lapideum canalem transit aqua ad areolas. In canali lapideo nichil generat, set ortus fructus plurimos affert]¹³. Ego dico, et nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse per quos baptizatur¹⁴, quia iustos oportet esse¹⁵ tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt, si autem noluerint esse iusti qui¹⁶ in cathedra Moisi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius¹⁷ dicit, Hic est qui baptizat. Item¹⁸. Quos baptizavit Iudas, Christus baptizavit¹⁹. Si²⁰ ergo quos baptizavit ebriosus, quos baptizavit²¹ homicida, quos baptizavit adulter, si

¹ *om.* Aa

² nisi Ad; solus *add.* CcLm

³ *rubr.* AdBeCaCcEaLdLjLmMgPfQeRbTcVmVo(*adding* cp. xxx); *om.* BdBcLjPtTbVp

⁴ tract. v *BeLdLjLmPFRbTbVm; titulo v Ad; cap. ii CaMgTc; v cap. Vp; *om.* BdBcLjPt; Aug. - v *om.* Cc; Aug' *only* Ea

⁵ vel auctoritate *add.* in mg. Mo²

⁶ est ille BdBcMgPf Tc²; ille est Ca; ille CbCcLdLjLmRbTc

⁷ cuius min. *BdCaLdMgPfTbTc; min. cuius Lf

⁸ non *CaLdMgPfTbTc; *om.* Lf

⁹ bapt. Dom. *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; Dom. bapt. Tc

¹⁰ *om.* Cc

¹¹ -uram CaCbCcLjLjPfRbTb; -urum LdLmMgTc

¹² in *CbCcLdLjLmMgPfTbTc; *om.* Ca

¹³ Non exhorr. - affert MgWa (*cf* ID 1.157-8, Ctp 3.1.2); *om.*

AbAdBdBcCaCbCcEaEbEcEgFcGcKaLbLdLeLjLmMfMjMjMkMmMnMoMqOaObOdOeOfPfpkPtPwQaQeRaRbSdSeSgSITbTcVaVoVmVpVqVtWbWcZaBrant

¹⁴ -atur *CaCbCcLjLmMgTcVaVq; -antur Pf

¹⁵ per quos bapt. - esse

*AdCaCbCcEgFcLeLjLg¹LjLmMfMgMhMjMkMqObOdOfPfpTcVaVoWc; *om.*

BeLdLgOaOeRbSgTbMigne; per quos bapt. op. esse Vp; per quos bapt. quia oportet esse iustos Brant

¹⁶ *obsc. corr.* Cc

¹⁷ eius *CaMgPfTc; sanctus CbLdLj; Dei Tb

¹⁸ Item *CaCbCcLdLjLmMgTbTc; *om.* PFRb. Ego dico - Item *om.* Ea

¹⁹ Chr. bapt. *CaLdMgPfTc; bapt. Chr. Tb

²⁰ Si *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; Sic Tc

²¹ ebr. q. bap. ss Tb

baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, ebriosum, homicidam, quia columbam attendo per²² quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. Item. Homicida dedit baptismum Christi, quod²³ sacramentum tam sanctum²⁴ est²⁵, ut nec homicida ministrante polluatur²⁶.

ID 1.156-9] De cons. D 4 c 26 to Hic est qui baptizat, including some of the add. in MgWa

²² per *CaLdMgPfTbTc; post Cc

²³ quod *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; quia Lf²; et Tc

²⁴ sanctum *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; magnum Tc

²⁵ add. Lf²

²⁶ polluatur *AdBeCaCbCcLdLjLmMgPfTb; non polluatur Pk; pollui possit Tc

32¹

²*Augustinus, De unico baptismo, lib. III³*

Non autem sicut heresis hereticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium⁴ dissensionis ipsorum est⁵, sic etiam⁶ baptismus, qui⁷ Christi est, debet dici ipsorum⁸.

ID 1.164c] De cons. D 4 c 46

¹ om. EaLc

² De eodem add. Ca mg.

³ lib. III *BeCaMgPFRbTbVo(adding xxxi); cap. iii Tc. L' IIII VmVq; om. Pt. Quod inveniatur ab apostolis dictum, Ministerium meum, evangelium meum, si numquam baptismum meum add. Rb;evangelium meum sed ... bapt' add. Tb (cf c 33)

⁴ sacr. *CaMgPfTb; in sacrilegio Tc

⁵ ips. est *CaMgTbTc; est ips. Pf

⁶ etiam *PfTbVq; et CaMgTc

⁷ corr. fr. Christi Ca

⁸ eorum Rb. Verumptamen valeat - datus (cf c 33) add. Pk

33

[Quod inveniatur ab apostolis dictum¹ ministerium meum, evangelium meum sed nunquam baptismum meum]². Idem libro v³

Cum⁴ tantum valeat baptismus per hominem contemptibilem quantum per apostolum datus⁵, ita nec illius⁶ sed Christi esse cognoscitur. Item. Invenimus dictum ab apostolis⁷, Et⁸ gloriam meam quamvis utique in Domino, et ministerium meum et

¹ dict. ab ep. Be

² Quod – meum in mg. AdBeQeVq, in text EaTbVmVo; om. PfPtMgOaTcVp

³ Idem (in add. Rb)libro v BeCaMgPfPtRbVmVq; Libro v idem OaSfVo; Item, libro II Tc.

⁴ autem add. FcOePfQa², om. *AdBeCaMgQaRbSeTbTcVmVo

⁵ Pk attaches beg. of c 33 to datus to end of c 32 (see above)

⁶ nec illius repeated Ca

⁷ dict. ab ap. *CaMgPfTc; ab ap. dict. Tb

⁸ Et *CaEgMgPfTb; Doctrinam meam et ad Tc

prudenciam meam et evangelium meum, quamvis utique⁹ a¹⁰ Domino¹¹ impertitum atque donatum, baptismum autem¹² meum nemo eorum dixit omnino. Neque enim omnium equalis est gloria, nec ministrant omnes equaliter, nec¹³ equali prudentia sunt omnes prediti, et in evangelizando alius alio melius operatur, et ideo dici potest alius alio doctior et¹⁴ ipsa doctrina salutari. Alius autem alio maius¹⁵ minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive a maiore baptizetur.

ID 1.167a] De cons. D 4 c 47

⁹ ss Oe²

¹⁰ a *CaMgMhMjMkMnMoOaTbTcVo; in OfPf

¹¹ et *add.* BdPf, *om.* *CaFcLgMfMgMhMjMmMnMoObOdOfPtSgTbTcVmVo. et ministerium meum - Domino *om.* Brant, Migne, but in Vosmedian

¹² quamvis-autem *suppl.* in mg. Mk

¹³ nec *PfTbVoVq; neque CaMgTc

¹⁴ et *MgPfTbTc; in Ca

¹⁵ maius *CaMgPfTb; magis Tc

34

Item, libro IV¹

Satis² ostendimus ad baptismum qui verbis evangelicis consecratur non pertinere cuiusquam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre sive de Filio sive de Spiritu sancto, aliter sentiat quam doctrina celestis insinuat.

ID 1.165 med.] De cons. D 4 c 48

¹ Item (Idem Be) libro IV BeCaPfRbTc; Idem libro IV. Item EaMg; Lib. IV Item SfTbVmVo(*adding* cap. xxxiii); Idem lib. III Vq(?)

² natis Oa

35¹

[Quod omnis homo accedens ad baptismum prius² debet³ agere penitentiam si facultas fuerit]⁴. Augustinus⁵ de penitentia

Omnis qui iam sue voluntatis arbiter constitutus est⁶, cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi eum peniteat vite veteris, novam⁷ non potest inchoare. Ab hac penitentia cum baptizantur soli parvuli immunes sunt, nondum enim uti possunt libero arbitrio.

¹ *om* EaLc

² accedens ad baptismum prius AdBeCaMgOeSfTcVmVoVq; baptizandus Pf

³ debet CaPfTc; debeat BeMgSfVm

⁴ *in mg.* AdBeCaLd(*ploughed*)MgPfQeTcVq; *in text* Rb(*after corr.*)VmVo; *om.* PfTbVp

⁵ in libro *add.* Vq, *om.* CaMgPfTbTcVo

⁶ const. est CaMgPfTb; est const. Tc

⁷ novam *CaMgTbTc; nova Pf

ID 1.76] *De cons. D 4 c 96*

36

¹Augustinus² ad Selectitanum³

Agunt⁴ homines ante baptismum penitentiam de prioribus peccatis, ita tamen⁵ ut etiam baptizentur, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, loquente Petro ad Iudeos ac⁶ dicente, Agite penitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri⁷ Iesu Christi.

ID 1.77] *De cons. D 4 c 97*

¹ De eodem. Item *add.* Vo

² Aug. *TbTc; Item Pf; *om.* Mg; Idem CaPt

³ Selectitanum AdLeMqOaPfPtSIVo(*adding* cap. xxxv)VpVq; Selectianum Ld; Selectitannum aug. Mg; Selettitanum Ca²; Selentios Rb; ? Tb; Seleucianam Tc; Salectitanum Vm [*ID divided*]. De eodem *add. in mg.* Ca

⁴ Agunt *BeMgPfTbVo; Agant CaTc

⁵ tamen *MgPfTbTc; non Ca

⁶ ac MgPfTbTc; et Ca

⁷ nostri CaMgTbPfVm; *om.* Tc

37

[*Quot diebus ante baptismum debeat Iudeus agere¹ penitentiam*]². Gregorius Fantino³ defensori

Ne, quod absit, longa dilatio retro possit Iudeorum animos revocare, cum fratre nostro episcopo loci illius loquere, ut penitentia ac abstinentia xl dierum indicta⁴, aut die Dominica, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet⁵.

ID 1.61b] *De cons. D 4 c 98*

¹ debeat Iudaeus agere AdBeLdMgTcSfVmVq; Iudeus agere debet Ca; Iudeus agat Pf; debeat agere pen. Tb

² *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* TbVmVo(*adding* xxxvi); *om.* PtVp. Quot diebus autem baptismum penitentiam in Deum agere debeat *in text* Rb

³ Fantino *LdMqOePfTb²Vm; Faustino BeCaTbTcVoVq; Fantino Salonitano Mg; Sativo Rb

⁴ xl dierum indicta BeCaRbTb; xl diebus interdicta Mg; xl indicta PfVmVq; quad. indicta Tc; xl diebus indicta Vo

⁵ -zet *Pf; -zes BeCaLdMgOaOeQeRbTbTcVmVo

38

[*Quod ex auctoritate Domini ante baptismum homines debeant cathezizari*¹]².

*Rabanus, De institutione*³ *clericorum*⁴, *cap. xxv*⁵

Ante baptismum cathezizandi⁶ debet in hominem⁷ prevenire officium, ut fidei primum catecumenus accipiat⁸ rudimentum. Item. Prius ipse Iesus ceci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, et sic⁹ ad aquas Siloe misit, quia prius debet baptizandus¹⁰ fide incarnationis Christi instrui et sic ad baptismum iam¹¹ credulus admitti, ut sciat cuius gratie in eo¹² est particeps¹³, et cui iam debitor fiat deinceps.

ID 1.82-3] *De cons. D 4 c 54*

¹ -are Rb

² *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* EaRbVm; Quod – cath. ante babtisma cap. xxxvii Vo; *om.* PtTbVp

³ -ione MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ libro I *add.* Pf. *om.* AdCaLdMgSfTbTcVm

⁵ cap. xxv *BeMgPfPtQeRbVmVo; *om.* AdCaTc; cap. xxvi Tb. *No insc.* Ea

⁶ *over erasure* Tb

⁷ -inem *CaMgPf; -ine TbTc

⁸ catecumenus accipiat *AdEaPfTbVoVp; catecumeni accipiant CaTc; catecuminis accipiat Mg

⁹ et sic *CaMgPfTb; sicque Tc

¹⁰ deb. bapt. *CaMgTbTc; bapt. deb. Pf

¹¹ incarnationis - iam *om.* Migne

¹² vel iam sit *add. superscr.* Mg

¹³ particeps *CaMgPfTc; princeps Tb

39

[*Quot*¹ *diebus catecumenus ante*² *baptisma*³ *debeat*⁴ *instrui*]⁵. *Bracarense concilium*⁶

*II cap. i*⁷

Ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi catecumeni currant, in quibus viginti diebus omnino symbolum quod est, Credo in Deum Patrem omnipotentem⁸, spiritualiter⁹ doceantur.

cf ID 1.203] De cons. D 4 c 55

¹ Quot CaPfTcVm; Quod Mg

² ante CaMgPfvM; ad Tc

³ baptisma MgPf; baptismum BeTc; bapt' Ca

⁴ -eat CaMgPf; -et Vm

⁵ *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* VmVo(*adding* cap. xxxviii); *om.* PtRbTbVp

⁶ Bracarense concilium CaPtRbSfTbTcVq; Brancarensi conc. Ad; Bracarense concil' Be; Bracarensi concilium Mg; Ex Bracarensi concilio Pf; Bacarense concil' Vo

⁷ II cap. i AdMgPfRbTbTcVm; cap. iii Pt; II cap.ii Sf; cap. i Vq

⁸ omn. MgPfTbTc; *om.* Ca

⁹ spiritualiter CaMgPfTb; specialiter Tc

40

Nicolaus papa Iohanni archiepiscopo Ravennensi¹

Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesie possunt fieri sicut in hac sancta Romana, cui, Deo auctore, ministerium famulatus nostri exhibemus ecclesia, solempniter fieri comprobatur².

ID 1. 87] De cons. D 4 c 57

¹ Nich. – archiep. (ep. Pt) Rav. (Rav. ep. Rb) BeMgPfPtSIRbTbTcVp; N. papa episcopo Ravennati. (Quod sacerdos uniuscuiusque ecclesie cathecismos facere potest *add. in mg.*) CaLn; Nich. papa Ioh. arch. Sf; Quod cathezismi baptizandorum a sacerdotibus cuiusque ecclesie possunt fieri Ea; Quod quisque presbiter cathezizare suos babtizandos potest cap. xxxviii Vp

² -atur *CaTc; -antur BdBeMgPfTbVoVq; qui probatur Rb

41

[Quid significet exsufflatio in baptismo¹]². Rabanus, De institutione³ clericorum lib. I, cap. xxvii⁴

Postquam se baptizandus per confessionem vere fidei in alterius commendaverit dominium et⁵ per abrenuntiationem a prioris possessoris se alienaverit servitio⁶, exsufflatur ab eo seva potestas, ut per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus⁷.

ID 1.90] De cons. D 4 c 61

¹ exs. in baptismo BeEaPfTcVmVo(*adding xl*)Vq; exs. in baptismum (vel o *superscr.*) Mg; in baptismo exs. Ca

² *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* EaVm; *om.* PtRbTbVp

³ -ione *MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ *corr. to xxviii Ca; no insc.* Ea

⁵ et *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶ servitio *CaMgPfTc; officio Tb

⁷ fug. sp. mal. CaMgRbTbTc; fug. mal. sp. LePfSl; mal. sp. fug. Wc

42

Augustinus, De simbolo, lib. I¹

Sicut nostis, parvuli et² exsufflantur et exorcizantur ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, que decepit hominem ut possideret homines. Non ergo³ creatura⁴ Dei in infantibus exorcizatur⁵ aut exsufflatur⁶, sed ille sub quo sunt qui sub peccato nascuntur.

¹ De eodem cap. xli *add.* Vo

² et *CaMgTbTc; *om.* Pf

³ ergo *CaMgPfTb; igitur Tc

⁴ -ura *CaPfTbTc; -ure Mg

⁵ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

ID 1. 94] De cons. D 4 c 62

⁶ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

43

[*Quid significet¹ signaculum crucis in fronte*]². Rabanus, *De institutione³ clericorum⁴*
lib. I, cap. xxvii⁵

Postea signatur baptizandus signaculo sancte crucis⁶ tam in fronte quam in corde, ut ipse apostata diabolus in vase suo pristino sue interemptionis⁷ cognoscens signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum⁸.

ID 1. 95] De cons. D 4 c 63

¹ sign. CaMgTc; om. Pf

² in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text EaVm; Quid significet exsufflatio in bapismo cap. xlii Vo; om. PtRbTbVp

³ -ione *MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ De inst. cler. *CaMgPfTb; de inst. Pt; in eodem Tc

⁵ lib. – xxvii] eodem libro eodemque capitulo Vo; no insc. Ea

⁶ crucis *CaMgPfTb; Trinitatis Tc

⁷ interemptionis *BdBeMq²OaPtQeSeTbVoVq; intentionis Ad(*obsc. altered*)MqPfTc(*obscurely corr.*); interemptionis non Ca; interpretationis Mg; interpeptionis *corr.to* interc- Rb

⁸ sciat illud (l' *add.* Vo) esse alienum *BdBeOaRbTbTcVoVq; illud esse al. sc. CaMg; sciat esse alienum Ea; illud est alienum Pf

44

Rabanus eodem libro eodemque capitulo¹

Ex hinc iam dicuntur super eum orationes ut fiat catecumenus².

ID 1.97] De cons. D 4 c 64a

[*Quid significet sal in os missum*]³. *Item idem⁴*

Tunc⁵ datur baptizando sal benedictum in os, ut per sal tipicum⁶ sapientie sale conditus fetore careat iniquitatis, et⁷ nec⁸ a vermibus peccatorum ultra⁹ putrefiat, sed magis illesus servetur¹⁰ ad maiorem gratiam percipiendam.

¹ Rabanus (de *add.* Rb) eodem libro eodemque capitulo BeQeRbSITbVmVoVq; Idem (in *add.* Ad) libro eodem cap. eodem AdCa; Rabanus ibidem Bd; Item Rabanus eodem libro eodem capitulo Mg; Idem in eodem - cap. Pf; Idem libro eodem cap. eodem Pt; Item in eodem Tc

² Ex - catec. om. Oa

³ Quid significet(*om.* Pf) sal (*om.* Tc) in os(*suum add.* Mg) missum *in mg.*

AdBeCaEaMgPfQeSfTcVmVq, *in text* EaVm; Quid significet in os missum sal. capl. xliii Vo; *in text before* Tunc datur *above* Rb; *om.* PtTbVp

⁴ Item idem CaPf; In eodem cap. Item Be; Item in eodem MgTc; Ibidem ibidem Pt; Item in eodem, eodemque capitulo MqQeSfVq; Rabbanus de eodem libro eodemque capitulo Rb; Idem eodem cap. Tb; Eodem cap. Idem in eodem Vm; Idem in eodemque cap. SIVp; *om.* EaVo

⁵ Tunc *AdBdBeEaMg²PfPtQeSeTbVoVpVq; Nunc CaOa; cum Mg; Tum Tc

⁶ tipicum *BeCaMgTbTcVo; tipum BdPfSe

ID 1.99] *De cons. D 4 c 64b*

⁷ et *BeTbVoVq; et ut Bd; *om.* CaMgPfTc

⁸ *ss* Be

⁹ pecc. ultra *CaMgPfTb; ultra pecc. Tc

¹⁰ fetore – servetur *in mg.* Pt

45

¹*Beda super librum Regum², libro II³*

Sal celeste⁴ sapientie quo initiantur catecumeni in cunctis operum nostrorum sacrificiis offerre⁵ iubemur.

ID 1.100] *De cons. D 4 c 65*

¹ De eadem *add.* Vo

² lib. Reg. BeMgPfRbTcVmVq; Reg. lib. CaTb; Reg. PtSeSf; Beda *only* Ea

³ lib II *BeMgPf[?]RbTbVmVo(*adding* cap. xlv)Vq; *om.* CaEaTc

⁴ -este BeCaEaOePfVq; -estis LeMgRbOaSeTb; *om.* Mn; -estius Tc

⁵ offerre AdPfTbTc; offerri BeCaOaRbSeVoVp; offerre lege Ea; *om.* Mg; offerre l'i Vq

46

¹*Rabanus, eodem libro et eodem capitulo²*

Dehinc³ iterum exorcizatur diabolus⁴ ut suam nequitiam cognoscens iustum super se Dei iudicium⁵ timens recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subvertere ne baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori⁶ suo exhibens reddat opus Deo creatori⁷ suo.

ID 1.102] *De cons. D 4 c 66*

¹ Quare baptizandi exorcizantur *add.* Ca *mg.* Item exorcizatur diabolus *add.* Vo

² eodem libro (titulo BeOaQeSfVm) et (*om.* MgPt) eodem capitulo BeCaMgOaPtQeSfVmVo(*adding* cap. xlvi); (de *add.* Rb) eodem libro eodemque capitulo AdRbTb; ubi superius Bd; supradicto libro et cap. Pf; in eodem libro Tc

³ Dehinc *BdBcCaMgTbTcVm Vq; Ex hinc Pf

⁴ deabolus Ca

⁵ super se Dei iud. *MgPfTbVq; super se iud. Ca; Dei iud. super se Tc

⁶ creatori *CaMgPfRbTb; factori Tc

⁷ factori RbWd

47

¹*Gregorius in homelia xxiii²*

Sacerdotes cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt et habitare malignos spiritus³ in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt nisi demonia eiciunt?

¹ De eodem *add.* *in mg.* Ca, *in text* Vo; Quod sacerdotes demonia eiciunt (*with no insc.*) Ea

ID 1.103] De cons. D 4 c 67

² cap. xlvii *add.* Vo

³ mal. sp. *CaMgPfTc; sp. mal. Tb

48

[*Quare*¹ tanguntur² nares et aures³ saliva]⁴. Rabanus eodem libro et eodem capitulo⁵

Postea tanguntur ei⁶ nares et aures cum saliva⁷ et dicitur ei⁸ verbum evangelicum quod Iesus quando mutum et⁹ surdum sanavit tangens cum sputo¹⁰ linguam eius et mittens digitos in auriculas¹¹ eius dixit, Effeta, quod est adaperire¹². Hoc¹³ enim sacramentum hic agitur ut per salivam tipicam sacerdotis et tactum¹⁴ sapientia et virtus divina salutem eiusdem catecumeni operetur, ut¹⁵ aperiantur¹⁶ illi nares¹⁷ ad accipiendum¹⁸ odorem¹⁹ notitiae Dei, ut aperiantur illi aures²⁰ ad audiendum mandata²¹ Dei sensuque²² intimo cordis²³ reponendum²⁴.

¹ Quare BeCaEaLdLjLmPfQaSeTc; Cur AdCcMg

² -untur CaPfTcSf²VmVq; -antur AdCcMgSf; ei *add.* Be

³ nares et aures BeCaCcMgPfQaQeVoVq; nares et aures a EaLdLjLmSeTcVm; nares et aures cum Be; aures et nares Ad; <aures et> nares Cc; aures et nares a Wc

⁴ *in mg.* AdBeCaLdLjMgPfQaQeTcVqWc; *in text* CcEaLmVmVo(*adding* cap. xlviii); *om.*

CbEgLeLmMhMjMkMmMnMoPtRaRbTbVp

⁵ Rab. eodem libro et eodem (eodemque AdCaPfrb, eodem MgVq) cap.

*AdBeCaLdLmMgMqPfQeRbSeTbVmVoVpVqWc; Rabanus eodem libro Bb; Rab. ubi superius BdCbLj; Item Rabanus eod. libro EgMo; Rabanus eodem titulo et eodem l' Le; Rabanus eodem libro etcetera Mf; Rabanus Mn; Rabanus eodem capitulo Pt; Gregorius in omel' xxiiii Qa; Rab. in eodem libro Tc; Rabanus - cap. *om.* CcEa

⁶ ei *BeCaEgLeLmMgMhMjMkMmPfQaRaSeTbTcVq; eis Ca²CbLjPt; eis *before* tanguntur SIVoWc; *om.* Mn

⁷ nares et aur. (et aures *ss* Pt²)cum (*om.* Mn) sal.

*BeCbCcEgLeLjLmMgMhMjMkMmMnPfPtQaSeTbTcVqWc; nares cum sal. et aur. Ca; aur. et nar. cum sal. Lf

⁸ ei *BeCaCcEgLeLmMgMhMjMkMmMnPfQaSeTbVq; eis CbLjPt; eis tanguntur SIVoWc; *om.* RbTc

⁹ *om.* Mk

¹⁰ tang. cum sp. CaLeMgPfTbTc; cum sp. tang. Be

¹¹ -ulas *MjMnRbTbTc; -ulam BeCaEgLeLmMgMhMkMmMnMoPfPtQaSeVoVq; -ula Le

¹² adap- *BeCaEgLeLmMgPfPtQaSeTcVoVq; ap- MkMnRbTb

¹³ est *add.* and *canc.* Cc

¹⁴ *corr fr.* tandum Mk

¹⁵ ut *BeCaEgLeLmMgMhMjMkMmMnMoPfQaSeTbTcVq; et Lm

¹⁶ aper- *BeCaCc²EgLeLmMgMkMmMnPfQaSeTbTcVq; oper- CcLm

¹⁷ illi nares BeCaEgLeLmMgMhMkMmMnQaSeTbTcVq; ei nares CbCcLjPt; nares illi Pf; ad accip. - aures *suppl. in mg* Mk²

¹⁸ acc- CaLeMgPfTbTcVq; perc- Be

¹⁹ *add. ss.* Be²

²⁰ illi aures *BeCaCcEgLeLmMgMhMkMmPtRbSeTbTcVqWc; ei aures CbLjVp; aures illi PfPk. ad accip. - aures *in mg.* Lm²Mk², *om.* Qa; ad accipiendum - illi aures *in mg.* Vo²

²¹ Dei ut aperiantur - mandata *in mg.* Bd

²² sensuque *AdEaEgLeLmMgMhMjMkMmMnRbSeTcVq; sensuque in BeCaLjWc; sensusque CcLe; sensusque in LmPkTb; sensumque in Pt

²³ *ss* Ra²

ID 1. 104] De cons. D 4 c 68

²⁴ reponendum CaCcLeTcVa; respondendum AdBdEaLdLfLgMgMhMjMkMmMnMoMqOaPfPkQaQeRbSeSgSIVmVoVqWcWdBrant; respondemus Amen Be; reponenda CbLj; responendum Eg; reponendum Mo²; recondendum Pt; ad respondendum TbVp; sensuque - rep. om. Od

49

¹Ambrosius², De sacramentis, tractatu i³

Propter gloriam muneris et operis non os tangit episcopus, sed nares, ut bonum odorem accipiat pietatis eterne.

ID 1. 106] De cons. D 4 c 69

¹ De eodem add. Vo

² Ambrosius *CaEaMgPfTb; Augustinus Tc

³ i *MgPfTbTcVmVq; secundo CaOePtVo(adding cap. xlviii)Vp; tr. i om. Ea; i eodem libro eodemque capitulo Rb

50

[Quare ungitur¹ in pectore et inter² scapulas]³. Rabanus⁴, eodem libro eodem capitulo pro catecuminis⁵

Deinde⁶ a sacerdote munitur⁷ ut sacrum baptismum cum fide accepta custodiatur, ungitur⁸ illius tunc⁹ pectus de oleo sanctificato, cum invocatione sancte¹⁰ Trinitatis, ut nulle reliquie latentis inimici in eo resideant, sed in fide sancte¹¹ Trinitatis mens eius confortetur. Ungitur¹² et inter scapulas de¹³ eodem oleo ut undique muniatur et ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur¹⁴.

ID 1.108] De cons. D 4 c 70a, cf cap. 52 below

¹ ungitur BePfVq; inungitur AdEaMg; ungitur Ca; ungitur QeTc(?); ungitur Vm

² inter BeCaMgPfVmVq; intra Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfQeTcVq; in text EaVmVo(adding cap. 1); om. PtRbTbVp

⁴ prima pars add. in mg with tie-mark Vc

⁵ eodem lib. eodem (eodemque Pf) cap. pro cat. AdBeCaMgPfsfVmVoVpVq; ubi superius pro cat. Bd; eodem lib. (et add. Tb) eodem cap. PtTb; item eodem capitulo Tc; pro catecuminis Rb

⁶ Deinde *AdBdBeDeCaEaMgOePtTbTcVq; Exinde Pf

⁷ munitur *BdBeCaEaMqOaPfPtRbTbVoVq; inungitur MgTcVp

⁸ ungitur PfTbTc; ungitur CaMg

⁹ ill. tunc *CaMgPfTb; tunc ill. Tc

¹⁰ sancte *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ sancte *CaMgPfTb; om. Tc

¹² Ungitur CaMgPfTb; Ungitur BdTc

¹³ de *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ confirmetur Rb

51

¹*Ambrosius, De sacramentis tractatu i*²

Venisti³ ad fontem, ingressus es, considera quid videris⁴, quid locutus sis, repete diligenter, occurrit tibi levita, occurrit tibi presbiter, unctus es quasi athleta Christi, ad baptismum catecumenus accedis⁵.

ID 1.109] *De cons. D 4 c 87*

¹ De eodem *add. in mg.* Ca

² De unctione et bapismo cap. li *add.* Vo

³ Venimus Oa

⁴ quid videris *AdBeMgMqPfPtTbVoVpVq; quid inieris CaTc; quid egeris Ld; quos Iudeis Oa; quid inseris Rb; quos videris Vm

⁵ ad bap. (-ma Sg, Christi *add.* Ad) catecuminus accedis AdLdLeMqObOeOfPtSgTbVmVoVq; ad bap. cat. accedas BdPf²Rb; ut ad bap. catecuminus acce das BeMgOd; consecratur fons ut (*etc, as c 52 below*) CaVp; *om.* Tc

52

*[De consecratione fontis]*¹. Rabanus eodem libro capitulo xxviii²

Consecratur fons et ad ipsum baptismum³ catecumenus accedit⁴.

ID 1.110] *De cons. D 4 c 70b, cf c 50 above*

*[Quod imperitus minister⁵ sanctificet aquam per verba evangelica quibus consecratur baptismus, quamvis multa contra fidem⁶ proferat in illa sanctificatione]*⁷. Augustinus, *De unico baptismo libro vi*⁸

Si non⁹ sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam preceptor¹⁰ effundit, multi non solum mali, sed boni etiam fratres, in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. [53] Multorum enim preces emendantur cotidie si doctoribus¹¹ fuerint recitate, et multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos cum ille preces dicte super aquam¹² fuissent, iubentur denuo baptizari?

¹ *after insc.* MgMqQeVm; *om.* CaOaPfPtRbVp; *in text* BeTbVo(*adding* cap. lii)Vq; *in mg.* BeTc

² Rabanus - xxviii *BeCaMgPfPtRbVoVp; *after* accedit Tb; *om.* Tc. Oa *runs inscriptions and text of both sections into one*

³ ipsum bap. *BePfTbVq; ipsum AdCaMg; bap. *after* accedis Tc; bap. ipsum Vm

⁴ accedit *BeCaMg; accedat LePfRbVmVq; accedis Tc

⁵ minister MgPfTcVmVq; magister Sf

⁶ multa contra fidem MgPfTcVo; contra fidem multa Ca

⁷ *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* VmVo; *om.* LeMqOaPtRbTbVp (*LeOa with no break*)

⁸ *no insc.* MqOa

⁹ Si non] *Inde (run on without a break from c 51)* Mq

¹⁰ preceptor *BeMgPfTcVq; peccator CaRbTb; preceptor Vo

¹¹ doctoribus *BeCaMgTbTc; sacerdotibus Pf

¹² preces dicte super aquam CaPfRbVmVoVq; <pre> dicte preces super aquam Be; preces super aquam dicte MgSg²Tc; preces dicte SgTb

Quid ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis affectus, et quia certa illa verba evangelica¹³, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur quecunque in prece vitiosa contra regulam fidei¹⁴ dicuntur, quemadmodum demonium Christi nomine¹⁵ excluditur. Nam utique hereticus¹⁶ si afferat precem vitiosam, nec bonum habet caritatis affectum, quo possit illa imperitia superari, et ideo similis est ei quicumque in ipsa catholica inmundus vel invidus et malivulus¹⁷ quales illic arguit Ciprianus, afferat etiam (ut fieri solet) aliquam precem in qua loquatur contra regulam fidei¹⁸ (multi quippe irruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hereticis compositas, et per ignorantie simplicitatem non eas valentes¹⁹ discernere utuntur²⁰ eis, arbitantes quod bone sint) nec²¹ tamen quod in eis perversum est evacuat²² illa que ibi recta sunt, sed ab²³ eis potius evacuatur²⁴.

ID 1.115] De cons. D 4 c 72

¹³ ver. ev. *CaPfTbTc; ev. ver. Mg

¹⁴ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

¹⁵ Chr. nom. CaMgPfTc; nom. Chr. Tb

¹⁶ clericus (vel hereticus ss) Ad

¹⁷ in ipsa catholica (ecclesia *add* Mo²PtBrant, *om. Migne*) inmundus vel invidus (mundus ObTb, vel inv. ss Ld) et mal. AdBeLdMgMkMoObOePtQeSgSITbVaVoVqWcBrant; in ipsa catholica (ecclesia *add. Bd*) vel inmundus vel mundus et mal. BdCa; in ipsa catholica inmundus <vel invidus Lg> et mal. LgOdSe; in ipsa catholica invidus et malitiosus MhMm; in illa catholica inmundus et mal. Mn; in ipsa catholica vel invidus inmundus vel mal. MjMj; in ipsa catholica invidus (et Oa) mal. OaVm; in ipsa ecclesia catholica inmundus vel invidus, mal. OfVp; catholicus mundus vel inmundus et mal. f; in ecclesia catholica inmundus vel invidus et mal. Ra; in ipsa catholica ecclesia nudus inmundus et mal. Rb; in ipsa catholica invidus inmundus vel mal.Tc

¹⁸ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

¹⁹ eas val. *CaMgPfTb; val. eas Tc

²⁰ -untur *CaMgPfTc; -antur Tb

²¹ nec *CaMgPfTb; non Tc

²² -uat *CaPfTbTc; -uant Mg

²³ ab *CaMgTbTc; *om. Pf*

²⁴ -uatur *CaPfTbTc; -uantur Mg

54

Idem in libro III¹. [De eodem]²

Non est aqua profana et adultera super quam Dei nomen invocatur, etiamsi a profanis et adulteris invocetur, quia nec ipsa creatura nec ipsum nomen adulterum est.

ID 1. 116] De cons. D 4 c 50

¹ Idem in libro III (II Sf, III Be) BeCaLdMgSfTbVmVq; *om. Ea*; Idem eodem in libro III Oe; Idem - I Pf; libro III Rb; Item libro IV Tc; Idem in libro eodem Vo

² *in mg. CaLdMgPfTcVq; in text BeEaRbVmVo(adding cap. liiii); om. AdOaPtTbVp*

55¹

[*Quomodo intelligitur, Credis² in³ sanctam ecclesiam, et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem*]⁴. Augustinus⁵ ad neophitos, homelia iii⁶

Prima igitur et secunda predicatione de his tantum locuti sumus, que vobis priusquam ad fontem sanctum⁷ veniretis⁸ iuxta catholice regule⁹ instituta tradidimus¹⁰, et quid significaret¹¹ unctio que, diversis corporis nostri¹² adhibita partibus, diversum intellectum designat¹³, prout Dominus donare dignatus est, interpretati sumus, cum ostenderemus¹⁴ vos per oleum sanctificationis ad auditum plene¹⁵ fidei preparados, et¹⁶ bonum Christi odorem vocatos ex toto corde, et ad¹⁷ abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus iam¹⁸ misteriis¹⁹ locuturi sumus, que in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa enim certissima cautione²⁰, qua²¹ vos abrenunciare omnibus pompis et operibus eius, et omni fornicationi²² diaboli spondistis descendentes²³ in fontem, fontem²⁴ sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute celesti.²⁵ Item. In hoc ergo fonte antequam vos toto corpore tingeremus²⁶, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondistis²⁷, Credo. Rursum²⁸ interrogavimus, Credis et in Iesum Christum Filium eius, qui natus

¹ Lc begins at In hic ergo fonte

² Credis BeMgPfTcVo; Credere Ca; Cred' Vm

³ in BeCaPfTcVo; om. MgSf

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text Vp; om. LcOaPtRbTbVp

⁵ Aug. CaMgTbTc; Idem Pf

⁶ iiii Be; no insc. Lc

⁷ fontem sanctum *CaMgPf; sanctum fontem Tb; fontem sacrum Tc

⁸ -iretis *CaMgPfTc; -iatis Tb

⁹ cath. reg. *CaMgPfTb; ecclesie catholice Tc

¹⁰ tradidimus CaMgTbTc; tradimus Pf

¹¹ significaret *CaMgPfTb; signaret Tc

¹² nostri *CaPfTbTc; vestri Mg

¹³ designat *MgPfTbTc; significat (vel designat *supersc.*) Ca

¹⁴ -eremus MgTc; -imus BeCaPfVo; vel dimus *add. superscr.* Mg; -erimus Tb

¹⁵ plene CaMgTbTc; plane Pf

¹⁶ ad *add.* CaMgTbTc, om. *Pf

¹⁷ et ad CaMgPf; ad Tb; et Tc

¹⁸ de int. iam *MgPfTc; de int. Ca; iam de int. Tb

¹⁹ ss Tb

²⁰ cautione *CaMgTbTc; captione Pf

²¹ qua *CaMgPfTb; quia Tc

²² omni fornicatione *CaMgPfTc; <omni> formatione Tb

²³ -dentes *CaMgTc; -distis PfTb

²⁴ fontem *MgPfTb; om. CaTc

²⁵ Lc lacks all to here

²⁶ vos (nos Be) toto corp. ting. AdBePfTbVo; toto corp. vos tingeremus CaMg; nos vos toto corpore tingeremus Rb; vos tingeremus toto corp. Tc; vos toti corpore tingeremus Vm; vos toto corpore mergeremus (vel ti- ss) Vq

²⁷ -istis *CaMgPfTb; -isti Tc

²⁸ -sum *CaMgTc; -sus PfTb

est de²⁹ Spiritu sancto et Maria Virgine? Respondistis singuli³⁰, Credo. Iterum³¹ interrogavimus, Et in Spiritum sanctum? Respondistis similiter³², Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini nostri Iesu Christi salvatoris³³ imperium³⁴. Qui cum ad Patrem in celos³⁵ ascenderet, discipulis suis, id est apostolis, mandavit dicens, Euntes, baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Item. Quod autem interrogavimus, Credis³⁶ sanctam ecclesiam et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem, non eo modo interrogavimus ut quomodo in Deum creditur, sic et in ecclesiam sanctam et³⁷ catholicam. Propterea sancta et catholica est quia recte credit³⁸ in Deum. Non ergo diximus ut in ecclesiam quasi in Deum crederetis, sed intelligite nos³⁹ dicere et dixisse ut in ecclesia et⁴⁰ sancta et catholica conversantes in Deum crederetis. Crederetis etiam resurrectionem carnis⁴¹ que futura est.

ID 1.194a] De cons. D 4 c 73

²⁹ de *TbTcVo; ex CaMgPf

³⁰ singuli *CaMgPfTc; omnes Tb

³¹ Iterum *PfTbTc; Item CaMg

³² Credo. Item interr. – similiter *in mg.* Le²

³³ ss Tb

³⁴ imperium *AdBeRbTbTcVmVoVq; preceptum CaMgPf

³⁵ celos *CaMgPfTb; celum Tc

³⁶ in *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁷ in *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

³⁸ credit *CaPfTbTc; creditur Mg

³⁹ nos CaPfTbTc; vos Mg

⁴⁰ et MgPfTb; *om.* CaTc

⁴¹ res. carnis *CaMgPfTb; carnis res. Tc

56

[Quid est¹ credere]². Augustinus³

Nihil est aliud credere quam fidem habere, ac per hoc cum respondetur credere parvulus qui fidei nondum habet effectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, et convertere se ad Deum propter conversionis sacramentum, quia et ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet⁴. Item. Parvulum etsi nondum fides illa quae in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit⁵, sicut credere respondetur. Ita etenim fideles vocantur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

¹ est CaPfTc; sit Mg

² *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq; *in text, after Aug.* EaVmVo(*adding cap. lvi*); *om.* OaPtRbTbVp

³ Augustinus BeCaEaRbSe; Idem Aug' Ad; Item Aug. BdPtVoVq; Aug. in omelia iii Mg; Item idem Pf; Aug. Tb; Aug. ad Bon. Tc; Item *with no break* Vp

⁴ sac. per. CaMgPfTc; per. sac. Tb. *Ea ends canon*

⁵ nam *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

ID 1.187] De cons. D 4 c 76

57

[*Quod trina mersio debet fieri in baptisate*]¹. Augustinus in omelia iii²

Postquam vos³ credere promisistis, tertio capita vestra in sacro fonte dimersimus. Qui ordo baptismatis duplici misterii significatione celebratur. Recte enim⁴ tertio mersi estis, quia accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Recte enim tertio mersi estis quia⁵ accepistis baptismum in nomine⁶ Iesu⁷ Christi qui tertia die resurrexit a mortuis⁸. Illa enim tertio repetita dimersio tipum Dominice exprimit sepulture, per quam Christo consepulti estis in baptismo et cum Christo resurrexistis in fide, ut peccatis abluti⁹ in sanctitate virtutum vivatis Christum imitando.

ID 1.194 end] De cons. D 4 c 78

¹ in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text after Aug. EaVmVo(adding cap. lvii); om. MjMkMmMnMoOaPtRbTbVp

² Augustinus in (om. MoRb) omelia iii BeMfMgMhMjMkMmMnMoOeRbVoVq; Idem - iii CaPf; Aug. Ea; Idem homelia iii Pt; Aug. in omelia Tb; Toletano concilio IV, cap. vii Tc

³ vos *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ enim *CaEaMgPfTb; etenim Tc

⁵ qui MqWc

⁶ Trinitatis. - in nomine *AdBeCaEaLgMqObOePfTbVmVqWcBrant; om. BdOaOfPtVoMigne; Trinitatis nomine Mg; sancte Trin. - in nomine Od; Trinitatis [Recte etiam - Christi ss] Se; sancte Trinitatis. - accepistis in nom. Christi baptisma Sg; Trinitatis et in nomine Tc; Trinitatis Va

⁷ Iesu before in nom. Wc

⁸ et in nomine Trinitatis add. Bd (cf above); Recte enim tertio mersi estis quia accepistis bapt. in nom. I.C. om. Rb

⁹ abluti *BeLeMfMhMjMkMmMnMoMqQeRbSITbVmWc; abluti et Vo; absoluti AdBdCaMgPfPtRaSeTcVq

58

¹ *Canones apostolorum, cap. l²*

Si quis presbiter non trinam mersionem unius misterii³ celebret, sed semel mergat in baptisate quod⁴ dare iubetur⁵ in Domini⁶ mortem, deponatur. Non dixit Dominus nobis⁷, In morte mea baptizate, sed Euntes, docete⁸ omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

¹ De eodem add. Vo

² cap. l *CaMqOePfPtQeTcVq; om. EaSfTb; cap. vii Mg; cap. i Ad?BeOaRbVm. cap. l capitulum lviii Vo; De observatione crine [sic] mersionis et eius significationis add. Vp

³ unius mist. *CaMgPfVq; unius ministerii Tb; mist. unius Tc

⁴ quod *CaMgPfTb; quam Tc

⁵ iubetur *MgPfTbTc; videtur Ca

⁶ Domini *MgPfTbTc; Deum Ca

⁷ Dom. nobis CaMgPfTc; nobis Dom. Tb

⁸ Euntes doc. *CaMgPfTb; Docete Tc

ID 1. 128] De cons. D 4 c 79

59

¹Toletano concilio² IV³, cap. vii⁴

Propter vitandum scismatis scandalum vel heretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem.

ID 1.129] De cons. D 4 c 85

¹ Quod sufficiat una mersio in nomine Trinitatis *add.* CaQe(mg.)Vo (*cf c 60*)

² Tol. conc. CaMgTcVo; Ex Tol. conc. Pf; Toletanum concilium TbVq

³ IV *CaPfTbTcVmVq; *om.* Mg

⁴ vii MgOaPfRbTbTcVmVq; vi BeCa; v Pt; lviii Vo

60

[*Quod sufficiat una mersio¹ in nomine Trinitatis*]². Gregorius³ Leandro episcopo⁴

De trina mersione⁵ baptismatis nil⁶ responderi verius potest, quam⁷ ipsi sensistis, quia in una fide nil officit sancte ecclesie consuetudo diversa. Nos autem quod⁸ tertio mergimus triduane sepulture sacramenta signamus, ut dum tertio ab aquis infans educitur, resurrectio triduanis temporis exprimat⁹. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis veneratione estimet fieri¹⁰, neque hoc aliquid obsistit baptizandum semel in aquis¹¹ mergere, quia dum tribus subsistentiis una substantia est¹² reprehensibile esse nullatenus potest¹³ infantem¹⁴ in baptisate vel ter, vel semel mergere, quando et¹⁵ in tribus mersionibus personarum Trinitas et¹⁶ una potest divinitatis singularitas designari.

ID 1.130] De cons. D 4 c 80

¹ mersio BeCaPfTcVm; submersio Mg

² *in mg.* AdBeMgPfVq; *in text* EaVm; De eodem Vo; *before c 59* CaQeVo; *om.* OaPtRbTbTc(*cf c 62*)Vp. Ca mg. *add.* Quod utrumque possit fieri scilicet semel aut ter mergi

³ papa *add.* Mg, *om.* *CaEaPfTbTc

⁴ L. ep. *om.* Ea; cap. lx *add.* Vo

⁵ Pq *fo. 15v ends. Text resumes in c 61 below.*

⁶ *text resumes* Pq

⁷ quod *add.* CaTc, *om.* *BeMgPfTb

⁸ quod CaMgPfTb; qui Tc

⁹ -atur *CaMgTb; -itur PfTc

¹⁰ non obsistit *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTcVo

¹¹ semel in aquis CaMgPfTb; in aqua semel Tc

¹² sub. est *CaMgPfTb; est sub. Tc

¹³ esse null. pot. PfTbTc; null. esse pot. Mg; null. pot. esse Ca

¹⁴ -tem *CaMgPfTb; -tes Tc

¹⁵ quando et *CaMgPfTb; quoniam Tc

¹⁶ in *add.* CaTb, *om.* MgPfTc

61

¹Hieronimus² super epistolam ad Ephesios, libro II³

Eodem modo in Patrem et⁴ Filium et⁵ Spiritum sanctum baptizamur, et ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum. Item. Licet ter baptizetur⁶ propter misterium⁷ Trinitatis, tamen unum baptismum⁸ reputatur⁹.

ID 1.131] De cons. D 4 c 81

¹ De eodem *add.* Ca mg.

² Rabanus Rb

³ lib. II *om.* Be; Lib. III Le. Quod non sit baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus tantum, nisi in nomine Trinitatis *add.* Sf (*cf* 62 *below*); Quod trina mersio Trinitatis designet sacramentum cap. lxi *add.* Vo

⁴ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁶ Pq *fo.* 16r *resumes here*

⁷ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

⁸ unum baptismum PfRbTbVmVq; unus baptismus BeCaMgTc

⁹ reputatur MgPfTbTcVq; reputabitur (vel tatur *superscr.*) Ca

62

[Quod non sit¹ baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti tantum nisi in nomine Trinitatis]². Pelagius³ papa⁴ Gaudentio episcopo⁵

Multi sunt qui in nomine solummodo Christi una etiam mersione se⁶ asserunt baptizari. Evangelicum vero preceptum, ipso Deo Domino⁷ et Salvatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino nostro Iesu Christo⁸ discipulis suis, Ite, baptizate omnes gentes⁹ in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Si revera hi de prefatis hereticis qui in locis dilectioni¹⁰ tue vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur¹¹, sine cuiusdam¹²

¹ sit MgPfTc; fuit Vq

² in mg. Be(*adding* tantum)Pfvq, in text VmVo(*adding* cap. lxii), *cf* c 61 for Sf; Quod sufficiat una mersio (submersio Ca) in nomine Trinitatis in mg. AdCaTc (*cf* cc 60, 63); *om.* MgOaPtRbTbVp

³ Gregorius Rb

⁴ papa *CaMgPfRbTb; Gr. papa Oa; *om.* Tc

⁵ ep. *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁶ etiam mers. se *CaPfTbTc; se etiam mers. Mg

⁷ Deo Dom. BeTbTcVo; Dom. Deo CaMgPf

⁸ nostro Iesu Christo CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ baptizantes eos *add.* Ca, *om.* *AdMfMgMhMjMkMmMnMoPfPtQeRaRbTbTcVo

¹⁰ -ioni *CaMgPfTb; -ionis Tc

¹¹ -entur *CaMgPfTb; -eantur Tc

¹² -dam CaPfTb; -quam MgTc

dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes¹³ sancte¹⁴ Trinitatis nomine baptizabis.

ID 1.161 med.] De cons. D 4 c 82 to et Spiritus sancti, c 30a from Si revera to end (cf cap. 90 below for c 30b)

¹³ *corr. to invenientes Mg*

¹⁴ *sancte *PfQeRbTb; in sancte Be; sancte in CaMg; sub Tc*

63

¹*Zacharias papa*² *Bonifacio episcopo*³

In sinodo Anglorum decretum et iudicium firmissime preceptum et diligenter demonstratum esse⁴ dignoscitur ut quicumque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset⁵, quod⁶ sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verum est, quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit baptizatus⁷. Hoc quoque observari in supradicta sinodo ob se⁸ sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptismum esse verum⁹ non posset. Quod pro certo verum est, quia qui unum ex¹⁰ sancta Trinitate confessus non fuerit nomen, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem et Filium, si confessus non fuerit Spiritum sanctum, nec Patrem habet, nec Filium. Et qui confessus fuerit¹¹ Patrem et Spiritum sanctum, et¹² Filium non fuerit confessus, nec Patrem habet¹³ nec Spiritum sanctum¹⁴, sed vacuus est a divina gratia.

ID 1.169a] De cons. D 4 c 83

¹ *AdCaMgQeTc mg have here Quod non - Trinitatis as Pf c 62 mg. De eodem add. Vo*

² *papa PfTc; om. BdBeCaMgOaQeRbSfTb*

³ *capl. lxiii add. Vo*

⁴ *add. Ca²*

⁵ *mersus fuisset CaMgPfTb; fuisset mersus Tc*

⁶ *quod *CaMgTbTc; om. Pf*

⁷ *fuerit bapt. *TbTcVm; bapt. fuerit CaMgPf*

⁸ *ob se AdCaMgOaObOfSIVaVm; obnixe Pf; om.*

BeLgMfMkMmMnMoMqOb²OdOePtQeRbSgTbTcVoVpBrant; lacuna Mh; observari Mj; sui tutela Ra

⁹ *bapt. esse verum AdCaMgTb; esse bapt. verum Pf; bapt. verum esse Tc*

¹⁰ *ex *CaMgPfTb; in Tc*

¹¹ *fuerit *CaMgPfTc²; om. TbTc*

¹² *et CaMgPfTc; fuerit subs. canc. Tb*

¹³ *habet *CaMgPfTb; om. Tc*

¹⁴ *habet add. Tc, om. *CaMgPfTb*

64

¹*Gregorius Quirino episcopo in Hibernia*²

Hi³ vero heretici qui in Trinitatis nomine minime⁴ baptizantur, sicut sunt Bonosiaci, et Catafrige, quia et illi Christum Dominum non credunt, et isti Spiritum sanctum perverso sensu esse quemdam pravum hominem Montanum credunt (quorum similes multi sunt⁵ alii) cum ad sanctam ecclesiam veniunt baptizantur⁶, quia baptismum⁷ non fuit quod in errore positi sancte Trinitatis nomine minime perceperunt.

ID 1.153b] De cons. D 4 c 84

¹ Ut qui in nomine Trinitatis baptizati non sunt rebaptizentur *add. Ca mg. Capitulum lxxiii. Item de eodem add. Vo*

² in Hib. *om. Sf. De eodem add. in mg. Ad, which also has there: Quid bapt.... in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti, nisi in nomine Trinitatis.*

³ Hi *AdBeCaMg²PfPtSeSITcVm; Si BdLeLnMgMqQeVcVpWc; Alii OaRb; []i Tb; Sunt Vo

⁴ minime *BdCaMgPf; non TbTc

⁵ multi sunt *CaMgPfTb; sunt multi Tc

⁶ -antur *CaPfTbTc; -entur Mg

⁷ -mum *CaMgPf; -mus TbTc

65

*[Quod sacerdos baptizet quamvis¹ in Latina lingua erret²]³. ⁴Zacharias papa⁵
Bonifacio⁶*

Retulerunt⁷ nuntii tui quod fuerit in eadem provincia sacerdos qui Latinam linguam⁸ penitus ignorabat, et dum baptizaret⁹ nesciens Latine loqui¹⁰, infringens¹¹ linguam¹² diceret, Baptizo te¹³ in nomine¹⁴ Patria et Filia et Spiritu scientia¹⁵, et per¹⁶

¹ erret *here AdCaEaSeSfTcVmVoWc, after lingua MgPf; om. BeOe; non add. Oe²*

² erret in latina lingua Mf

³ *in mg. AdBeCaMgPfSeTcWc; in text EaMfVmVo(adding cap. lxxv); om.*

EgMhMjMkMmMnOaPtRbTbVo

⁴ Item *add. EgTc, om. CaMgPfRbTbWc*

⁵ papa AdCaMfMgMhMkMmOaPfPtQeRbSeTcVm; *om. BeTbWc*

⁶ Bon. *om. Ea. episcopo add. BeMfMjSfTbTcWc, om. AdCaEgMgMkMmMnMqOaOePfPtRbSeVm*

⁷ Ret- *AdBeCaEgMfMgMhMkMmMnOaPfPtRaRbSeTcVmVWco; Det- MjMoTb

⁸ *corr. fr. lignam Mf*

⁹ -aret *AdBeEgMfMhMjMkMmPfPtTcOe; -abat (vel ret *supersc. Mg*) CaMg; -are Vo

¹⁰ Latine (vel num *ss Mg*) loqui AdBeCaMfMgMnMoPfPtSeTcVoWc; Latini (vel ne *ss Eg*) eloquii (neloqui *ss*) Eg EgOa; Latine eloqui MjMkMm; Latinum eloquium Tb

¹¹ infringens BeEgMjMjMkMmOaOePfPtSeTbTcVo; refringens (vel in *ss Mg*) AdCaMg

¹² Latinam *add. Mg, om. *BeCaEgMfMjMkMmOePfPtRaSeTbTcVo*

¹³ Baptizo te *BeMgMhMjMmMnMqOePf²PtQeRbSeTbTcVo²; Baptizate CaMhOa; Baptizo EgMfMk; Baptizato Pt; babtuo te Vo

¹⁴ nomine *BeCaEgMfMgMhMjMkOePfPtSeTb; nomina Tc

¹⁵ Spiritu scientia AdEg (vel sancta *ss*) MfMhMj²MmMnOaOePfPtQeRaSeVo; *obsc. corr. Be; Spiritu sancta CaMg; Spiritu sanctia Mo; Spiritu sancti MjPt²; Spiritus scientia MqRb; Spiritus sanctia Tb; Spiritui sancta Tc*

hoc¹⁷ tua¹⁸ reverenda fraternitas¹⁹ consideravit rebaptizare²⁰. Sed sanctissime²¹ frater, si²² ille qui baptizavit²³ non errorem²⁴ introducens aut heresim, sed²⁵ pro sola ignorantia Romane²⁶ locutionis infringendo²⁷ linguam, ut suprafati sumus²⁸, baptizans dixisset²⁹, non possumus consentire ut denuo baptizentur³⁰.

ID 1.149A, also 1.237] De cons. D 4 c 86

-
- ¹⁶ per BeEgMfMgMhMjMkMmOePfTbTc; propter Ca
¹⁷ hec MhMm
¹⁸ tua *BeCaEgMfMgMhMjMkPfPtTc; in a (?) Tb
¹⁹ rev. frat. *BeCaEgMfMgMgMhMjMkPfPtTc; rev. sancitas Mm; frat. rev. Tb
²⁰ baptizare ss Eg
²¹ si *add.* ss Eg
²² si frater Pt
²³ -avit *BeCaEgMfMgMhMjMkMmOePfTbTc; -averit Pf
²⁴ errorem non MfMj
²⁵ si Pt
²⁶ Romane *BeCaEgMgOePfTb; Latine Tc
²⁷ infringendam Mj
²⁸ ut sup. sumus *BeCaEgMgMhMkMmMoOePfPtTb; supra diximus MfMj; *om.* Tc
²⁹ dixisset *BeCaEgMfMgMjMkMmMoPfPtTc; hec dixerit Tb
³⁰ baptizentur BeMgPfPtQeRbTbTcVoVp; baptizetur MfMhMjMkMmMq

66

[Quid significet unctio chrismatis¹ in cerebro]². Rabanus super epistolam ad Ephesios lib. II, cap. xxviii³

Postquam ascenderit baptizatus de fonte, statim signetur in cerebro a presbitero cum sacro⁴ chrismate sequente simul et oratione, ut Christi regni⁵ particeps fiat, et a Christo Christianus possit vocari.

ID 1.140] De cons. D 4 c 88

-
- ¹ unct. chrism. MgPfTcVm; chrism. unct. Ca; uncto crismatis Sf
² *in mg.* BeCaMgPfTc; *in text* EaVmVo; *in mg. and text* Ad; *om.* PtRbTb
³ xxviii PfTbVm; xxvii AdBeCaLeMgMqOeQeTcVoVp; cap. xxviii *om.* Rb (*cf c 66*); *insc. om.* Ea
⁴ sacro *CaMgPfTb; *om.* Tc
⁵ Chr. regni *CaMgPfTb; regni Christi Tc

67

¹Ambrosius de sacramentis tractatu² ii³

Mersisti⁴, venisti ad sacerdotem⁵, quid dixit tibi⁶? Deus, inquit⁷, Pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, concessitque⁸ tibi peccata tua, ipse te ungat⁹ in vitam eternam.¹⁰ Vide¹¹ ubi¹² unctus¹³ es in vitam, inquit, eternam¹⁴.

-
- ¹ De eodem *add.* Ca *mg.*, Vo *text*
² tract. *MgPfTbTcVmVo; libro CaPtSg; feria Se
³ cap. lxxvii *add.* Vo. Ambr. – ii] Rabanus super ep. ad Ephes. libro ii cap. xxviii Rb

ID 1.141] De cons. D 4 c 89

⁴ Mersisti BdBeCaCbEgFcMgOaPkPtPwQaRbSeTcVmVo; Mersus es PfTb; Emersisti Vp
⁵ sac. *CaMgPfTc; fontem Tb
⁶ sacerdos *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc
⁷ tibi *add.* Se²Tb, *om.* *MgPfSeSgTc
⁸ concessitque *CaMgMoPfSeSgTb; vel remisitque *add.* ss Mo²; remisitque Se²Tc
⁹ ungat MgPfSeTbTc; unguat Ca
¹⁰ Tractatu iii *add.* Qe (*cf c 68*)
¹¹ Vidi Lg; Vide inquit Qe
¹² ubi] *om.* Cb
¹³ *add.* Sg²
¹⁴ in vitam inq. (*ss Ad*) et. AdBeEgLeLgOaObOdOePkPwQeRbSeTcVm; in vitam et. inq. Bd²CaCbMgOfPfPtQaVaBrant; in vitam et Fc; inquit in vitam et. Sg; in vitam inquit in vitam et. Vo; Vide ubi - et. *om.* Bd(*before corr.*)Tb.

68

Tractatu iii¹

Accipis misterium, hoc est unguentum super caput². Quare super caput? Quia sensus sapientis in capite eius. Sequitur spirituale signaculum, quod audistis hodie legi, quod post fontes³ superest quo⁴ perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.

ID 1.142] De cons. D 4 c 90

¹ Tr. iii *BeOaPtSeTbVm, *with no break* Rb, *in mid. c 67 above* Qe; De eodem tr. iii Ca; Idem tr. iiii Mg; Tr. iv LeOeVp, LeOe*with no break*; Id. tr. iii Pf; R' iii Sl; Item Tc; R' iii (*no break*) Vo
² super caput *OePfTbTc; *om.* Ca; super caput tuum Mg
³ -tes MgPfTbTc; -tem *Ca
⁴ quo *MgPfTbTc; quod Ca

69

[*Quid significet candida vestis post baptismum super caput posita*]¹. Rabanus, eodem libro, capitulo xxix²

Post baptismum traditur Christiano³ vestis candida que significat innocentiam et puritatem Christianam, quam post ablutas⁴ veteres maculas studio sancte conversationis⁵, immaculatam servare debet ad representandum ante tribunal Christi. Cuncti⁶ vero renati albis⁷ induuntur vestibus ad misterium⁸ resurgentis ecclesie. Item.

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* EaVmVo; *om.* PtTbVp
² eodem libro cap. xxix *AdBeCaLeOeRbSeVm; eodem libro cap. xxviii MgVp; eod. libro cap. xix PfTb; eodem cap. xxix SfVo(*adding* cap. lviii); eodem capitulo quo superius Tc; *no insc.* Ea
³ baptizato *add.* AdCaEaMgPfTc², *om.* *BePtRbTbTcVmVo
⁴ sordes *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc
⁵ sancte conv. *AdBeTbTc; conv. sancte CaMgPf
⁶ Cuncti *CaMgOePfTb; Omnes Tc
⁷ albis *CaPfTbTc; ab his Mg
⁸ mist. *AdMgTbTc; ministerium CaPf

Utuntur baptizati albis vestibus⁹, ut quorum prime nativitatis faciem vetusti¹⁰ erroris pannus¹¹ fuscaverat, habitus secunde regenerationis glorie preferat indumentum. Tegitur enim post sacram unctionem caput eius mistico velamine, ut intelligat se diademate regni et sacerdotali dignitate potiri.

ID 1.143] De cons. D 4 c 91

⁹ ad misterium - albis vestibus *in mg.* Tc

¹⁰ vetusti *BeRbTbTc; veteris CaMgPf; vetustatis Vo

¹¹ pannus *CaMgPfTb; pannis Rb; panno Tc

70

¹*Ambrosius, De misteriis*²

Accepisti³ post baptismum vestimenta candida, ut esset indicium quod exueris involucrum⁴ peccatorum et indueris innocentie casta velamina⁵.

ID 1.144] De cons. D 4 c 92

¹ De eodem *add.* Ca *mg.*, Vo *text*

² misteriis BdBeMgPfRbTbTcVmVo(*adding* cap. lxviii); ministeriis Bd²CaPt

³ -isti *MgPfTbTc; -istis Ca; Recepisti Wc

⁴ involucrum *OaQeSeTbVmVo; voluptatem AdBdBeCaLdMgPfTc; voluntatem Mo; vel vetustatem *add ss* Mo²; volutabrum Mq; lucrum Rb; voluptates Se²; voluntate Wc

⁵ velamina *CaLdMgPfSeTc; volumina Tb

71

*[De baptismo Iudeorum]*¹. *Ex concilio Agathensi, cap. xxxv*²

Iudei quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad leges catholicas venire voluerint, octo³ menses inter catecumenos ecclesie limen introeant, et si pura fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁴. Quod si casu aliquo periculum infirmitatis intra prescriptum tempus⁵ incurrerint, et desperati fuerint, baptizentur.

ID 1. 275] De cons. D 4 c 93

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* VmVo(*adding* cap. lxx); *om.* PtRbTbVp

² xxxv CaMgPfTb?TcVm; xv Be; xx Le

³ octo MgPfTbTcVo; viiii Be; septem *Ca

⁴ mereantur *CaMgTbTc; mercantur Pf

⁵ per. inf. intra pres. tempus CaMgPfTb; intra pres. tempus per. inf. Tc

72

[Quod non sit Iudeis inferenda vis¹ baptizandi sed² postquam baptizantur ad fidem tenendam sunt cogendi³]⁴. Ex concilio Toletano V, cap. vii⁵

De⁶ Iudeis autem hec⁷ precipit sancta sinodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Cui enim vult Deus miseretur, et quem vult indurat. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra⁸ sit forma iustitie. Sicut homo propria arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei proprie mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi sed libera⁹ arbitrii facultate¹⁰ ut convertantur vocandi sunt, non potius¹¹ impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi¹² principis Sisemandi¹³, quia iam constat eos sacramentis divinis associatos¹⁴ et baptismi gratiam suscepisse, et chrismate unctos esse, et corporis Domini et sanguinis exstitisse participes, oportet ut fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini¹⁵ blasphemetur, fidesque quam susceperunt¹⁶ vilis ac contemptibilis habeatur.

ID 1.276] +D 45 c 5

¹ inf. vis CaPfTcVm; vis inf. Mg

² om. Ad

³ -endi MgPfTcVm; -antur Sf

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Vm; Ut nullus vim inferat Iudeis ad credendum (*after inscr.*)Bd; De Iudeis ut nullus eis vim ad credendum inferat (debeat inferri Le) in text LeOaRb; om. PtTbVp

⁵ V cap. vii *BeCaOaPfPtRbSeTbVm; cap. v Bd; V cap. lvii Mg; V cap. Oe; IV cap. lvi Tc; cap. v. lxxi Vo; V cap. lxxviii Vp

⁶ corr. fr. Ne Tb

⁷ hec *PfTb; hoc CaMgTc

⁸ integra *CaPfTbTc; vite gratia Mg

⁹ libera *CaMgPfSe; propria Tb; liberi (?) Tc

¹⁰ corr. fr. voluntate Se

¹¹ potius *CaMgPfTb; om. Tc

¹² -osissimi *CaMgPfTb; -osi Tc

¹³ Sisemandi *PfRbSeTbVmVo; Sisenandi BeMg; Sesemandi Ca; Phisemandi Tc

¹⁴ assoc- *CaMgPfTb; soc- Tc

¹⁵ Domini *MgPfTc; Dei Tb

¹⁶ tenere cogantur - susceperunt om. Ca

73

[*Ut¹ Iudeorum filii² baptizati cum Iudeis non habitent³*]⁴. *Ex⁵ eodem concilio V, cap. xl⁶*

Iudeorum filios vel filias baptizatos, ne parentum ultra involvantur erroribus⁷, ab eorum consortio separari decernimus, tradique aut monasteriis aut Christianis viris aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum⁸ fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus quam in fide proficiant.

ID 1.277] +C 28 q 1 c 11

¹ Ut *BdMgSeVm; Quod AdCaPfPfTc

² Iud. fil. *BdBe²CaMgTcVm; fil. Iud. BePf

³ cum Iud. non hab. AdBe²CaPfTc; ab eis separentur Bd; ab eorum consortio separari debeant BeOaRbSeSfVm; consortio separari debeant *Mg; ab eis separand... Pt

⁴ in mg. Be²CaPfTc, in text BeMgPtRbVm, in mg. and text Ad; Filii baptizati ab eodem consortio separari debent Le; Ut nulla communio sit Hebreis ad fide Christiana translatis cum aliis non babtizatis cap. lxxxiii Vo; om. TbVp

⁵ Ex *CaMgPfTb; De Tc

⁶ V cap. xl *BdBeOaPfQeRbSeTb; cap. xli Ca; V cap. lx MgVp; V cap. Oe; cap. lviii Tc; Ex – xl om. Ad

⁷ inv. err. *CaMgPfTc; err. inv. Tb

⁸ Dei vel add. Tb, om. *CaMgPfTc

74

[*Ut nulla communio sit Hebreis¹ ad fidem Christianam translatis cum aliis nondum baptizatis*]². ³*Ex eodem concilio V, cap. lxii⁴*

Sepe malorum consortia etiam⁵ bonos corrumpunt, quanto magis eos qui ad vitia proni sunt. Nulla igitur ultra communio⁶ sit Hebreis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participatione subvertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitaverint et hi Christianis donentur, et illi publicis cedibus⁷ deputentur.

ID 1.278] +C 28 q 1 c 12

¹ hereticis LeMk

² Ut nulla - bapt. in mg. BeCaTc, text AdLdLeMgMkOaRbSeVmVo(adding cap. lxxxiii); Quod Hebreis ad fidem Christianam translatis nulla sit cum aliis nondum baptizatis communio after lxii Pf; om. PtTbVp

³ Ph resumes - cf above c 17

⁴ Ex - lxii BdBeCaMgPfPhSeTbVm; Ex eod. conc. V cap. lii AdOe; Ex eodem conc. cap. lxii LdVo; Ex – xlii Rb; Item eodem concilio, cap. lxi Tc

⁵ etiam *CaMgTbTc; et Pf

⁶ ultra comm. CaPfTb; comm. ultra MgTc

⁷ ced- *AdBdBeCaMgTc; sed- Ad²LeMqOaPfPhPtQeRb(after deput.)SeTbVmVpWc; legibus Vo; vel cedibus add. Vp²

75

[*De Iudeis conversis¹ et postea ad vomitum reversis*]². *Ex³ eodem concilio V, cap. lxxviii⁴*

Plerique qui ex Iudeis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum non solum⁵ Iudaicos ritus⁶ perpetrasse noscuntur⁷, sed etiam abominandas circumcisiones exercere. De quibus, consultu piissimi ac religiosissimi⁸ domni nostri Sisemandi⁹ regis, hoc sanctum decrevit concilium ut huiusmodi¹⁰ transgressores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis revocentur, ut quos voluntas propria non emendat, animadversio sacerdotalis coherceat. Eos autem quos circumciderint, si filii eorum sunt¹¹, a parentum¹² consortio separentur, si servi, pro iniuria corporis sui¹³ libertati tradantur.

ID 1.279] De cons. D 4 c 94

¹ Iud. con. LdMgPfTc; con. Iud. Ca

² De – reversis (conversis Ld) *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text after inscr.* VmVo(*adding cap. lxxviii; om. MjMnMoPtQaTbVp. De Iudeis qui (om. Oa, iam add. Rb) apostataver' add. AdLeMfMgMhMkMmMqOaPtRaRbVm (MqVm before inscr.)*)

³ Ex *CaMgMjPfTbVo; Item de Mo; Item Tc

⁴ V cap. lxxix *BeCaMgOaPfRbVm; V cap. lix AdOe; V cap. lxxi Ph; V cap. lxxvii Tb; cap. lxi Tc; cap. lxxix Vo

⁵ solum *AdPhTbTc; solummodo BeCaMgPf

⁶ Iud. rit. CaMgPfTbTc; rit. Iud. Be

⁷ noscuntur *CaMgPfTb; dinoscuntur Tc

⁸ -osissimi *MgPfTb; -osi Tc; ac. rel. *om.* Ca

⁹ -mandi *CaTbTc; -nandi MgPf

¹⁰ huiusmodi *PhTc; huiuscemodi CaMgPfTb

¹¹ sunt *MgPfTbTc; sint Ca

¹² a par. CaPfTbTc; apparentum Mg

¹³ corp. sui (*corr. fr. sua*) *in mg.* Tb

76

[*De baptismo paganorum*]¹. *Rabanus, De institutione clericorum, lib. I, cap. xxvii*

Primum interrogetur paganus si abrenuntiet² diabolo et omnibus dampnosis³ eius operibus atque fallacibus cunctis, ut⁴ primum respuat errorem et sic appropinquet ad veritatem, possitque iuxta apostolum deponere veterem hominem secundum pristinam conversationem qui corrumpitur secundum desideria erroris⁵ abnegans⁶ impietatem et secularia desideria.

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* VmVo; *om.* PtRaTbVp; De bapt. parvulorum *in mg.* Rb²

² -iet *MgPfTbTc; -iat Ca

³ dampnosis *BeMgPfTbTc; dampnationis Ca

⁴ cunctis ut *CaMgPfTb; pompis et Tc

⁵ vel carnis *add. supersc.* Mg²

⁶ -ans *CaMgPfTb; -antes Tc

ID 1.78] *De cons. D 4 c 95*

77

[Quod sufficiat unus patrinus¹ in catecumino in² baptismo si necesse fuerit]³ Ex decretis Ygini pape, cap. x⁴

In catecumino⁵ et⁶ baptismo et in⁷ confirmatione⁸ unus patrinus⁹ fieri potest, si necessitas cogat. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt¹⁰.

ID 1.218] *De cons. D 4 c 100 (var.)*

¹ *corr. fr.* patrus Ca

² catecumino in MgQeTc; catecumino et in BeCaVm; catechismo Pf; chatecusmo et Vo

³ *in mg.* AdBeCaMgPfRb²Tc; *in text* EaVmVo(*adding* cap. lxxvi); *om.* PtRbTbVp

⁴ Ex - x *BePfMgTbTcVmVo; Iginus papa cap. x Ca; *om.* Ea

⁵ -umino BeCaMgOeTbTc; -ismo PfVq

⁶ *in add.* PfVp, *om.* *BeCaMgOeTbTc

⁷ *in* *CaMgOePfTbVp; *om.* Tc

⁸ *conf.* AdBePfTcVoVp; *consumatione* (vel *confir ss* Mg², vel *fir ss* Sf) CaMgMqOaPhRbSfTb

⁹ unus pat. *CaMgPfTb; pat. unus Tc

¹⁰ -iunt *CaMgPfTb; -iant Tc

78

[Quod unus tantum suscipiat infantem de baptismo, sive vir sive mulier]¹ Ex decretis² Leonis pape apud Sanctum Medardum³

Ut⁴ non plures⁵ ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quam unus⁶, sive vir sive mulier. In confirmationibus quoque idipsum fiat.

ID 1.219] *De cons. D 4 c 101*

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* EaVmVo(*adding* cap. vii lxxvii)cap. l; *om.* PtRbTbVp

² Ex dec. *om.* Pt

³ apud S. Medardum *CaMgPfRbSeTb; cap. iiiii Tc; *no insc.* Ea

⁴ Ut BeCaMgPfPhTbTcVm; Et EaOaRbWc

⁵ quam unus *add.* Tc, *om.* *CaMgPfSeTb

⁶ quam unus *CaMgPfSe²Tb; *om.* SeTc

79

[*Quod¹ nemo potest suscipere filiolum² nisi baptizatus³. Ex concilio⁴ Moguntiensi, cap. ii*

In baptismo vel in chrismate⁵ non potest alium suscipere⁶ in filiolum ipse qui non est baptizatus vel confirmatus.

ID 1.220] *De cons. D 4 c 102*

¹ Quod AdCaMgTcVm; om. Pf

² suscipere filiolum CaTc; facere filiolum Ad; filiolum Mg; filium facere Pf; filiolum facere BeRb²SeVmVo; facere filiorum Sf

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding cap. lxxviii); om. BdPtRbTb

⁴ conc. MgPfTbTc; decr' Sf

⁵ vel in chrismate *BdCaMgPfSeTb; et in confirmatione Tc

⁶ al. sus. *CaMgPfTc; sus. al. Tb

80

[*Quod abbates et¹ monachi non debent sibi facere compatres vel commatres².
Auctisiodorensis concilium³, cap. xv*

Non licet abbati⁴ vel⁵ monachis de baptismo suscipere filios⁶, nec⁷ commatres habere⁸.

ID 1.132] *De cons. D 4 c 103*

¹ vel Vo

² non deb. sibi fac. (fac. sibi Be, fac. Sf) comp. vel comm. BeEaSfTcVmVo(adding cap. lxxviii); comp. vel comm. non deb. sibi fac. AdCa; non deb. comp. vel comm sibi fac. Mg; non deb. sibi fac. comp. comm. Pf; non deb. sibi comm. vel comp. facere Rb². In mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text EaVm; om. PtTbVp

³ Auct. concilium Tb; Altis<s>i<d>orensis concil' Be; Ex Autis. concilio CaMgPf; Antisiodorensis concilium Mg; Astidiolense cc. Rb; Aut. concilium SeVo; Ex conc. Aut. Tc; no insc. Ea

⁴ -ati CaMgPfTbTc; -atibus Ea

⁵ vel CaMgMqTbTcVo; nec BeOaPfRbVm

⁶ filios *OaMqPhTbVm; infantes AdBeCaMgPfTcVoVp

⁷ nec *CaMgPfTbVm; vel Tc

⁸ nec osculari feminas add. Ea (cf c 81)

81

¹Capitulorum², lib. VII³, cap. cccxciii⁴

Monachi sibi compatres commatresve⁵ non faciant, nec osculentur feminas.

ID 1.133] *De cons. D 4 c 104*

¹ In add. Pf, De eodem add. Vo; om. *BeCaMgTbTc

² -ulorum BeCaMgPtSfVm; -ularum Pf; -ular' Tb; -ul' Tc

³ VII *CaMgPfPtTcVm; VI TbSf

⁴ cccc (et add. Pf) xciii *BdPfPtSfTb; cccxciiii BePh; cccxviii Ca(?); cccxciii Mg; cccxciii Tc; cccxcv Vm; ccc capitulum xciii Vo; om. QaSe; no insc., no break Rb

⁵ comp. commatresve BeCaMgPfQaVm; commatres compatresve Tb; comp. et commatres Tc

82

[*Quod patrini¹ sint² fideiussores apud Deum pro filiis³ suis*]⁴. *Sermo Augustini⁵ dominica prima post Pascha qui⁶ sic incipit, Hodiernus dies⁷*

Vos⁸ ante omnia tam viros quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis⁹, moneo ut vos cognoscatis¹⁰ fideiussores apud Deum extitisse pro illis quos visi¹¹ estis de sacro fonte suscipere, ideo semper eos admonete ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, caritatem teneant. Ante omnia simbolium et orationem Dominicam et vos ipsi tenete, et illis quos excepistis¹² ostendite.

ID 1.134] De cons. D 4 c 105

¹ patrini AdBeMgPfTcVm; patruī Ca

² sint AdBePfTcVm; sunt CaMgRb²

³ filiis BeCaMgPfTc; filiis EaRb²

⁴ *in mg.* AdBeCaMgPfRb²Tc; *in text* EaSfVmVo(*adding* cap. lxxxi); *om.* PtTbVp

⁵ Sermo. Aug. *AdMg; Augustinus BeCaPhPt; Sabb' autem Mq; Ex sermone Aug. in Pf; Sermo s. Aug. Tb; Ex sermone sancti Aug. in Tc; Omel' Augustini Vm; Sunt autem RbVo

⁶ dom. prima post Pascha qui (que CaPtRb) *AdCaMgPfPtRbVo; in homelia post Pascha qui Be; post Pascha qui Tb; qui post Pascha Tc; prima post Pasch' que Vm

⁷ dies *CaMgPfTb; *om.* Tc; *no insc.* Ea

⁸ Vos MgPfQeTbTc; Nos AdMqPk; Hoc LgLhPq; ostquam Sl

⁹ suscepistis CaMgPfTb; suscipitis Tc

¹⁰ vos cog. *CaMgPfTb; cog. vos Tc

¹¹ visi *BeMgTb; iussi Ca²Pf²TcVm; missi Ca

¹² excepistis *AdMgPfRbTcVm; suscepistis Be; accepistis CaPhQeTb

83

Cartaginense concilium IIII, cap. xli¹

Non liceat² fieri rebaptizationes, reordinationes vel translationes episcoporum.

ID 1.152] De cons. D 4 c 107

¹ (Ex *add.* Pf) Cart. conc. IIII – xli CaMgPfPt; cap. xli (ex *add.* Ad) conc. IIII Cartag' AdBeMqQe; Ex Cart. conc. Ea; Ex conc. III Cart. cap. xli Oa; Ex conc. Cart. – xli PhTc; Conc. IIII Kart' cap. xli Rb; Ex (*om.* Vm) cap. xli conc. IIII Cart. SfVm; Cart. conc. cap. xli Tb; cap. xli concil' IIII Cart. Quod non licet rebaptizari, reordinari vel episcopos transferri Vo; cap. x libro ex conc. quarto Cartaginensi Vp

² liceat CaPfTbTc; licet AdMg

84

[*Quod nemo debeat rebaptizari*]¹. *Ex*² *epistola*³ *Augustini ad Maximianum*

Rebaptizare hereticum hominem⁴, qui hec sanctitatis signa⁵ perceperit, que Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem catholicum immanissimum scelus est.

ID 1.172] *De cons. D 4 c 108*

¹ in mg. BeCaMgPf, in mg. to c 83 Rb, in text Vm; Quod nemo rebaptizetur cap. lxxxiii Vo; om. PtTbTcVp

² Ex MgMqPfTbTc; om. *CaRb

³ Ex ep. om. Pt

⁴ Reb. her. hom. *CaMgRbTbTcVm; Reb. hom. her. BePf; Ne babazare her. hom. Pq; Her. hom. reb. Wc

⁵ signa *CaMgPfTb; dona Tc

85

¹*Beda in libro primo, omelia xxxvii*²

Sive hereticus sive scismaticus sive facinorosus, quisque in confessione sancte Trinitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

ID 1.173] *De cons. D 4 c 51*

¹ De eodem *add.* CaQa mg, Vo *text.*

² in (om. Ph) libro primo omelia xxxvii (xxxviii BeMfPhSe, xxxviii MgMhMqQe) BeCaMfMgMhMqOaPfQeRbSeSlTbVmVo(*adding* capitulum lxxxiii); in libro I omel' xxx AdBdMk; in libro I omel. Xxxviii MjMm; Beda homelia xxxvi Pt; omel. xxxvii *only* Qa; in libro I om. xxxviii Sf; super Iohannem in omelia de Nicodemo Tc; in libro Levit. om. xxxvii Vp; *no insc.* Ea

86

¹*Augustinus, De unico baptismo libro III*²

Catholica vero³ ecclesia propterea⁴ non debet iterare baptismum qui⁵ apud hereticos datus est, ne iudicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere quod intus cum⁶ acciperent⁷, amittere utique foras exeundo non possent.

ID 1.164 *med.*]

¹ Item de eodem capl' lxxxv *add.* Vo

² libro III *BeCaMgPfRbVo; lib. III AdTb; om. TcVm

³ vero *CaMgPfTb; quoque Tc

⁴ ideo Mn

⁵ qui *BeCaMgMqTc; quia PfTb?VmVo; quod Rb

⁶ intus cum *CaMgRbTb; cum intus Pf; intus Tc

⁷ acciperent *CaMgTbTc; *corr. fr.* acciperint to acceperint Pf

87

¹*Idem*². *Libro primo*³

Sacramentum baptismi est quod habet qui baptizatur, et sacramentum dandi baptismi est quod habet qui ordinatur. Sicut enim baptizatus, si ab unitate recesserit, sacramentum⁴ baptismi non amittit, sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi⁵ baptismi⁶ non amittit. Nulli enim⁷ sacramento iniuria facienda est, si discedit a malis, utrumque discedit, si permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur⁸ baptismus quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat, sic acceptandus⁹ est baptismus quem dedit ille qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat.

ID 1.162 med.] cf De cons. D 4 c 32b

¹ Quod baptizatus non amittit sacramentum baptismi nec ordinatus sacramentum ordinationis *add. Ca mg.*

² *Idem BeMgPfPhTb; Item Qe; Item de sacramento bapismi Vo; om. AdCaMqOaPtRbTcVm*

³ *no insc. Ea; clxxxvi add. Vo*

⁴ *dande add. and canc. Mo*

⁵ *dandi *CaMgTbTc; tanti Pf*

⁶ *-ismi *CaMgPf; -ismum TbTc*

⁷ *enim CaPfTbTc; om. Mg*

⁸ *-atur *CaMgPfTb; -atus Tc*

⁹ *acceptandus *AdBeCaMgMqOaPf; accipitandus Rb; accipiendus TbTc; acceptus Vo*

88

[Quod baptizati ab hereticis debeant reconciliari]¹. Gregorius Quirino episcopo² in Hibernia³

⁴Antiqua patrum institutione didicimus ut quilibet⁵ apud heresim in Trinitatis nomine baptizantur⁶, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione⁷ chrismatis, aut impositione⁸ manus, sola professione fidei ad sinum matris ecclesie revocentur. Unde Arianos per impositionem manus Occidens⁹, per unctionem vero sancti¹⁰ chrismatis ad ingressum catholice Oriens¹¹ reformat¹².

¹ *in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding lxxxviii); om. PtTbVp*

² *om. Pt*

³ *Hiberia Sf*

⁴ *In add. Pf, om. *BeCaMgMnOeTbTc*

⁵ *ut quil. BeCaMqOaTbVo; ut quil. si Mg; ut si quil. Pf; ut quil. qui Rb; quod si quil. Tc*

⁶ *-antur PfTbTc²; -entur CaMg*

⁷ *unctione *CaMgPfTc; ad unctionem Tb*

⁸ *-one *CaMgPfTc; -onem Tb*

⁹ *occidentalis ecclesia add. ss Ld²*

¹⁰ *sancti *MgPfTb; sacri CaTc*

¹¹ *orientalis ecclesia add. ss. Ld²*

¹² *reformat *CaMgOePfTb; informat Tc*

ID 1.153] *De cons. D 4 c 44a*

89

¹*Gregorius III Bonefacio*²

Illi³ qui baptizati sunt per diversitatem et declinationem linguarum gentilitatis tamen, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, oportet eos⁴ per manus impositionem et sacri chrismatis unctionem confirmari.

ID 1.149]

¹ De eodem *add. Ca mg., Vo text.* Pelaius papa Gaudentio episcopo *add in mg.* Rb²

² episcopo *add. Sftb, cap. lxxxvii add. Vo, om.* *BeCaMgOaPfRbTcVm

³ Illi *BeCaMgMqPtRbTbTcVo; *om. OaOePf*

⁴ eos *CaMgPfTb; *om. Tc*

90

¹*Pelagius papa Gaudentio episcopo*²

Sin³ vero apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt manifesta confessione claruerit, quod in⁴ Trinitatis nomine fuerint⁵ baptizati, sola reconciliationis gratia impensa, catholice reconciliare fidei⁶ maturabis, ut tali dispositione⁷ servata nihil aliter⁸ quam quod⁹ evangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusdam¹⁰ spiritu videatur effectum.

ID 1.161 end] *De cons. D 4 c 30b (cf above c 62)*

¹ De eodem *add. Ca mg., Vo text*

² lxxxviii *add. Vo. No insc., no break* Rb (*cf c 89*)

³ Sin *BeCaMgMqOaPtQaTbVmVoVp; Si quando AdPfWc; Qui BdLjRb; Cum Cc; Si PhTc

⁴ in *BeRbTbTcVm; *om. CaMgPf*

⁵ nom. fu. CaMgPfTc; fu. nom. BeTb

⁶ rec. fid. CaMgPfTb; fid. rec. Tc

⁷ dispositione *BeCaMgPfRbVm; dispensatione TbTc

⁸ vel aliud *in mg.* Mo²

⁹ *suppl. ss* Mo²

¹⁰ cuiusdam *CaPfTbTc; *om. Mg*

91

¹*Ex decretis*² *Leonis pape episcopis per*³ *Siciliam constitutis missis*⁴, *cap. xxix*⁵

Tu⁶ autem de quibus scripsisti qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizaverunt se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam

¹ De eodem *add. Ca mg., Vo text*

² -etis CaMgPfTc; -eto RbTb. Ex dec. *om. Pt*

³ per *CaMgPfTcVm; *om. Tb*

⁴ missis *BdBcCaVm; meis [?] Oa; miss' Tb; *om. MgPfPtRbTc*

baptismatis acceperunt, rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem virtutem Spiritus sancti accipientes quam⁷ ab hereticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

ID 1.236] De cons. D 4 c 38

⁵ xxix BdBeCaMgPtRbTbVmVo(adding capitulum lxxxx); xix Pf; xxx Tc; xxxi OeSf

⁶ Tu AdBeMgMqOaPfPtRbVmVoVp; Hii CaCcMnMoTbTc; Si Ph

⁷ quam *OaPhRbTbTcVp; quod BeCaMgMqPfVo

92

[Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari¹ debeant quia non dicitur iteratum² quod nescitur³ factum]⁴. Gregorius III⁵ Bonefacio

Parvulos qui a parentibus subtracti sunt, et an baptizati sint⁶ an non⁷ ignoratur, ut hos baptizare debeas secundum patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit⁸.

ID 1.146] De cons. D 4 c 110

¹ non add. EaSf, om. BeCaMgPfTcVo

² om. Vo

³ iterum add. Vo

⁴ in mg. AdBeCaMgMoPfRb²Tc (cf c 95 below); in text EaVmVo(adding cap. lxxxxi); om. OaPtTbVp

⁵ III RbVp

⁶ sint *MgPfTbTc; sunt BeCa

⁷ an non *BeMgOaPfTc; om. CaTb

⁸ Similiter - consecrentur add. Ea from end of c 93

93¹

²Carthaginiense concilium³ V⁴, cap. vi⁵

Placuit de infantibus quotiens non inveniuntur certissimi testes qui eos baptizatos⁶ esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per etatem⁷ idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos⁸. Similiter et de ecclesiis, quotiens super earum hesitatur consecratione⁹, agendum est, id est ut¹⁰ sine trepidatione consecrentur.

¹ Ea has only end, from Similiter, run on from c 92

² De eodem et de ecclesiarum consecratione de quibus dubitatur add. Vo

³ Carthag. conc. *BeTbVp; Carthaginiensi concilio CaMgPhTc; Ex Carth. conc. Pf; Cartag' concil' Vm

⁴ V *BeCaMgPfTbVm; om. Tc

⁵ lxxxxii add. Vo

⁶ bapt. *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ sunt per et. *BeTbTcVmVo; per et. sunt CaMg; sint per et. Pf; propter et. Rb

⁸ corr. fr. baptizatos Mo

⁹ hes. cons. CaMgPfTb; cons. hes. Tc

¹⁰ est id est ut *AdBeCaPhTb; est idem ut MgPf Rb; est id est Tc

ID 1.147] *De cons. D 4 c 111*

94

De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis¹ ut rebaptizentur². Ex decretis Leonis pape ad Rusticum Narbonensem episcopum missis cap. xxviii³

Si nulla extant indicia inter propinquos aut⁴ familiares, nulla inter clericos aut vicinos, quibus hi de quibus queritur baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur ne manifeste pereant. In quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut videatur iteratum. Qui⁵ autem possunt meminisse quod⁶ ad ecclesiam veniebant⁷ cum parentibus suis, possunt recordari⁸ an quod eorum parentibus dabatur acceperint⁹. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis videtur quod collatum esse¹⁰ nescitur, quia non¹¹ temeritas presumptionis¹² intervenit, ubi est diligentia pietatis.

ID 1.238] *De cons. D 4 c 113*

¹ hab. dub. bapt. *CaVm; dub. bapt. hab. Mg

² De illis - rebapt. AdBdCaLeMgOaRbVm; Ut rebaptizentur super quibus dubitatur Pf; *om.* BePtTbVp; De his qui habent dubitationem baptherii rebaptizentur Tc; De eodem Vo

³ missis (-a Rb, -um Vm) cap. xxviii BeCaOaRbSfTbVmVo(*adding* ; cap. lxxxxiii); xxviii MgPfQa; cap. xviii Tc. Ex – xxviii *in mg.* Pk

⁴ aut CaMgPFTb; et Tc

⁵ Qui *CaMgPFTb; Si Tc

⁶ *corr. fr.* quo Mo

⁷ veniebant *CaMgPFTb; venierint Tc

⁸ suis possunt rec. *CaMgPFTb; *om.* Tc

⁹ -erint *OaRbTc; -erunt BeCa(vel i *dd. supers.*)MgMoPfQaQeTbVmVo. non iterabitur *add.* Tc, *om.*

*BdBcCaMgOaPfQaRbTb

¹⁰ esse *CaMgPFTb; *om.* Tc

¹¹ non *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹² non *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

95

¹*Epistola Augustini ad Bonefacium²*

Non illud te moveat quod quidam³ non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur eternam, sed eos putant hoc

¹ Quod parvuli baptizantur licet non ea intentione ut regenerentur a parentibus ad baptismum deferantur *Ca mg.*; Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari debeant, quorum non dicitur iteratum quia nescitur factum Tc *mg.*; Quod parvuli qui recta fide ad bapbismum non feruntur tamen regenerantur cap. lxxxxiiii Vo; *om.* BeMgMoPfSfTbVmVp (*cf Pf c 92 above*)

² Ep Aug. ad Bon. AdBePfQeTbVmVo; Ep. Bon. ad Aug. Ca; Aug. in ep. ad Bon. Mg; Ex ep. Aug. ad Bon. PhTc; Aug. ad Bon. Pt; Ep. Greg' ad Bonefacium Rb; ad Bon. *add. ss* Mo

³ cum *add.* MgTc, *om.* *BeCaPfRbTb

remedio temporalem retinere vel recipere⁴ sanitatem. Non enim propterea illi non⁵ regenerantur, quia non⁶ ab istis hac intentione offeruntur.

ID 1.171] De cons. D 4 c 33

⁴ vel rec. CaMgPFTb; om. Tc

⁵ erasure in text, minus in mg. Ph

⁶ after intentione RbTb, here *CaMgPFTc; nondum Qe

96

[De presbitero qui se deprehenderit non esse baptizatum¹. Contraria sententia]². Ex concilio apud Compendium, cap. v³

Si quis presbiter ordinatus deprehenderit se non baptizatum⁴ esse, baptizetur et ordinetur iterum⁵, et omnes quos prius baptizavit.

ID 1.268] +C I q 1 c 60 Palea

¹ in mg. AdBeCaLjMg, in text LePFPoSfVmVo; De his qui se – bapt. in text Rb; om. PtQeTbTcVp

² Contraria sententia in text SfVmVo(before De presb.), in mg. AdCaQeTc, ss in mid-canon over baptizetur Mg; Sententia est contraria in mg. Tb; om. BeLeOaPfPtRbVp

³ cap. v BeRbTbTcVm; cap. MgPf; cap. lxxxxv Vo; om. Ca

⁴ non bapt. *CaMgPFTb; bapt. non Tc

⁵ ord. it. *CaMgPFTb; it. ord. Tc

97

[De eodem. Determinatio]¹. Ex dictis Isidori episcopi²

Si quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari, et ipse non ordinetur. Sed Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrantem gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

ID 1.294] C I q 1 c 59

¹ De eodem in mg BeCaPfQe, in text RbVmVo, om. AdMgOaPtTbTcVp; Determinatio (-tione Ad) in mg. AdCaLjMgTc, om. BeOaPfQeRbTbVmVoVp

² episc. *CaMgPFTbVo(adding lxxxxvi); ex eodem Tc; om. Rb

98

De illis qui presbiteros cogunt denarios pro balsamo dare¹. Ex concilio Cabillonensi, cap. v²

Quidam fratres dixerunt consuetudinis antique fuisse in eorum ecclesiis ut pro balsamo emendo, ad chrisma faciendum sive pro luminaribus ecclesie concinnandis³, binos⁴ vel quaternos denarios presbiteri darent. Unde omnes uno consensu⁵ statuimus ut, sicut pro dedicandis basilicis et dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam pro balsamo sive pro luminaribus emendis⁶ nihil presbiteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque ex ecclesiasticis facultatibus balsamum emant, et luminaria singuli in ecclesiis suis.

ID 1.287] C 1 q 1 c 106 has from Statuimus ut only, sl. variant

¹ De illis qui (presbiteros *add.* EaMgSf) cogunt denarios pro balsamo dare (dare pro bals. EaRb) AdEaLeMgMqOaRbSfTbVm *text*; Quod presbiteri chrisma accepturi nichil debeant dare pro balsamo (baptismo MgTcWc, et pro baptismo *add.* Vo) emendo vel (*om.* Pf) pro (*om.* Be) ordinibus vel (*om.* Pf) pro dedicandis ecclesiis (eccl. ded. Vo) *add.* in *mg.* AdBeCaMgPfSITcVo(*adding* lxxxxvii)Wc, in *text* before Quod. presb. Ea; Ut presbiteri non cogantur [?] balsamum crismatis vel ordines vel ecclesiarum dedicatines emere Mn; Ut pro balsamo vel luminaribus ecclesie nichil dare cogatur Pt; *om.* PhTbVp.

² Cabillonensi cap. v *PfRbSfTbTc; Cabilonensi BeCa; Carbonensi cap v MgVp; *no insc.* Ea

³ eccl. conc. *CaMgPfTb; conc. eccl. Tc

⁴ binos *CaMgPfTb; benos Tc

⁵ consensu *MgPfTbTc; concessu Ca

⁶ emendis *CaMgPfTb; *om.* Tc

99

[¹De chrismatis panno]². Ex³ concilio⁴ apud Belvacum, cap. viii⁵

Si quis voluerit chrismatis pannum iterum linire⁶ et super⁷ alium baptizatum⁸ mittere, non est absurdum⁹.

ID 1.288] De cons. D 4 c 121

¹ Sique (?) *add.* and *canc.* Ad

² De chr. panno *AdCbEaLdLeLjMgMhMkMmOaPfSeTc; De panno chr. in *mg.* BeQeTc, in *text* CcLmMfRbSfVmVo; Ca in *mg.* only; *om.* LfMgMnPtTbVp; De panno chrism. scilicet *add.* in *mg.* Ld

³ *corr. fr.* E Cb, *om.* Rb

⁴ Ex conc. *om.* Mj

⁵ Ex - viii *om.* CcEaMo; lxxxxviii *add.* Vo

⁶ chr. pan. it. lin *LmMoQeRaSeTbVmVo; chr. it. pann. lin. BeCaCbCcLfLjMgPf; pan. chr. it. lin. LdMn; chr. pan. it. lavare MkMmMq; chr. pann. lin. it. Tc

⁷ caput *add.* MkMmMq

⁸ alium bapt.] alius baptizati MkMmMq

⁹ est abs. *CaEaMfMgMhMjMkMmMnMoOaPfPtQaRaRbSeTbTcVmVoVpWc; abs. est Lj; e contra laudamus *add.* Qa

100

[Quod non sit baptizandum nisi¹ de novo chrismate nisi necesse fuerit². De presbiteris qui³ veteri chrismate⁴ baptizare presumunt]⁵. Ex concilio Lugdunensi, cap. iii⁶

Si quis de alio chrismate quam de illo novo quod proprii episcopi largitione vel concessione accepit⁷ baptizare, nisi preoccupante morte, temptaverit, pro temeritatis ausu ipse in se⁸ sue dampnationis protulisse sententiam manifestatur.

ID 1.266] De cons. D 4 c 122

¹ nisi MgPfTcVm; ubi Ca

² Quod - nisi nec. fuerit AdBeCaMgQeTcWc mg., in text EaSfVmVo(adding cap. lxxxxviii); interlined Oe; Quod - ubi nec. non occurrit Pf mg; om. LeMqOaTbVp

³ de add. Tb, om. CaMgTc

⁴ vet. chrism.] unctione veteris crismatis Ad

⁵ De presb. - presumunt *AdBeCaLeMgMqOaQeTbTcWc; om. EaPfPtRbVoVp

⁶ no insc. Ea

⁷ -epit PFTbTc; -ipit AdBeCaMgVo

⁸ ipse in se *CaMgPfTb; in se ipse Tc

101¹

[Quod presbiteri petant chrisma a proprio² episcopo aut per se aut per alium qui sit³ eiusdem ordinis]⁴ De eadem re⁵. Ex concilio apud Valentias⁶, cap. ii

Presbiteri qui dioecesanar⁷ ecclesias regunt⁸ non⁹ a quibuslibet episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsos aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Pasche solempnitatem chrisma petant¹⁰.

ID 1.270] De cons. D 4 c 123; +D 95 c 4 is widely var.

¹ om. Lc

² a proprio] ab Vo

³ om. Vo

⁴ Quod (Ut Vo) - (qui sit om. Tc) eiusdem ordinis in text EaSfTcVmVo(adding cap. c), in mg. AdBeCaMg; Quod - proprio episcopo Pf mg.; om. LeOaPtRbTbVp

⁵ De eadem re AdBeCaLeMgOaRbTb; De eodem Vo; om. PfPtTcVp

⁶ -ias *MgPfRbVm; -iam CaTbTcVo

⁷ -sanar *CaPfRbTb; -sianar BeMgTc

⁸ eccl. reg. *CaMgPfTb; reg. eccl. Tc

⁹ non *MgPfTbTc; nec Ca

¹⁰ ante P. sol. chr. pet. *CaMgPfTcVm; chr. pet. ante P. sol. PhTb; ante P. sol. chr. accipiat Rb

102

[Quare in aqua et nunquam¹ in vino baptismus consecratur]². Haimo³ super epistolam primam⁴ ad Romanos⁵

Fortassis querit aliquis quare in aqua solummodo, et non aliquando in vino⁶, baptismus consecratur. Cui respondit⁷ beatus⁸ Ambrosius, Idcirco uniformiter id fieri⁹ in aqua ut intelligatur quod sicut aqua sordes corporis aut vestimenti¹⁰ abluit, ita illud baptisma anime maculas sordesque vitiorum emundando abstergit.

ID 1.54]

¹ numquam AdCaEaMgSfVm; non PfTcVo

² Quare - cons. in text EaTcVmVo(adding cap. ci), in mg. AdBeCaMgPf, om. LeOaPtRbTbVp. -etur BeCaMgPf; -atur Tc

³ Anno Pt; Heimo Rb

⁴ primam *BeCaPfPhRbTbTc; om. AdMgOaVo

⁵ no insc. Ea

⁶ aliq. in vino *CaMgPfTb; in vino aliq. Tc

⁷ -dit *CaPfTb; -det Mg; d' Tc

⁸ beatus *CaMgTbTc; presbiter Pf

⁹ etiam add. Pf, om. *CaMgTbTc

¹⁰ -enti *CaMgPfTb; -entum Tc

103

Capitularum¹, libro VI, cap. lxxvii²

In Sabbato sancto Pasche vel Pentecostes si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua³ recipere, ante chrismatis infusionem recipiat.

ID 1.112] De cons. D 4 c 126

¹ Capitularum CaPf; Capitularum BeMg²PtSfVm; Cap' RbTc; ? Tb

² lxxvii BeCaMgPfTb; lxxviii Tc; lxxvi Vo; no insc. Ea. Cap. libro xxvii capitularum libro VII Rb. Quod aqua consecrata in Sabbato Pasche vel Pentecosten in domo possit aspergi. cii add. Vo

³ domo sua *BeMgPhRbTbTc; domo CaPfVo; domum suam Qe

104

[Qua ratione scimus apostolos fuisse¹ baptizatos.]² Augustinus in epistola ad Seleucianum³

Quando ab Hierosolimis exiit Dominus Iesus cum discipulis suis in Iudeam terram, et ibi morabatur cum eis⁴, baptizabat⁵ non per seipsum, sed per discipulos

¹ fuisse CaMgPfVm; om. Tc

² Qua - bapt. in mg. AdBeCaMgPfRb²; text TcVmVo(adding cap. ciii); om. PfTbVp

³ Seleucianum AdBdBeLdMgPfPtSfVmVoVp; Selentianum CaMq; Selucianum Oa; Solentianum Ph; Saleucianum Rb; Seleutanum Tb; Seleucianam Tc; in ep. ad Sel. om. Qa

⁴ mor. cum eis *CaMgPfTcVm; cum eis mor. Tb

⁵ -abat *CaPfTbTc; -at Mg

suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos sive baptismo Iohannis sicut nonnulli arbitrantur sive, quod magis credibile est⁶, baptismo Christi. Item. Respondit Dominus Petro, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Unde intelligitur, quod iam Petrus fuerit baptizatus⁷.

ID 1.309] De cons. D 4 c 147

⁶ in *add.* PfTc, *om.* *CaMgTbVm

⁷ Petrus fuerit bapt. *BePfQeTcVmVo; fuerit bapt. Ca; fuerit Petrus bapt. MgQa; fuerit bapt. Petrus Rb; Petrus fuerat bapt. Tb

105

¹*Augustinus ad Vincentium Victorem*²

Si eos de quibus scriptum non est utrum fuerint baptizati³, sine⁴ baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumpniamur apostolis qui preter apostolum Paulum, quando baptizati fuerint⁵ ignoramus, sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit quod beato Petro Dominus ait, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes⁶ lavet.

ID 1. 310] De cons. D 4 c 148

¹ De eodem *add.* in *mg.* Ca, in *text* Vo

² cap. ciiii *add.* Vo

³ sive *add.* Pf, vel *add.* Tc, sive non *add.* Ad²BeMg, *om.* *AdCaPhRbTbVmVo

⁴ *corr. fr.* si non Vo

⁵ bapt. fuerint *MgPfRbTc; fuerint bapt. CaOaTb

⁶ pepedes Tb

106

[Quod omnes¹ non baptizati si pro Christo moriuntur, baptizati moriuntur]².

Augustinus³, De civitate Dei, libro XIII

Quicumque non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet⁴ ad dimittenda peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis⁵.

cf Ars. fo.122]

¹ *om.* Rb

² in *mg* AdBeCaMgPf Rb²(*cf* EaTc c 107), in *text* VmVo(*adding* cv); *om.* OaPtTbVp

³ Aug. CaMgTbTcA; Idem Pf

⁴ eis val. PfRbTbTcA; valet eis CaMgVo

⁵ baptismi Mn

107

¹*Ex dictis Augustini episcopi*²

Catecumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat nisi martirii sacramentum compleat. [108]. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote³ et interrogatus respondet. Hoc idem martir coram persecutore facit, qui et confitetur fidem, et interrogatus respondet⁴. Ille post confessionem aspergitur⁵ aqua⁶, hic vero aspergitur sanguine, vel tinguitur⁷ igne. Ille manus impositione⁸ pontificis accipit Spiritum sanctum, hic habitaculum efficitur Spiritus sancti⁹, dum non est ipse¹⁰ qui loquitur, sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille¹¹ communicat eucharistie in commemoratione mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus¹² renuntiare, hic ipsi¹³ renuntiat et vite. Illi omnia peccata remittuntur, isti¹⁴ extinguuntur.

ID 1.211] De cons. D 4 c 37

¹ Ea text, Tc mg. have here rubric to c 106; De eodem add. Ca mg., De eodem et de catecuminis defunctis add. Vo

² Augustini episcopi *AdCaOaPtRbTbVo(adding cap. cvi); Augustini BeMgTc; eiusdem Pf; Quid conferat baptismum add. Vp. Ex dictis - ep.] Idem Ph

³ suam coram sac. in mg Vo

⁴ Ea ends c. here. Hoc idem – respondet in mg. Vo

⁵ -itur *MgPfTbTc; -atur Ca

⁶ asp. aqua *CaMgPfTb; suam aqua baptismi Tc

⁷ tinguitur CaPfTbTc; extinguitur Mg

⁸ manus impositione *CaMgPfTb; per manus impositionem Tc

⁹ eff. Sp. Sancti CaMgPfTb; Sp. Sancti eff. Tc

¹⁰ ipse *CaMgPf; ille TbTc

¹¹ Ille *CaMgPfTb; Illi Tc

¹² mundi act. *CaMgPfTb; act. mundi Tc

¹³ hic ipsi BeMgMq⁵PhRbSITb; hic sibi ipsi Ca; hi ipsi MqVo; hic ipse Pf; hi sibi Tc

¹⁴ ibi omnia Rb

109

[Quod sufficiat ad salutem fides et cordis conversio si necessitate¹ defuerit baptismus]². Augustinus de unico baptismo, libro IIII³

Baptismi⁴ vicem aliquando⁵ implere passionem de latrone illo⁶ cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Ciprianus non leve

¹ -ate CaEaMfMgSfTcVm; -atem Pf

² Quod – def. bapt. (bapt. def. Ad) AdBeCaMfMgPf mg., EaTcVmVo(adding cap. cvii) text; om. MjMkMmMnOaPtTbVp

³ lib. IIII *CaMgPfTbVo; lib. III Ph; om. Tc; no insc. EaMo

⁴ sane add. LeMnMkMm, om. BeCaMgPfTbTcVo

⁵ vicem al. *CaMgOaPfTb; al. vicem BeRaTcWd

⁶ lat. illo *CaMgPfTb; illo lat. Tc

documentum assumit⁷, quod etiam atque etiam⁸ considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex⁹ baptismo deerat¹⁰ posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum¹¹ misterium baptismi¹² in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi¹³ crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, neque quia credidit passus est, sed dum patitur¹⁴ credit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili¹⁵ baptismi sacramento, quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem¹⁶ confessio fit¹⁷ ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum misterium baptismi non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit, et sicut in illo latrone quod baptismi sacramento¹⁸ defuerat complevit Omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu sed necessitate defuerat, sic¹⁹ infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda²⁰ est, quod non ex impia voluntate sed ex²¹ etatis indigentia nec corde credere ad iustitiam possent²², nec ore confiteri ad salutem. Baptismus quidem²³ potest inesse ubi conversio cordis non defuerit.²⁴ Conversio autem cordis potest quidem²⁵ inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo²⁶ non potest. Neque²⁷ ullo modo dicenda est²⁸ conversio cordis²⁹ ad Deum cum Dei sacramentum contempnitur³⁰.

ID 1.177a, 178b] De cons. D 4 c 34, which has the central section, missing here but present in ID

⁷ -umit *CaMgPfTc; -umpsit Tb

⁸ atque etiam *CaMgPfTb; ipse Pt; om. Tc

⁹ ex *AdBeMgMhMkMmMnMoMqOaObOdOeOfPfTbVmVo; om. CaRbVa; a LgMfMj; de TcBrant

¹⁰ deerat AdBeCaMgMnMoPfPhRbTcVo; erat MfMhMjMkMqOaPtTb; -mo deerat Wc² over erasure

¹¹ ex bapt. – celebrandum *suppl. in mg.* Pt

¹² mist. baptismi *MgOaPfPhTc; mist. baptismatis Ca; baptisma Tb

¹³ Chr. nom. Mn

¹⁴ patitur *CaMgPfTc; passus est Tb

¹⁵ -ili *CaMgPfTb; -ilis Tc

¹⁶ autem *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁷ c.f. *MgPfTbTc; fit confessio Ca

¹⁸ bapt. sacr. *CaMgPfTb; sacr. bapt. Tc

¹⁹ ita Oa. in *add.* BeCaLgMfMgMjMoObOfRaTcVaVp, om.

*MhMkMmMnOaOdOePfPtRbTbVmVoBrant

²⁰ codenda Ca (*obscurely altered*)

²¹ ex *CaMgPfTc; om. Tb

²² corde cred. ad iust. poss. CaMgPfTb; cred. ad iust. poss. corde Tc

²³ cordis *add. and canc.* Tb

²⁴ Baptismus - non defuerit (fuerit *Tc) CaMgTbTc; om. Pf

²⁵ autem cordis potest quidem CaMgPfTc; quidem cordis potest Tb

²⁶ baptismo *CaMgPfPhTc; om. Tb

²⁷ Neque *CaMgPfPhTc; Nec Tb

²⁸ est *CaMgPfTb; om. Tc

²⁹ conv. cordis *CaMgPhTcVo; cordis conv. Pf; conv. Tb

³⁰ contemp. Dei sac. Mn

110

[*Quid sit verus baptismus*]¹. ²*In libro sententiarum Prosperi*

Verus³ autem⁴ baptismus constat non tam ablutione corporis quam fide cordis, quemadmodum apostolica doctrina tradit⁵ dicens, Fide mundans corda eorum. Et alibi, Salvos facit baptismus non carnis⁶ depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in Deum.

ID 2.9 (pt.)] *De cons. D 4 c 150*

¹ Quid - bapt. in mg. AdBeCaMgPf; in text EaRbTcVmVo(adding cap. cvii); om. OaPtTbVp

² Augustinus add. Tc, om. CaMgPfTb

³ Purus Qe

⁴ autem *CaPfTb; om. MgTc

⁵ -dit *CaMgPfTb; -didit Tc

⁶ corr fr. cordis Ca³

111

[*Quod qui*¹ *in uteris matrum*² *sunt cum matribus non baptizantur*]³. *Augustinus contra Iulianum*⁴

Si ad matris corpus id quod in ea concipitur pertineret, ita ut eius pars deputaretur, non baptizaretur infans cuius mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo⁵ cum eum gestaret in utero. Nunc vero⁶ cum etiam ipse baptizetur⁷, non utique bis baptizatus habebitur. Non utique ad maternum corpus cum esset in utero pertinebat. Item. Si⁸ quicquid est in homine⁹ quando baptizatur et sanctificatur, baptizari et sanctificari putandum¹⁰ est. Dicturus es, et ipsa in illo¹¹ baptizari et sanctificari¹² que in intestinis¹³ et vesica per digestiones¹⁴ corporis digeruntur? Dicturus es hominem baptizari et sanctificari¹⁵ in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum necessitas cogat¹⁶ gravidam, et ideo baptizari iam¹⁷ qui

¹ qui MgPfTcVm; om. Ca

² matrum BeCaPfTcVo; matris AdMgVm

³ Quod - bapt. in mg. AdBeCaMgPf, in text RbTcVmVo(adding cviii capitulum); om. OaPtTbVp

⁴ Aug. – Iul. om. Rb

⁵ urg. per. *CaMgPfTb; per. urg. Tc

⁶ vero *CaMgPfTb; ergo Tc

⁷ -zetur MgPfTbTc; -zaretur Ca

⁸ Si *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ est in hom. *PfTbTc; in hom. est CaMg

¹⁰ putandum *CaMgPfTb; credendum Tc

¹¹ in illo *MgPfTbTc; om. Ca

¹² bapt. et sanct. *PfTbTc; sanct. et bapt. Mg; bapt. Ca

¹³ in intestinis MqTbTc; intestinis CaPf; in testamentis Mg

¹⁴ -ones *CaMgPfTb; -onem Tc

¹⁵ consecrari (vel sanct. ss) Ad

¹⁶ nec. cog. *CaMgPfTb; cog. nec. Tc

nascitur non debere¹⁸, postremo dicturus es baptizari et sanctificari febres, quando baptizantur egroti.

ID 1.184] De cons. D 4 c 114 to utero pertinebat, De cons. D 4 c 35 from Si quicquid

¹⁷ tam Mq; eum *add.* Pf, *om.* *MgMqTbTc

¹⁸ et ideo bapt. - debere *BeMgMqObOdOePfsGtBtCvAVmVp; *om.* Ca; et ideo qui nasc. (iam *add.* Rb) bapt. non debere OaRb; et ideo qui nasc. bapt. non deb. iam qui nascitur Of; et in omni bapt. – debere Vo

112

[De eodem]¹. Isidorus, Sententiarum libro I, cap. xviii²

Qui in maternis uteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum³ Christum non potest renasci⁴. Neque enim dici regeneratio in eum potest⁵ quem generatio non precessit. Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nihil ad emundationem proficere sibi⁶.

ID 1.185] De cons. D 4 c 115

¹ *in mg.* CaPf; De eodem et de male viventibus *add.* Vo; *om.* AdBeMgPtRbSfTbTcVmVp

² libro - xviii (xvii Ph) *CaMgPfPhTb; libro - cc Tc (*cf c 116*); cap. cxviii x Vo

³ *corr. fr.* scilicet Vo

⁴ non pot. renasci BeCaMgPfRbTcVp; non potest MqOaVmVo; regenerari non potest Tb

⁵ *in add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁶ prof. sibi *CaPfTbTc; sibi prof. Mg; Qui scel. – sibi *om.* Mn

113

[De sacramento manus impositionis]¹. Urbanus papa omnibus Christianis, cap. vii²

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent Spiritum sanctum ut pleni Christiani inveniantur.

ID 1.296] De cons. D 5 c 1a

¹ De - impos. *in mg.* AdBeCaMgPf; *in text* EaRbTcVmVo(*adding* cxvi); *om.* MnPtTbVp. iiiii. De ministerio baptizandorum et consignandorum et observatione singulorum *in mg.* Bd; v *in mg.* Be²; De ministerio consignandorum et consignatorum *in mg.* Lj

² vii *BeCaPfRbTbTcVmVo; viii Mg; v Mm; Urbanis papa *in mg.* Mo²; *no insc.* Mo; omnibus - vii *om.* Ea. *For* De sacramento – vii Db *has:* Ex epistola Antherii papa ca. xv. Et consignatorum *in text and marg.*

114

[Quod maius sacramentum sit¹ manus impositio quam baptismus]². Melchiades papa Hispanorum³ episcopis⁴ hec⁵ scripsit⁶, cap. vi⁷

¹ sac. sit AdBeCaLdLmMfMgObOeSIVaVmWc; sit sac. CcRb²; sacramentum Pf; sit Tc

De⁸ his vero super quibus rogatis vos informari⁹, id est utrum maius est sacramentum manus impositionis¹⁰ episcoporum aut¹¹ baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum¹². Et sicut unum¹³ maioribus est¹⁴, id est¹⁵ summis pontificibus¹⁶ quod a minoribus perfici non potest, ita et maiori¹⁷ veneratione venerandum et tenendum est¹⁸. Sed ita coniuncta sunt hec duo sacramenta ut ab invicem nisi morte preveniente¹⁹ nullatenus²⁰ possint²¹ segregari²², et unum sine altero rite²³ perfici non potest²⁴.

ID 1.255] De cons. D 5 c 3

² in mg. AdBeCaLdMgObPfRb²(against c 113)SIVaWc, in text CcEaLmOeTcVmVo(adding cxii); om. BdCbEgLfMhMjMkMmMnOaOdOfPtTbVp; De observatione singulorum in mg. Lj

³ -anorum *BdBeCaCbEgLdLflmLjMfMkMhOd²OePfRbTbVmVoWc; -aniarum Ad; -aniorum MgMmOdVa; -onorum Oa; -aniam Pt

⁴ Hisp. epp. CaMgMqPfRb; epp. Hisp. MjPt

⁵ hoc Oe

⁶ Melch. - scripsit (-si Lf) AdBdBeCaCbLdLflLjLmMfMgMhMkOaObOdOePfRbVaVmVo; om. CcTc; Melch. - episcopis Eg(at foot of leaf)MjPtTbWc; Melchiabtus papa Sl

⁷ cap. vi *AdCaEgLdLflmMfMgMhMkOaObOdOePfPtTbVaVmVoWc; cap. vii BdLj; om. BeCcSITc; cap. ii CbLj²; cap. v MmRb; no insc. EaMo. Wc² adds at head of leaf: Propter adultos dicitur maius quia non possit sine isto salvari si ex conremptu vel negligentia dimittunt.

⁸ De *AdBdBeCaCcEgLdMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfPtTbTcVaVmWc; Ex Lm

⁹ corr. fr. infirmari Lj; informare Mk

¹⁰ -itionis *BdBeCaEgLj²MfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfPtTbTcVaVmWc; -itio CbLj

¹¹ aut *AdBeCaMfMgMhMjMkMmPfPtOaTbTcVm; om. OdVa

¹² manus imp. - mag. esse sacr. (sacr. esse Ad)

*AdBdBeCaCbEgLdLjMgMhMjMkMmOaObOdOfPfRbTbTcVaVmVo; manus imp. - esse mag. sacr. MfOdPtWc; manus imp. - sacr. mag. esse Oe; manus imp. ep. aut scitote utrum esse magn. sacr. Sl; om. Ld (app. with mark of om. but no suppl. text)

¹³ a add. BdCaCbCcLflLjMh²MjMkMmMnOeOfTcVa², om.*

BeEgLdLmMfMgMoOaObOdPfPtRaSITbVaVmVo

¹⁴ est *BeEgLdLjLmMfMgMhMkMmMnMoOaObOdPfPtRaRbPwSITbTcVaVmVo; accomodatum est BdCbOe²Of; om. CaCcLfoe; fit Mj

¹⁵ a add. CaCbLflLj²Va², om. * Ad(with

erasure)BdEgLjMfMgMjMkMmMnMoOaObOdOePfPtPwSITbTcVaVm

¹⁶ pontificibus *BdEgLdLmMfMhMjMkMnOaOeOfPtSITbVcVmVo; pontificibus accomodatum BeCbEg²LjMgMgMoObOdPfPwRbTcVaVc²VpWc; pontificibus acc. est AdCaCcLd²; sacerdotibus Mj

¹⁷ maiora Va

¹⁸ et ten. est AdBdBeCaCbCcLdLflLjLmMfMgMhMjMkOaObOdOeOfPfTbVa²Vm; est PtVa; est et ten. MmTc

¹⁹ nisi mort. prev. *AdBdBeCaLdLflMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfTcVaVm; om. CbLj

²⁰ non Pt

²¹ possint BeCbLdLjLmMfMg²OdOeOfPfSITbTcVmVo; possunt

AdBdCaCcMgMhMjMkMmMnOaObPtVa

²² segregari *AdBdBeCaCbCcLdLjLmMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPf²PtTbVaVm; separari Tc

²³ rite MgPFTc; recte MhMm

²⁴ Nam unum sine altero, morte preveniente, salvare potest, aliud non potest. Set forte cogitet aliquis, Quid mihi – post baptismum et cetera roboramur add. Qa (as H 245), om.

*AbAdBdBeCaCbCcEaEbEcEgFcGcKaLbLdLgLjLmMfMgMhMjMkMmMnMoOaObOdOePfPkPtPwRbSdSeSgTbTcVaVmVoVpVtWaWbWcZa

115

¹*Eusebius papa fratribus² per Campaniam et Tusciam³ constitutis⁴, cap. xxii⁵*

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis legitur aut⁶ scitur peractum⁷ esse, nec ab aliis quam qui eorum locum⁸ tenent unquam⁹ perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter presumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica unquam¹⁰ reputabitur sacramenta.

ID 1.257, cf 1.297] De cons. D 5 c. 4

¹ De eadem *add.* Ca mg.

² fratribus *Be²CaMgPfTb; *om.* Be; omnibus episcopis Tc

³ Stutiam Vo

⁴ scribit *add.* BeOaPfQeRbSfVmVo, scripsit *add.* SIVp, *om.* *CaMgTbTc

⁵ xxii CaMgQeRbTbVm; xxi Be; xxxii Pf; xxxiii Tc; xxxii. Quod soli episcopi debeant confirmare. cxiii Vo. Et de observatione singulorum *add in text and marg.* Db

⁶ aut CaMgPfTb; vel Tc

⁷ peractum MgPfTbTc; peractum Ca

⁸ eorum locum *CaMgPfTb; locum eorum Tc

⁹ unquam *MgTbTc; nunquam CaPf

¹⁰ unquam *CaMgPfTb; *om.* Tc

116

[Quod soli episcopi debeant confirmare¹]². Ex decretis³ Innocentii pape Decentio episcopo missis⁴, cap. iii⁵

Presbiteris⁶, seu extra episcopum sive presente episcopo cum baptizant⁷, chrismate baptizatos ungere liceat, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis cum tradunt Paraclatum.

ID 1.263(pt)] De cons. D 4 c 119

¹ crismare Rb²

² *in mg.* AdBeCaMgPfRb²Tc, *in text* Vm; De eodem cxiiii Vo (*after insc.*); *om.* MnPtTbVp

³ -etis *CaPf; -eto Mg; -et' Tb; dictis Vp

⁴ missis *BeCaRb; misso Mg; miss' VmVo; *om.* PfTb

⁵ Ex decr. - iii (ii Be) *BeCaMgMnPfTbVmVoVp; Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum, cap. cc Tc (*cf c 117*)

⁶ -eris *AdBeCaOaPf; -eri BdLeMgMnMqPhTbTcVcVmVo; -eros Wc²

⁷ -ant *CaPfTbTc; -atur Mg

117

¹*Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum², cap. cc³*

Presbiteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate non presumant. Sed presbiteri baptizatos tangant⁴ in pectore ut episcopi postmodum confirment in fronte.

ID 1.264] De cons. D 4 c 120

¹ Quod soli episcopi confirmare debeant *in mg.* Pfln²; *in text* Tc; *om.* BeMg (*cf c 116*)MmOaRbSfTbVmVpVo; De eodem *in mg.* Ca

² Caralitanum *BeMgPfRb; Calaritanum BdCa; Caranitanum ?Tb

³ Ex - cc BeCaMgPfTbVo; Rabanus - xxx (*cf c 118*) Mm; Greg' - cc Pt; *om.* Tc (*cf c 116*); De eodem *cxv add.* Vo

⁴ tangant *BeMgOaObOdPtQeRbTbVmVoVp; ungant AdLdMqTc; tingant BdOePf; unguant CaVa; tinguant Of; ungunt Sl

118

¹*Rabanus, De institutione² clericorum, libro³ I, cap. xxx⁴*

Novissime⁵ a summo sacerdote per impositionem manus Paracletus⁶ traditur⁷ baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum ad predicandum aliis idem⁸ donum⁹ quod ipse in baptisate consecutus est, per gratiam vite donatus¹⁰ eterne. Signatur enim¹¹ baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitatem¹², per pontificem vero in fronte¹³, ut in priori¹⁴ unctione significetur super¹⁵ ipsum Spiritus sancti¹⁶ descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque ut¹⁷ eiusdem

¹ De eodem *add.* CaVa *mg.*, Vo *text*; v. (*om.* Lj, Et *add.* Db) Quid consecrat baptismum quid confirmatio *in text and mg.* Db, *in mg.* BdLj, Que sit virtus huius sacramenti *add.* *in mg.* Ob, Ex - cap. cc (*rubr. to c 117*) *add.* and *canc.* Va

² institutione *AdBeCaLdMfMgMhMjMkObOdOfPfPtRbTbTcVaVo; institutis CbFcLjOeVm; inst' Bd

³ *om.* Ob

⁴ Rabanus - cap. xxx *AdBdBcCaFcLdMfMgMhOaObOdOeOfPfPtRbTbTcVaVmVo(*adding cxvi*); Rabanus - I. LmMk; Rabanus Mj; *om.* CcMm. v. Quid conferat baptismus, quid confirmatio *in mg.* Bd²

⁵ -imo Cc

⁶ Perac- Lf

⁷ Par. trad. *BeCaLdMgMhMmObOdOeOfPfPtTbTcVa; trad. Par. Lm

⁸ idem *BeCaCbCcLdLfljLmMgMjMmObOdOfPtTbTcVa; id est MkOePf

⁹ donum *BeCaLdMfMgMhMjMkMmMoObOdOeOfPfPtTbTc; bonum CcVa

¹⁰ vel um *add ss* Oe

¹¹ sign. enim *BeCaLdMfMgMhMjObOdOeOfPfPtTbTcVa; enim sign. Cc

¹² -atem CbLdLjMfMgMhMmMqOeOfPfTbVm; -ate BeCaCcLflmMjMkMoObOdPtTcVaVo

¹³ fronte AdBeCaCcLflmMhMjMkOdPtTcVaVo; frontem CbLdLjMfMgMqObOeOfPfTb Vm

¹⁴ in priori AdBe²CaCcLdLmMfMgMjMkMmMqObOdOePfPtTbVaVo; priori BeCbLjMoOf; priore

Tc

¹⁵ *corr. fr.* per Be

¹⁶ s. Sp. Be

¹⁷ ss Be

Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine¹⁸ sanctitatis et scientie et¹⁹ virtutis²⁰, venire in homine²¹ declaretur.

ID 1.300] De cons. D 5 c 5

¹⁸ omn. plen. *BeCbCcLdLfljLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPtTbTcVa; plen. omn. Ca

¹⁹ et *BeCcLdLfljLmMgObOdOeOfPfPtTbTcVa; om. CaCb

²⁰ veritatis Mm; corr. fr. veritatis Vc

²¹ ven. in homine *AdBeCbCcLdLfljLmMfMgMkMkMmMoMqOaObOfTcVm; ven. in hominem CaFcMjOdOePfQePwRbVa; ven. Lm; in homine ven. PtSITbVoWc

119

[Quod episcopi sint ieiuni quando confirmant nisi necessitas fuerit]¹. Ex concilio Aurelianensi, cap. iii²

Ut³ ieiuni ad confirmationem veniant perfecte etatis, ut moneantur confessiones⁴ facere prius ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere, et⁵ quia nunquam erit Christianus nisi in⁶ confirmatione episcopali fuerit chrismatus.⁷

ID 1.254] De cons. D 5 c 6

¹ Quod – nec. fuerit in mg. AdBeCaMg, Ca *continuing*: et similiter confirmandi; Quod – confirmandi in text Vm; Ut nemo nisi ieiunus confirmetur nisi necesse fuerit in mg. Bb; Quod sint ieiuni quando confirmantur nisi necessitas fuerit in mg. Pf; Quod ad confirmationem ieiuni venire et confiteri debeant in mg. Tc; Qualiter ad confirmationem veniendum sit Vo; om. OaPtRbSfTbVpWc

² cap. iii AdBeCaMg; cap. Pf (?)SfTb; cap. i Tc; cxvii Vo; om. PhRbVm

³ Et OaRb

⁴ -iones *CaMgPfTb; -ionem Tc

⁵ et *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁶ in *BeCaPfTbTc; om. Mg

⁷ perfectus et verus *add. in mg.* Mo²

120

[Quod episcopi sint ieiuni quando confirmant, nisi necessitas fuerit]¹. Ex concilio Meldensi², cap. iii³

Ut⁴ episcopi non nisi ieiuni⁵ per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis et morte periclitantibus. Sicut autem duobus⁶ temporibus, Pascha videlicet⁷ et Pentecosten⁸, a ieiunis⁹ celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem Spiritus sancti a ieiunis pontificibus¹⁰ convenit celebrari.

¹ in mg. PfRb²TcWc; in text Vo(*adding* cap. cxviii); om. AdBeMg (*cf c 119*)OaPtTbVp; Quod ad confirmationem ieiuni venire et confiteri debeant Ca mg.

² conc. Meld. * MgPf?Tc; Meld. conc. BeCaRbTbVo

³ iii *BdBeCaPhRbTbVo; ? Pf; iiiii Tc; vi MgVp

⁴ Et Oa

⁵ ieiuni *BeMgPfTbTc; ieiunis Ca

⁶ duobus *CaMgPfTb; a ieiunis Tc

⁷ Pascha videlicet *CaMgPfTb; Pasche Tc

ID 1.261] *De cons. D 5 c 7*

⁸ -ten CaMgTbTc; -tes Pf

⁹ a ieiunis *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ a iei. pont. *before traditionem, marked for moving* Tb

121

[*Quod confirmatio non¹ debeat² iterari*]³. *Ex concilio Terraconensi, cap. vi*⁴

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis vel ter, aut eo amplius, episcopis ignorantibus, tamen ab eisdem episcopis⁵ confirmentur. Unde nobis visum est eandem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari⁶ minime debere, quia bis vel amplius baptizatos aut⁷ confirmatos, non seculo⁸ sed soli Deo⁹ sub¹⁰ habitu regulari vel clericali¹¹, religiosissime famulari decretum est¹².

ID 1.244] *De cons. D 5 c 8*

¹ ss Be

² -eat BeCaMgPf; -eant Sf; -et Tc

³ Quod - iterari *in mg.* AdBeCaMgPf; *in text* EaRbTcVmVo(*adding* cxviii); De observatione confirmationis Vp; om. OaPtTb

⁴ Ex - vi *BeCaMgPfTb; om. EaTc

⁵ tamen ab – ep. ss Be

⁶ -ari CaMgPfTc; -are Tb

⁷ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁸ *corr. fr. secundo to sco (?)* Cc

⁹ Deo CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ *Que here lacks a leaf, and resumes in c 134 below*

¹¹ vel clericali *CaMgPfTb; om. Tc

¹² fam. dec. est *CaMgPfTb; dec. est fam. Tc

122

[*Que¹ penitentia sit² danda bis vel ter confirmatis vel baptizatis*].³ *Ex penitentiali*⁴
*Theodori*⁵, *cap. xiiii*⁶

Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo penitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua⁷ necessitas cogat. Qui autem non ignari iterum baptizati sunt⁸, quasi iterum Christum crucifixerunt, per

¹ Que BeCaEaMgPfVm; Quod Tc

² sit BeEaMgPfTc; om. Ca

³ Que - vel ter conf. vel bapt. (bapt. vel conf. Mg) *in mg.* AdBeCaMgPfRb², *in text* EaVmVo(*adding* cxx); om. OaPtTbVp; Quod - vel ter bapt. *in text* Tc

⁴ -tia Sf

⁵ Theodori *BePfRbTbVmVo; Theodori episcopi CaMg; om. Tc

⁶ xiiii BeMgPfRbTbVmVo; xiii AdCa; *no insc.* Ea; xviii Tc

⁷ magna al. PfTbTc; al. magna CaMg

⁸ bapt. sunt *CaPfTc; bapt. sunt quia Mg; baptizantur Tb

septem annos peniteant⁹, quarta feria et sexta feria¹⁰, et tres quadragesimas peniteant. Si pro vitio aliquo fuerit¹¹ similiter, si pro munditia putaverint¹², tribus annis similiter peniteant¹³.

ID 1.245] De cons. D 4 c 117

⁹ debeant *MgPfTb; debeat CaTc; om. Vm

¹⁰ feria et sexta feria Tb; feria et sexta AdBeTc; et sexta ferias CaMg; feria et tertia feria Oa; et sexta feria PfVoVp; feria Rb

¹¹ al. fuerit *BePfTbTc; fuerit al. CaMg

¹² -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹³ sim. pen. BeMgPfTbTc; pen. sim. Ca

123¹

[De corpore et sanguine Domini]². Ambrosius in libro de catechizandis rudibus³

Panis⁴ et calix non quilibet sed certa⁵ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod⁶ ita fit nobis, quamvis sit⁷ panis et calix, alimentum est refectiois non⁸ sacramentum religionis, non⁹ quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omni eius munere, non¹⁰ tantum spirituali, verum etiam corporali¹¹.

ID 2.1 (pt)] De cons. D 2 c 39

¹ om. Ea; marked with 'x' in marg. Lg; repeated and cancelled after 123A Pq

² De - Domini in mg. AdBeMgPfPt²RaRb²SIWc, at head of leaf MhOe; in mg. and text CaEg; in text LcLgMjMoVmVo(adding c.xxi); vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. BdDbLjWd; vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. Bd²; vi in mg. Be²; De - Domini in text after insc. MfTc; De corpore Domini Ambrosi libro de cath. rud. in text Mm; ; De corpore Domini in text Mq, in mg. Vc; De sacramentis corporis et sang.... Qa; De corpore Christi in text Tb; De corp. et sang. Dom. c. xxi Vo; De sacramento corporis et sanguinis ichor Christi Vp. Explicit liber primus. Incipit liber (om. Sg) secundus AaKaMnPkPwSg; Incipit liber secundus LmOa; erasure followed by ii Va; om. LeOd(with erasure)

³ Amb. - rudibus AdBeCaLcLeMgPfRbTbTcVcVmVo; Libro ii Ambrosius (-osii Pt) catechizandis rudibus MhPt; om. MjWc

⁴ The P here is large and elaborate in GcMhPh(also leaving three lines blank before the cap.)PkPwRbSeTbWd; a space is left for a large initial in BeLcOdSg; no distinctive initial AdBdCaDbEgLdLeLflgLjLkLmLnMfMjMkMmMoMqOaObOeOfPoPqPtRaSIVaVmVoVpVqWc

⁵ ratione add. Ca, om. *BeMfMgMhMkMnMoPfPtTbTc

⁶ non add. ss Be²

⁷ nobis add. PfTb, om. *BeCaMgTcVo

⁸ al. est ref. non *BeMg; al. est resurrectionis non AdCaPfTcVo; non al. est refectiois sed Tb

⁹ non CaMgPfTcVo; nisi Be; om. Tb

¹⁰ non *BeMgPfTbTc; nec Ca

¹¹ corporali *BdBeCaMgTbTcVo; temporalis Pf. At foot of fo. 24v Fc² adds: Aug. Panis certa consecratione mysticus non nascitur nobis sed fit, ut propter id quod erat alimentum refectiois fit etiam sacramentum religionis.

Et melius dictum est equalia in sancta Trinitate quam similia, quia una substantia non duos vel tres, et ideo potest esse similis quia una ideo dixerunt omousius, id est unius substantie et non omousion, id est similis substantie sicut heretici dicunt.

124

¹*Ambrosius in libro de officiis*²

Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus significatur³. Item. In illo sacramento Christus est. Item. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

ID 2.7 (med.)] De cons. D 2 c 40

¹ Quod panis - Domini (*om.* RbVm) fiant (*before* corpus Sf) *in mg.* here AdBeCaMg (*cf c125*), *in text* RbSfVm Vo(*adding* capitulum cxxiii), *om.* OaPfPtTbTc

² Amb. – off.] Aug' in libro sententiarum Prospero Vo (*repeated under c 125*)

³ et cetera *add. ss* Mo²

125

*[Quod panis et vinum post consecrationem corpus et sanguis Domini fiant¹.]*²*Augustinus in libro sententiarum Prospero*³

Nos autem in specie panis et vini quam videmus res invisibiles⁴, id est Christi carnem et sanguinem, honoramus⁵, nec similiter pendimus⁶ has duas species quemadmodum ante consecrationem pendebamus, cum⁷ fideliter⁸ fateamur ante consecrationem panem esse et vinum quod natura formavit. Post consecrationem vero carnem Christi et sanguinem esse⁹ quod benedictio consecravit¹⁰.

ID 2.9 (pt)] De cons. D 2 c 41

¹ Domini fiant CaEaMg; fiant PfPtSf; fiat Domini Tc

² *in mg.* Pf Pt²(*in mg. to c 124* AdBeCaMg)Rb²(*and cf. c 124*); *in text* EaTcVo(*adding* capitulum cxxiii), *in text to c 124* SfVmVo; De eodem *in mg.* Ca, *in text* Vm; *om.* OaTbVp

³ in - Prosp. *om.* Ea

⁴ res inv. *EaMgPfTb; res visibiles Ca; *om.* Tc

⁵ id est Christi carnem et sang. hon. *BeCaMgPfRb; hon. id est carnem et sang. Christi Tb; id est carnem Christi et sang. hon. Tc; in Christi carnem et sang. hon. Vo

⁶ *corr. to per add., adding* intelligimus *ss* Mo²

⁷ *ss* Mo²

⁸ cum fideliter *BePfTbTc; confidenter CaMg; cum confidenter Vo

⁹ et sang. esse *Tb; esse et sang. CaMgPfTc

¹⁰ *corr. fr.* confirmavit Mo; Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nichil ad emundationem proficere sibi *add.* Ea

126

[*Fides Berengarii de corpore et sanguine Domini*¹]². *Confessio Berengarii*³

Ego Berengarius⁴, indignus ecclesie Sancti Mauricii Andegavensis diaconus, cognoscens veram catholicam et apostolicam⁵ fidem, anathematizo omnem heresim, precipue eam de qua hactenus infamatus sum⁶, que astruere conatur panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem solummodo⁷ sacramentum, et non verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, nec⁸ posse sensualiter nisi⁹ in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sancte Romane¹⁰ et apostolice sedi. Et ore et corde profiteor¹¹ de sacramentis Dominice mense, eamdem fidem me tenere¹² quam dominus et venerabilis papa Nicolaus et hec sancta sinodus auctoritate evangelica et apostolica tenendam tradidit mihi que firmavit, scilicet panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, et sensualiter non solum¹³ sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari¹⁴, frangi, et fidelium dentibus atteri¹⁵, iurans per sanctam et omousion Trinitatem, et per hec sacrosancta evangelia Christi¹⁶, eos qui contra hanc fidem venerint¹⁷, cum dogmatibus et sectatoribus¹⁸ suis eterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando aliquid¹⁹ contra hec sentire aut²⁰ predicare presumpsero, canonum severitati subiaceam, lecto et perlecto sponte

¹ Christi Mo

² Fides - Dom. in mg. BeCaMgPFWc, in text MoTcVm; Fides Berengarii in mg. Ad; om.

MhMkOaPtTbVp

³ Conf. Berengarii BeCaMgMhMmMnOaPfPhTb; Ex confessione Berengarii Ad; Confessio Herengeri Le; Confessio Berengarii de corpore et sanguine Christi (Domini Rb) PtRbSIVo(adding cap. cxxiii); om. TcVmWc

⁴ Berigenis Le

⁵ Cath. et apost. *CaMgPfTb; et apost. et Cath. Tc

⁶ inf. sum *CaMgPfTb; sum inf. Tc

⁷ esse add. Tc, om. *CaMgPfTc

⁸ nec *PfTbVo; non CaMgTc

⁹ nisi *MgPfTbTc; nec Ca

¹⁰ sancte Rom. *CaMgPfTb; ecclesie Tc

¹¹ ore et corde profiteor *CaMgPfTb; corde or ore confiteor Tc

¹² me tenere corr. fr. metuere Ca³

¹³ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁴ tractari *MgPfTbTc; trectari Ca

¹⁵ sacramento – atteri suppl. in mg. Mo²

¹⁶ Christi *PfPhTbVo(PhVo before evang.); om. BeCaMgTc

¹⁷ -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹⁸ et sectatoribus *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁹ aliquid *CaMgPfTb; om. Tc

²⁰ aut CaMgPfTb; et Tc

subscripti²¹. Hanc confessionem sue fidei de corpore et sanguine Domini nostri Iesu Christi, a Berengario Rome coram centum tredecim episcopis factam, misit papa Nicolaus per urbes Italie, Gallie²², Germanie et ad quecunque loca fama pravitatis eius antea pervenire potuit, ut ecclesie que prius doluerant²³ de averso atque averso²⁴, postea gauderent de reverso atque converso.

ID 2.10] De cons. D 2 c 42

²¹ subscripti *CaMgTc; scripsi PfTb

²² et add. Tc, om. CaMgPfTb

²³ -rant *CaMgPfTb; -runt Tc

²⁴ averso (corr. fr. verso Oa) atque (adque Pt) adverso Ad²BdBeLe²MqOaPfPt²Sl; adverso atque adverso AdLe; adverso atque (adque Pt) averso CaMgPhPtTbVp; averso Rb; averso et adverso Tc; adverso Vo

127

[Quod sacramentum non mutat speciem¹ propter credentium horrorem²]³.

Ambrosius⁴ in libro⁵ de officiis

Forte dicas⁶ quomodo vera caro, quomodo verus sanguis⁷, qui⁸ similitudinem non video carnis, non video sanguinis veritatem. Primo omnium dixi tibi de sermone Christi qui⁹ operatur ut possit mutare et convertere¹⁰ genera et instituta nature. Deinde ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli¹¹ eius, sed audientes quod carnem suam daret manducare¹², et sanguinem suum daret¹³ ad bibendum recedebant. Solus tamen Petrus dixit, Verba vite eterne habes, et ego a te quomodo¹⁴ recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, et ne veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudinem¹⁵ quidem accipis sacramentum. Sed vere nature gloriam virtutemque consequeris. ¹⁶Ego sum, inquit, panis¹⁷ qui de celo descendi.

¹ om. Vm

² credentium horrorem AdBePfrb²VmVo; credendum honorem Ca; credentium errorem Sf; honorem credentium Tc.

³ in mg. AdBeCaPfrb²; in text SfTcVmVo(adding cxxv); om. MgOaPtTb

⁴ Ambrosius *BdBeMgRbSeTbTcVmVo; Augustinus CaPf

⁵ in libro CaMgPfTcVo; libro Sf; libro I Tb

⁶ dicas *CaMgPfSeTb; tu dicis Tc

⁷ vera (est add. Pf) caro - sanguis *BdCaMgPfSeTc; verus sanguis quomodo vera caro Tb

⁸ qui *CaMgTcVo; cum Pf; quia Tb

⁹ sic add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁰ et convertere *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ serm. Christi disc. *CaMgPfTb; Christi disc. serm. Tc

¹² manducare *CaMgPfTc; ad manducandum Tb

¹³ sang. suum daret CaMgPfTb; daret sang. suum Tc

¹⁴ a te quom. *AdCaMgPfVm; quomodo a te TbTc

¹⁵ -inem *CaMgPfTc; -ine Tc

¹⁶ Unde est add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁷ vivus add. Ca, om. *MgPfTbTc

ID 2.7 pt.] *De cons. D 2 c 43*

128

¹*Augustinus in libro Sententiarum Prosperi*

Si queris modum quo id fieri possit, breviter ad presens² respondeo, Misterium fidei³ credi salubriter⁴ potest, investigari utiliter non potest.

ID 2.9 pt.]

¹ De eodem *add in mg. Ca, in text* Vo; Immutatio hec non nisi a mutato percipi potest *add. in mg. Po*

² ad presens *CaMgPfTb; *om. Tc*

³ fidei *BeMgRbTc; fidei est Be²CaPfTb; est fidei Vo

⁴ credi sal. *BeCaMgPf; sal. credi TbTc

129

¹*Eusebius Emisenus*²

Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis³ et sanguinis sui verbo suo⁴ secreta potestate convertit, ita dicens, Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et, sanctificatione repetita, Accipite⁵ et bibite, hic est sanguis meus. Ergo⁶ ad nutum precipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa celorum, profunda fluctuum⁷, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis, ubi precepit virtus, servit effectus.

ID 2. 4 pt.] *De cons. D 2 c 35 med.*

¹ De eodem *add. Vo*

² Emisensis Ph. cxxvii *add. Vo*

³ substantiam corp. *CaMgPfTc; substantia corp. sui Tb

⁴ sui verbo suo *CaMgPfTc; verbi sui Tb

⁵ inquit *add. AdCaOfTc, om. *BeMgMqOaOdOePfPhTbVaVmVo*

⁶ sicut *add. Tb, om. *AdCaMgObOdOeOfPfTcVaVmVo*

⁷ prof. fluct. *CaMgPfTb; fluct. prof. Tc

130

[*Quid sit sacramentum*]¹. *Augustinus in libro X², De civitate Dei*

Sacrificium visibile³ invisibile sacramentum⁴, id est sacrum signum est. Alibi⁵.
Sacramentum invisibilis gratie⁶ visibilis forma.

¹ Quid sit sacramentum *in mg. AdBeEgLcMgPf, in text Rb² VmVo(adding capitulum cxxviii); Quid sit sacrificium Tc text; om. CaOaPtTbVp*

² libro X CaTbTcVm²Vo; X AdBdBeMgPfPtRbVmVp; libro Ph; X libro Sf

³ est *add. Tc, om. *CaMgPfTc*

⁴ inv. sac. BdPfTbTcVo; visibile sacr. (*preceded by lacuna*) Ad; inv. sac. est Ca; invisibilis sacrificii sacramentum Mg

⁵ Alibi *CaMgPfTc; *om. Tb*

ID 2.8 med.] De cons. D 2 c 32

⁶ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

131

[*Quid sit signum*]¹. Augustinus² in *II*³ de doctrina⁴ Christiana

Signum est⁵ res preter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid⁶ ex se faciens in cognitionem⁷ venire.

ID 2.8 (pt)] De cons. D 2 c 33

¹ Quid sit signum RbTc text, CaMg mg.; Quid signum in mg. AdBeEg²Pf, in text VmVo(adding capitulus cxxviii); Quid sit signum quid species Sf (cf c 132); Ca has long marginal gloss; om. PtTbVp

² Augustinus CaMgTbTc; Idem Pf

³ in ii *BeMgOaPfRbTb; in libro ii Ca; in libro Ph; libr' iiii Sf; in libro i Tc; lib. ii Vo; om. Ad

⁴ Dei add. Vo

⁵ <vel> quod representat speciem vel add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁶ aliud aliq. *CaMgTbTc; aliq. aliud Pf

⁷ -onem *CaMgPfTc; -one Tb

132

[*Quid species*]¹. Sanctus² Gregorius in homilia paschali

Species namque et similitudo illarum rerum vocabula sunt que ante fuerunt, scilicet panis et³ vini, unde in fine cuiusdam misse oratur et dicitur,⁴ Perficiant in nobis, Domine, quesumus, tua⁵ sacramenta quod⁶ continent, ut que nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.⁷ Postulat quippe sacerdos ut corpus Christi quod sub specie panis ac⁸ vini nunc geritur, manifesta visione, sicuti revera est, quandoque capiatur. De qua visione⁹ Dominus¹⁰ in evangelio secundum Iohannem, Qui diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Quamvis

¹ Quid (Quod Rb, sit add. Po) species in mg. AdBeCaEgMgPfPoRb, in text TcVmVo(adding capitulus cxxx; om. OaPtSfTbVp. Exponit quomodo intelligatur que nunc specie gerimus rerum veritatem capiamus add. Ca(mg.)Sf and cf below). Exponit quomodo intelligant que nunc specie gerimus in mg. Po

² Sanctus *BeCaMg; Secundus Oa; om. AdPfPtTbTcVo

³ et *CaTbTc; ac MgPf

⁴ PtSITb break here, Pt adding Exponit specie gerimus

⁵ Dom. ques. tua *CaMgPf; Dom. quas tua BeVo; Dom. que sumpsimus tua Tb; tua ques. Dom. Tc

⁶ quod *CaMgTbTc; que Pf

⁷ Exponit quomodo intelligantur (-antur MgVm, -atur AdCa, -ant Tc) que nunc specie gerimus (vel ii capiamus add. BeLm) add. in mg. AdBeCaLmMgTc, in text Vm, om. PfTb

⁸ ac *MgPfTb²Vm; et CaTc; om. Tb

⁹ ait add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁰ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

non improbabiler quidam¹¹ exponunt hoc loco carnis et¹² sanguinis veritatem ipsam eorumdem efficientiam¹³ id est peccatorum remissionem.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 34

¹¹ quidam CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² et *CaPfTc; ac MgTb

¹³ ipsam (*corr. fr.* ipsorum Vo) eorumdem efficientiam *AdBeMgPfVmVo; ipsam eorumdem efficaciam CaTb; et eorum efficaciam Tc

133

[Quomodo intelligendum sit, Nisi quis¹ manducaverit carnem meum et biberit sanguinem meum]². Augustinus in expositione³ psalmi⁴ LIII⁵

Prima, inquit⁶, heresis in⁷ discipulis Christi velut a duritia⁸ sermonis eius⁹ facta est. Cum enim¹⁰ diceret, Nisi quis manducaverit carnem meam¹¹ et biberit sanguinem meum¹² non habebit vitam eternam, illi non intelligentes dixerunt ad invicem, Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Dicentes quia, durus est hic sermo, separaverunt se ab illo et remansit cum duodecim. Discedentibus illis instruxit illos qui remanserant¹³. Spiritus est, inquit, qui vivificat, caro nihil prodest. Verba que locutus sum ad vos¹⁴ spiritus et vita sunt, id est spiritualiter intelligenda sunt¹⁵. Intellexistis¹⁶ spiritualiter¹⁷? Spiritus et vita sunt. Intellexisti¹⁸ carnaliter? Etiam sic illa spiritus et vita sunt¹⁹, sed tibi non sunt. Spiritualiter intelligite que locutus sum²⁰,

¹ quis CaLdMgPf; qui Tc

² Quomodo - carnem m. et b. s. m. *in text* TcVm, *in mg.* LdRb²; Quomodo - c. m. et biberit s. etc *in text* LmSf VmVo(*adding* cxxxix), *in mg.* Pf; Quomodo - c. f. h. et b. e. s. *in mg.* AdCaMg; Quomodo - b.m.c.n.h.u.e. *in mg.* Be; Quomodo - carnem filii hominis et b. e. sang. *in text* Cc; *om.*

CbLlLjOaPtTbVp

³ libri *add. and canc.* Ld

⁴ Paschali Rb

⁵ liiii AdBeCbLdLlLmLjOaPfPhPtVmVo; in lii Ca; iiiii Mg; lib. iiiii Rb; liii Tb; i Tc; Aug. - liiii *om.* Cc

⁶ inquit *AdBeCbLjLmOaPfPtTbTcVmVoWc; quidem CaCcLdLfVaVp; quidam Mg; *om.* Ph

⁷ in *AdCbCcLdLjLmMgPfPtTbTc; *om.* CaLf

⁸ a duritia *CaLdMgPfPtTbTc; ad duritiam Lm

⁹ eius *CaCbCcLdLlLjLmMgPfTb; Christi Tc

¹⁰ enim *CaLdMgPfTbTc; *om.* Lm

¹¹ carn. meam *CaLdMgPfTbTc; meam carn. Lm

¹² sang. meum *CbLdLjLmPfPtTbTc; meum sang. BeCaCcLfMg

¹³ -erant *CaLdMgPfPtTc; -erunt LmTb

¹⁴ ad vos AdCaCbCcLdLjLmMgPfPtTbVm; apud vos Lf; vobis Tc

¹⁵ id est (idem Mg) spir. int. sunt *Be²Ld²LfLmMgMoOaRaTbTcVm; *om.*

AdBeCaCbCcDbLdLjMfMjMjMkObOdOeOfPfPtVaVoWcBrant

¹⁶ -istis CaCbCc²LdLlLmMgPfTb; -ecta Pt; -isti TcVm; carnaliter etiam sic illa *add. and canc.* Cc; id est - intellexisti *at foot of leaf* Mm

¹⁷ *ss* Cc²

¹⁸ -isti *Tc; -istis CaLdPfTb

¹⁹ Intellexisti carnaliter - vita sunt *om.* Mg, *in* *AdCaCbCcLdLlLmPfTbTcWc

²⁰ vobis *add.* Cc(*subs. canc.*)Lm, *om.* *Ad(*with lacuna*)CaLdMgPfTbTc

Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, et bibituri²¹ illum²² sanguinem quem fusuri sunt²³ qui me crucifigent. Sacramentum aliquod²⁴ vobis²⁵ commendavi, spiritualiter²⁶ intellectum vivificabit²⁷ vos²⁸. Caro autem non prodest²⁹ quicquam, sed quomodo illi³⁰ intellexerunt? Carnem quippe sic³¹ intellexerunt, quomodo³² in cadavere venditur, aut in macello dilaniatur. Sciens autem Iesus ait, Hoc vos scandalizat, quia dixi, Do vobis carnem meam manducare, et sanguinem meum bibere? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius. Quid est hoc³³? Hinc solvit quod³⁴ illos moverat, hinc aperuit unde fuerant scandalizati. Hinc plane si³⁵ intelligerent. Illi autem putabant³⁶ erogaturum corpus suum³⁷. Ille³⁸ dixit se ascensurum in celum utique integrum. Cum videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius³⁹, certe vel tunc videbitis quia non eo modo quo putatis erogatur corpus suum, vel tunc intelligetis⁴⁰ quia⁴¹ gratia⁴² eius⁴³ non consumitur morsibus. Item. Donec seculum finiatur⁴⁴ sursum est Dominus, sed tamen etiam hic nobiscum⁴⁵ est⁴⁶ veritas Dominus⁴⁷. Corpus enim⁴⁸ in quo resurrexit⁴⁹ uno loco esse oportet⁵⁰, veritas autem eius⁵¹ ubique diffusa est⁵².

²¹ bibituri *obsc. corr.* Oe. estis *add.* CaDbLmOdTb, *om.*

*CbCcLdLflgLjMfMgMhMjMkMmMoOaObOeOfPfPtRaTcVaVmVoWc

²² illum MgPfTbTcVoWc; *om.* DbMhRa

²³ illi *add.* LfTc, *om.* *CaCbCcLdLjLmMgPfTbWc

²⁴ aliquod *CaDbMgPf²TcVmVoWc; aliud CbLj; aliquid LmPf; quod Tb

²⁵ vobis *CaDbMgPfTbTc; *om.* Ld

²⁶ in *add.* Cb, *om.* *CaLdMgPfTbTc

²⁷ -abit *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; -at Tc

²⁸ vos *CaLdMgPfTbTc; nos Lm

²⁹ prodest *CaLdMgPfTbTc; potest Cb

³⁰ non *add. and canc.* Cc

³¹ quippe sic *CaLdMgPfTbTc; sic quippe Lf

³² quomodo *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; sicut Tc

³³ hoc *CaLdMgPfTbTc; hec Lm

³⁴ quod *CaMgPfTbTcLd²; quos Ld; quid Lf

³⁵ *after corr.* Ld²

³⁶ -abant *CaLdMgPfTc; -averunt Tb

³⁷ vel *add. and canc.* Cc

³⁸ autem *add.* Tc, *om.* *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb

³⁹ *corr. fr.* prius erat Ca³

⁴⁰ *corr. fr.* intelligens Lf

⁴¹ caro *add.* Lf, caro, id est *add.* Tc, *om.* *CaCbCcDbLdLjLmMgPfTb

⁴² gratia *CaDbMgPfTbTc; *om.* Lf

⁴³ eius *CaCbDbLdLfljLmMgPfTb; *om.* CcTc

⁴⁴ finiatur CaMgPfTbTc; firmatur Lm

⁴⁵ nobiscum *Ld²Tb; vobiscum CaMgPfTc

⁴⁶ est *CaCbCcLdLjMgPfTb; *om.* Tc

⁴⁷ sed tamen - Dominus] *om.* Ld, sed tamen nobiscum est veritas Dominus *add. ss* Ld²

⁴⁸ *ss* Cb

⁴⁹ resur- *AdCaMgPf; sur- LmTb; resur- in Tc. quantum ad humanam spiritum *add. ss* Ld²

⁵⁰ divine scientie *add ss* Ld²

⁵¹ eius *CaMgPfTbTc; *om.* Lm

ID 2.8 pt.] *De cons. D 2 c 44*

⁵² diff. est *CaMgPfTbTc; est diff. Cc

134

¹*Augustinus*² in epistola ad Hireneum³

Non⁴ hoc corpus quod videtis⁵ manducaturi estis, et⁶ bibituri illum sanguinem quem fusuri⁷ sunt⁸ qui me crucifigent, ipsum quidem et⁹ non ipsum. Ipsum invisibiliter¹⁰, non ipsum visibiliter¹¹. Unde¹² et subditur, Si necesse est illud visibiliter¹³ celebrari, necesse¹⁴ est tamen¹⁵ invisibiliter¹⁶ intelligi.

ID 2.9 pt.] *De cons. D 2 c 45*

¹ De eadem re *add.* Ca mg., Cc *text.* De eodem *add.* Vo, om. CbLdLfljLmMgPfTbTcVmVp

² Augustinus CaCbLdLfljLmMgTbTc; Idem Pf

³ Aug. - Hir. om. Cc; Aug. - Hireum Sf; Aug' in sermone de verbis evangelii capitulus cxxii Vo

⁴ Non *BeCaCbCcLdLfljLmOaPfPhPtRbTbTcVo; An MgMpPwVp

⁵ -etis *CaCbCcLdLfljMgPfTb; -eretis Lm; -etur Tc

⁶ et *CaLdMgPfTc; nec Tb

⁷ effusuri Vo

⁸ illi *add.* BeCaMgObOdOeOfPfTbTcVaVoVp, om. *CbCcLdLjOaPh

⁹ et *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; sed Tc

¹⁰ *corr. fr.* vis- Tb

¹¹ Ipsum invisibiliter, non ipsum visibiliter *AdCaCbCcLdLfljLmMgPfTb; visibiliter Tc

¹² Unde *CaCbCcLdLfljLmMgPfTb; Inde Tc

¹³ ill. vis. *CaCbCcLdLfljLmPfTbTc; vis. ill. Mg

¹⁴ *Qe resumes*

¹⁵ est tamen *CbCcLdLfljLmMgPfTc; tamen Ca; tamen est QeTb

¹⁶ invis- *CaCc²LdLmPfTbTc; vis- CcMg

135

[*Quomodo manducandus est Christus*].¹ *Augustinus*² in³ sermone de verbis⁴

*Evangelii*⁵

Quid est Christum manducare? Non hoc est⁶ solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt, de quibus ait apostolus⁷, Qui manducat et bibit calicem Domini indigne iudicium sibi manducat et bibit. Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit, Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum⁸, in me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo⁹, tunc bibit. Qui autem

¹ in mg. AdBeCaMgPfRb²; in text EaSfTcVmVo(*adding* cxxxi); om. OaPtTbVp

² Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

³ in *CaMgPfTbVo; de Tc

⁴ de verbis *CaMgPfTbVo; om. Tc

⁵ *no insc.* Ea

⁶ hoc est CaMgPfTb; est hoc Tc

⁷ ait ap. *CaMgPfTc; ap. ait Tb

⁸ sang. meum MgPfTbTc; meum sang. AdCa

in me non¹⁰ manet, nec ego in illo¹¹, et si accipit sacramentum acquirit magnum tormentum.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 46

⁹ Si in me - in eo (ego Mg) *Ad²CaMgOaTbTcVm; om. AdPf

¹⁰ in me non *AdOaTbTcVm; non in me BeCaMgPfVo

¹¹ illo *AdBeCaMgOaTb; eo PfTcVm

136

¹*Augustinus² in libro de penitentie³ remedio⁴*

Ut⁵ quid paras, inquit beatus Augustinus⁶ in expositione evangeliste⁷, dentes⁸ et ventrem?⁹. Credere enim¹⁰ in eum, hoc est manducare panem vivum¹¹. Qui credit in eum manducat eum¹².

ID 2.4] De cons. D 2 c 47

¹ De eodem in mg. Ca, text Vo

² Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

³ -entie *CaMgPfTb; patientia et Rb; -entiali Tc

⁴ cxxxiiii add. Vo

⁵ Et MqOaVc(*before corr.*); Ad Rb

⁶ beat. Aug.] michi Oa; Aug. Rb

⁷ inquit - evang. AdBeMqPfPtTcVmVoWc; inquit Tb; om. CaMg

⁸ dentes *CaPfTbTc; dentem Mg

⁹ Crede et manducasti add. BeCaMgPw²TbTcVp, om. *AdMqOaPfPhPtPwQeRbVmVoWc

¹⁰ om. Vo

¹¹ vivum *MgOaTbVm; et vinum AdBeCaPfPtRbTcVoWc; vinum Mq

¹² Qui - eum *AdCaPfTbTc; om. Mg

137

[Quod sacramento et re sacramenti¹ sacrificium² conficitur]³. Augustinus in libro Sententiarum Prosperii⁴

Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare⁵ contendimus, sacrificium⁶ ecclesie duobus confici, duobus constare visibili elementorum specie, et invisibili Domini nostri Iesu Christi carne et sanguine, sacramento et re sacramenti, id est corpore Christi. Sicut Christi persona constat⁷ et conficitur⁸ Deo et homine, cum

¹ -enti CaMgPfTc; -ento Sf

² sacrif. AdMgPfTc; sacramentum Ca

³ in mg. AdCaMgPfTc; in text EaRbSfVmVo(*adding cxxxv*); Quod sacrificium duobus conficitur, sacramentum et re sacramenti in mg. Be; om. OaPtTbVp

⁴ no insc. Ea

⁵ approbare *CaMgPfTb; probare Tc

⁶ sacrif. *MgPfTbTc; sacramentum Ca

⁷ constat *Be²CaMgTbTc; costat Pf

⁸ ex add. AdCaMgPfTcVaVo, om. *Tb

ipse Christus verus sit Deus et verus homo quia omnis⁹ res illarum rerum naturam et veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur¹⁰ autem sacrificium ecclesie duobus, sacramento et re sacramenti, id est¹¹ corpore Christi. Est igitur sacramentum et res sacramenti, id est corpus Christi¹². Item. Caro eius est, quam¹³ forma panis opertam¹⁴ in sacramento accipimus, et sanguis eius quem sub vini specie ac¹⁵ sapore potamus, caro videlicet carnis et sanguis sacramentum¹⁶ sanguinis. Carne et sanguine utroque invisibili, intelligibili, spirituali significatur corpus visibile Domini nostri Iesu Christi, et palpabile, plenum gratia omnium virtutum et divina maiestate. Item. Sicut ergo¹⁷ celestis panis qui vere Christi caro est¹⁸, suo¹⁹ modo vocatur corpus Christi, cum revera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet quod visibile²⁰, palpabile²¹, mortale in cruce est positum, vocaturque ipsa carnis immolatio que sacerdotis manibus fit²² Christi passio²³, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significanti²⁴ misterio, sic sacramentum fidei quod baptismus intelligitur fides est²⁵.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 48

⁹ illa add. AdBeCaMqObOdTbTcVaVmVoVp, om. *MgOaPf

¹⁰ Conficitur *MgPfTbTc; om. Ca

¹¹ id est *MgPfTbTc; idem Ca

¹² canon ends in Ea

¹³ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁴ opertam *MgPfTc; operatam Tb

¹⁵ ac *CaMgPfTb; et Tc

¹⁶ carn. et sang. sacr. *CaMgPfTb; sacr. carn. et sang. Tc

¹⁷ ergo *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ caro est *CaMgPfTb; est caro Tc

¹⁹ suo *CaPfTbTc; sub Mg

²⁰ -ile *CaPfTbTc; -iliter Mg

²¹ passibile add. Tb, om. *CaMgPfTc

²² man. fit *MgPfTbTc; fit man. Ca

²³ Chr. passio *CaMgPfTb; passio Chr. Tc

²⁴ -anti *CaMgTbTc; -ante Pf

²⁵ est *Be²CaTbTcVm; om. AdBdBeMgPfPtVo

138

[Quod caro et sanguis Christi dupliciter intelligitur]¹. Hieronimus in epistola ad Ephesios²

Dupliciter³, inquit, intelligitur caro Christi et sanguis⁴ vel spiritualis illa⁵ atque divina de qua ipse ait, Caro mea vere est⁶ cibus, et sanguis meus vere est potus, et,

¹ Quod - intell. in mg. AdBeCaMgPfTc, in text EaVmVo(adding cxxxvi); Quod caro et sanguis dupliciter intelligantur Sf text; om. OaPtRbTbVp

² no insc. Ea

³ Simpliciter CcPh²; Suppliciter Rb

⁴ int. caro Chr. et sang. (-inis Ca) *CaMgPfTc; caro Chr. et sang. int. Tb

Nisi manducaveritis carnem meam et sanguinem meum biberitis⁷, non habebitis vitam eternam⁸, vel caro mea⁹ que crucifixa est¹⁰, et sanguis qui militis effusus est lancea¹¹.

ID 2.5 pt.] De cons. D 2 c 49

⁵ caro add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁶ est *CaTbTc; om. MgPf

⁷ sang. meum bib. *CaMgPf; bib. sang. meum TbTc

⁸ eternam *CaMgPfTc; in vobis Tb

⁹ mea CaPfTc; ea Mg; illa Tb

¹⁰ est *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ eff. est lancea AdBeMgPfVm; lancea eff. est CaRbTbVo; est lancea eff. Le; lancea eff. Tc

139

[*Quid significet¹ hostie fractio et sanguinis potatio*].² *Augustinus in libro Sententiarum Prosperii*³

Dum⁴ frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici⁵ corporis in cruce immolatio⁶ eiusque sanguinis de latere effusio designatur?

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 37

¹ -icet CaPfVm; sign' Tc; -icent Mg

² Quid - potatio in mg. AdBeCaMgPfRb², in text TcVmVo(adding cxxxvii); om. OaPtTbVp

³ xcv add. Pt

⁴ Dum *AdBeMg²OaPfPhPtTbVmVoWc; Cum CaLcMgPkRbSITcVp

⁵ -inici *CaMgPfTb; -ini Tc

⁶ corp. in cruce imm. *AdBeCaTbTcVm; corp. imm. in cruce MgPf; imm. corp. in cruce Ca²

140

[*Quid pars oblate in calicem¹ missa, quid pars comesta, quid pars in altari usque ad² finem misse residua significet*]³. *Sergius papa*

Triforme est corpus Domini, pars oblate in calicem missa corpus Christi quod iam resurrexit monstrat, pars comesta,⁴ ambulans adhuc super terram, pars in altari usque ad misse finem⁵ remanens, corpus iacens in sepulcro⁶, quia usque in finem seculi corpora sanctorum in sepulcris erunt.

Amalarius, De div. off. iii. 35] De cons. D 2 c 22

¹ -icem CaMgPfTcVm; -ice Sf

² ad MgPfTcVm; in Sf

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding cxxxviii); om. OaPtTbVp

⁴ pars add. Tc, om. BeCaMgPfTb

⁵ misse finem AdBeCaMgPfVm; finem misse TbTcVo

⁶ iac. in sep. BeCaMgPfTb; in sep. iac. Tc

141

[*Carnis et sanguinis comestio et potatio Dominice mortis est commestio*]¹. Augustinus
in libro de Trinitate ad Corinthios²

Quia³ morte Domini liberati sumus, huius rei⁴ memores in edendo et potando
carnem et⁵ sanguinem, que pro nobis oblata sunt, significamus.

ID 2.7 med.] De cons. D 2 c 50

¹ Carnis - commestio (commemoratio AdBeSfVo) in mg AdBeCaTc, in text SfVm Vo(adding cxxxviii), in mg. to c142 Mg; Carnis comestio, sanguinis potatio, Dominice mortis est commemoratio Pf Rb² mg.; om. OaPtTbVp

² Aug. - Trin. ad Corinth. *CaMgPFRbVo; Aug. in libro sententiarum Prosperi Be; Aug. - Trin. SfTbVp; Aug. in libro de civitate Dei Tc

³ Vina Oa

⁴ rei *MgPfTb; om. CaTc

⁵ et potando carnem et *CaMgPFTb; carnem et potando Tc

142

¹Idem² in psalmo xx³

Semel Christus mortuus est iustus pro iniustis et scimus et certum habemus, et
spe immobili⁴ retinemus, quia Christus resurgens ex⁵ mortuis iam non moritur, mors
illi ultra non dominabitur. Verba ista apostoli sunt, tamen ne⁶ obliviscamur⁷ quod
semel factum est in memoria nostra⁸ omni anno fit. Quotiens Pascha celebratur,
nunquid totiens Christus occiditur? Sed tamen anniversaria recordatio representat
quod olim factum est, et sic nos facit moveri⁹ tanquam videamus¹⁰ presentem
Dominum in cruce¹¹.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 51

¹ Quomodo intelligendum est, Semel immolatus est Christus et quotidie immolatur in mg. here BeCaPFRb², in text Sf, in mg. to c143 AdMgTc; De eodem Vo; om. PtTbVp. Item add. CaMg, om. OaPFTbTcVp

² Augustinus Ph

³ xx CaMgPFTcVo(adding cxxxx); xxi Tb

⁴ immobili *CaMgPFTc; irrevocabili Tb

⁵ ex *BePFTbVo; a CaMgTc

⁶ ne *CaMgTb; non PfTcVo

⁷ -amur *CaMgTbTc; -antur Pf

⁸ nostra *CaMgPFTb; vestra Tc

⁹ nos facit moveri *CaMgPFTb; facit nos moneri Tc

¹⁰ videamus CaMgPFTbTc; videramus Vm

¹¹ pres. Dom. in cruce AdBeOaTbVmVo; Dom. in cruce pres. CaMg; in cruce Dom. pres. Pf; Dom. pendentem in cruce Tc

143

[*Quomodo intelligendum est¹ semel immolatus² est Christus et cotidie immolatur*].³

Idem⁴ in libro sententiarum Prosperi

Semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen cotidie immolatur in sacramento. Quod ita intelligendum est, quia manifestatione sui corporis in distinctione membrorum suorum⁵ omnium verus Deus et verus homo semel tantum⁶ in cruce pependit, offerens Patri seipsum⁷ hostiam vivam, passibilem, mortalem, vivorum ac⁸ mortuorum redemptionis efficacem, eorum scilicet quos altitudo divini consilii redimendos iudicavit, prescivit, predestinavit, vocavit, modis atque⁹ temporibus quibus id fieri congruebat.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 52

¹ est] sit Vm

² mortuus Be

³ Quomodo - immolatur *in mg.* AdBeMgTc, *in text* VmVo(*adding cxxxxi*), *in mg. to c 142* CaPf; De eadem re *in mg.* Ca; De eodem *after* Prosperi Qe(*mg.*)SfTb; *om.* OaPtRbVp. Aug. Carnis et sanguinis commestio et potatio Dominice mortis est eorum emoratio *and no other insc. (cf c 141)* Ea

⁴ Idem CaMgPfVo; Item BePtSfTb?Tc; Augustinus Ph

⁵ memb. suorum CaMgPfTc; suorum memb. Tb

⁶ tantum *CaMgPfTb; tamen Tc

⁷ Patri seipsum *CaMgPfTb; seipsum Patri Tc

⁸ ac TbVm; atque AdBeCaMgPfVo; et Tc

⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

144

¹Ambrosius in epistola ad Hebreos²

In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam³ potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus, sed ad recordationem mortis eius⁴, et una est hostia, non multe? Quomodo una, et non multe? Quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, idipsum⁵ semper idipsum. Proinde hoc est sacrificium. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique est Christus⁶ et hic plenus existens, et illic plenus. Sicut enim quod ubique offertur unum corpus est, et non multa corpora, ita et unum sacrificium. Pontifex autem ille est qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam

¹ De eodem *add. in mg.* Ca, *in text* Vo

² cxxxxii *add.* Vo

³ sempiternam *CaPfTbTc; sempitnam Mg

⁴ mortis eius *CaPfTbTc; eius mortis Mg

⁵ idipsum *MgPfTc; ad ipsum Ca; et ipsum Tb

⁶ ubique est Christus *AdCaMgOaPf; ubique Christus est Tb; est ubique Christus Tc

offerimus etiam nunc, que tunc oblata consumi non potest. Quod nos⁷ facimus, in commemorationem⁸ fit eius⁹ quod factum est. Hoc enim facite, ait, in meam¹⁰ commemorationem.

ID 2.6 pt.] De cons. D 2 c 53

⁷ cum *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁸ commemorationem *BeCaOaRbVm; memorationem AdMgPf; commemoratione TbTcVo

⁹ fit eius CaMgPfTb; eius fit Tc

¹⁰ facite ait in meam *AdCaMgPfTcVm; in meam facite ait PhTb

145

[Quod¹ non debeant² accipere corpus et sanguinem Christi³, nisi ieiuni⁴, exclusa necessitate]⁵. Beatus⁶ Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium

Liquido apparet quando primo acceperunt discipuli⁷ corpus et sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen⁸ propterea calumpniandum est universe ecclesie quod a ieiunis semper accipitur. Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret⁹ quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim¹⁰ quia post cibos¹¹ dedit Dominus, propterea pransi aut cenati¹² fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat mensis suis ista miscere. Namque Salvator quo¹³ vehementius commendaret misterii illius¹⁴ altitudinem ultimum hoc voluit infigere cordibus et memorie discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo¹⁵ deinceps¹⁶ ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset ut post cibos alios semper acciperetur¹⁷, credo quod eum¹⁸

¹ *om.* Pt

² -eant CaPfTc; -ent Ad²MgVm; -eat Ad

³ Christi AdCaMgPfVm; *om.* Pt; Domini Tc (Christi et sang. Vo)

⁴ nisi iei. *om.* Rb²

⁵ *in mg.* AdBeCaMgPfPt²Rb²Tc; *in text* VmVo(*adding* cxxxxiii); *om.* OaTbVp

⁶ Beatus BeCaPfRb; *om.* AdMgOaSfTbTcVmVo

⁷ acc. disc. *AdTbTcVm; disc. acc. CaMgPfVo

⁸ tamen *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ intraret *CaMgPfTb; intrat Tc

¹⁰ enim *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ cibos *CaMgPfTb; cibum Tc

¹² aut cenati *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ quo *MgTbTc; quod CaPf

¹⁴ illius *CaMgPfTc; huius Tb

¹⁵ quo *CaMg Pf²Tb; ut Tc

¹⁶ eo *add.* CaMgTc, *om.* *PfTb

¹⁷ semper accip. *CaMgPfTb; sumeretur Tc

¹⁸ eum *CaMgPfTc; hunc Tb

morem nemo mutasset. Cum vero¹⁹ ait apostolus de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres, cum convenitis²⁰ ad manducandum, invicem exspectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conveniatis, statim subtextuit²¹. Cetera autem cum venero ordinabo. Ubi²² intelligi datur quia²³ multum erat ut²⁴ in epistola totum illis agendi ordinem²⁵ insinuaret, quem²⁶ universa per orbem servat ecclesia ab ipso²⁷ ordinatum esse, quod nulla²⁸ horarum²⁹ diversitate variatur.

ID 2.112] *De cons. D 2 c 54*

¹⁹ vero *CaPFTbTc; ergo Mg

²⁰ fr. cum conv. *MgTcVo; fr. cum venitis Pf; cum conv. fr. Tb

²¹ subtextuit *CaMgPFTb; subiunxit Tc

²² Ubi CaMgPFTb; Ibi Tc

²³ quia *CaMgPFTb; quod Tc

²⁴ ut *CaMgTbTc; om. Pf

²⁵ totum illis ag. ord. *CaPFTbTc; ord. ag. totum illis Mg

²⁶ quem *CaTb; quod MgPFTc;

²⁷ ipso *CaMgTbTc; illo Pf

²⁸ nulla *CaTbTcVo; in illa MgPf

²⁹ horarum MgPFTbTc; harum Ca

146

[*Quod in sacramento¹ nichil aliud debeat offerri nisi panis et vinum aqua mixtum*]².

*Ex decretis Iulii pape episcopis per Egiptum missis*³

Cum omne crimen atque⁴ peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur quando in ipsa sacrificii oblatione erratur⁵? Audivimus enim quosdam scismatica ambitione detentos contra divinos ordines et apostolicas institutiones lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare, alios⁶ quoque intinctam eucharistiam populis⁷ pro complemento communionis porrigere. Quosdam etiam expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerre, alios vero pannum lineum musto intinctum per totum annum reservare, et in⁸ tempore sacrificii aqua partem eius lavare et sic offerre. Quod quam sit evangelice atque apostolice⁹ doctrine contrarium et consuetudini ecclesiastice adversum, non difficile ab ipso fonte

¹ sacramento AdCaMgPf; sacrificio BeSfTcVm

² Quod – mixtum *in mg.* AdBeCaMgPfRb²Tc, *in text* Vm; Quod in sacrificiis oblatione panis et vinum solum offerri debeat cxxxxiiii Vo; *om.* OaPtTbVp

³ missis *CaMgPFTbVo; *om.* Tc

⁴ atque *CaMgPFTb; et Tc

⁵ -atur *CaPFTbTc; -ant Mg

⁶ dedicare alios *BeOaTbVoVp; dedicare aliis AdCaMgMqPf; miscere alios Tc

⁷ -ulis *CaMgTbTc; -ulo Pf

⁸ in MgPFTbTc; *om.* Ca

⁹ atque ap. *CaMgPfVo; *om.* Tb; et ap. Tc

veritatis probabitur, a quo ordinata ipsa sacramentorum¹⁰ misteria processerunt. Cum enim magister veritatis verum salutis nostre sacrificium suis commendaret discipulis nulli¹¹ lac, sed panem tantum et calicem¹² sub hoc sacramento cognoscimus¹³ dedisse. Legitur enim in evangelica veritate, Accepit Iesus panem et calicem, et benedicens dedit discipulis suis. Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestum et evidens exemplum evangelice veritatis illuxit, quod preter panem et vinum¹⁴ aliud offerri non liceat¹⁵.

¹⁰ sacramentorum *AdBeMgPfTbVo; sacramentum Ca; sacrificiorum Tc

¹¹ nulli *CaMgPfTb; non illis Tc

¹² et cal. CaMgPfTb; om. Tc

¹³ cognoscimus *CaMgPfTb; scimus Tc

¹⁴ pan. et vin. *CaPfTbTc; vin. et pan. Mg

¹⁵ -eat *AdMgPfTb; -et Tc; aliud offerri non lic. om. Ca

¹Quod populis non debeat tradi² eucharistia intincta³

Illud vero⁴ quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex evangelio testimonium⁵ receperunt, ubi apostolis corpus suum et sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, et seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum prebuisse⁶ non legimus, excepto illo tantum⁷ discipulo quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non que⁸ sacramenti huius institutionem signaret⁹. Nam quod de expresso botro, id est de uvarum granis populus communicat, valde est omnino confusum, sed si necesse fuerit botrus in calice¹⁰ comprimatur, et aqua¹¹ misceatur, quia calix dominicus iuxta canonum preceptum vino et aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.

¹ Item add. SfTc, Idem add. Vo, om. CaMgPfTbVp

² tradi AdCaEaMgRaSfTbVm; dari PfTc

³ Quod - int. (om. Le) in mg. AdBeCaMgPfRaWc; in text as rubric Ad²EaLeRbTbTcVmVo(adding cxxxv); Idem Ph; om. BdLc(no break)OaPtVpWd

⁴ quoque Ph

⁵ prol. ex ev. test. CaMgPfTc; test. ex ev. prol. Tb

⁶ prebuisse *CaMgPfTc; dedisse Tb

⁷ tantum *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ que *CaPfTbTc; quia Mg

⁹ signaret *CaMgPfTb; significaret Tc

¹⁰ -ice *CaPfTbTc; -icem Mg

¹¹ aqua *CaMgPfTc; aquis Tb

[¹Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum]²

Ergo cum in calice vino aqua miscetur³, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei in quem credit copulatur et iungitur. ⁴Que copulatio et coniunctio aque et vini sic miscetur in calice Domini, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis⁵ offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis⁶. Si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrus solus offertur, in quo vini efficacia tantum⁷ demonstratur⁸, salutis nostre sacramentum negligitur quod aqua significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi⁹ utrumque misceatur, et ideo¹⁰ quia iam ex hoc¹¹ plurima et multiplex maiorum manavit sententia, deinceps omnis talis error atque¹² presumptio cessare debet, ne perversorum¹³ inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps licitum¹⁴ erit aliud in divinis sacris offerre nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum, panem tantum et calicem vino et aqua permixtum. De cetero aliter quam preceptum est faciens, tamdiu a¹⁵ sacrificando cessabit, quamdiu legitima penitentiae satisfactione correptus¹⁶, ad gradus sui officium redeat quod amisit.

ID 2.11] De cons. D 2 c 7

¹ Item *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

² Quid - mixtum *in mg.* AdBeCaMgPfRaRb²SIWc; *in text as rubric* LeTcVm (*for Vo see below*); De missarum sollempnitate Vp; *om. with no break* BdLcOaPhPkPtSfTbWd; Ea lacks whole section

³ miscetur *CaMgPfTb; commiscetur Tc

⁴ Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum cxxxxvi *add. as rubric to new section* Vo

⁵ tantum quis CaMgPfTb; quis tantum Tc

⁶ sang. Christi - nobis CaMgPfTc; sine nobis inc. esse sang. Christi Tb

⁷ eff. tantum CaTbVm; tantum eff. Tc; efficientia tantum MgPf

⁸ demonstratur *AdPfTbTcVm; designatur CaMg

⁹ in *add.* Tb, *om.* AdCaMgPfTc

¹⁰ ideo *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ iam ex hoc *CaMgPf; iam ex hoc et Tb; ex hoc iam Tc

¹² atque *CaMgPfTb; et Tc

¹³ et *add.* AdCaPf, *om.* *MgTbTc

¹⁴ dein. lic. PfTbTc; lic. dein. CaMg

¹⁵ a MgTbTc; *om.* CaPf

¹⁶ correptus *CaMgTbTc; correctus Pf

147

[*Quod presbiter¹ eucharistiam semper habeat paratam*]². *Ex concilio Warmatiensi³, cap. v*

Ut⁴ presbiter semper eucharistiam⁵ habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit aut parvulus infirmus fuerit⁶, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

ID 2.20] *De cons. D 2 c 93*

¹ presb. AdBeCaMgPfTcVm; sacerdos Sf

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text SfVmVo; Quod pres. eucharistiam in text Rb; om. OaTbVp

³ Warmatiensi AdMgPfVmVo; Warinatiensi Ca; Cartagin' Pt; Vuarmacensi Sf; Warmacensi Tb; Varinacensi Tc

⁴ Ut AdBeCaMgPfPtRbVmVo; Quod Tb; om. EgOaTc

⁵ pres. semper euch.] euch. pres. semper Ph

⁶ aut parv. inf. fuerit *AdEgMgPfTb; aut parv. fuerit Ca; om. Tc

148

¹*Ex² epistola Clementis pape, cap. xxviii*

Certe³ tanta in altari holocausta⁴ offerantur quanta populo sufficere debeant. Quod remanserit in crastinum non reservetur⁵, sed cum timore et tremore clericorum diligentia consumatur.

ID 2.21a] *De cons. D 2 c 23 med. var.*

¹ De eadem add. in mg. Ca; De eucharistie sufficientiain crastinum non reservandum add. Vo

² Ex AdCaEaMgPfTbTcVm; om. Sf

³ corr. fr. Perte Tc

⁴ in alt. hol. CaMgPfTb; hol. in alt. Tc

⁵ reserv- *AdOaPfTbTcVm; serv- CaMgRb

149

¹*Ex dictis² Augustini³*

Cotidie eucharistie communionem accipere⁴ nec⁵ laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus⁶ communicandum hortor, si tamen mens in affectu peccandi⁷ est⁸ gravari magis dico⁹ eucharistie perceptione quam purificari, et ideo quamvis quis

¹ De eodem add. in mg CaTc

² Ex dict. om. EaPt

³ Qualiter accedendum sit ad eucharistie perceptionem cxxxxviii add. Vo

⁴ acc- *CaMgPfTc; perc- Tb

⁵ nec *MgPfTbTc; non Ca

⁶ Dom. dieb. CaMgPfTb; dieb. Dom. Tc

⁷ mens in aff. (affectum P) pecc. *PfTbTcVo; in aff. pecc. mens CaMg

⁸ est *CaMgPfTc; sit Tb

⁹ mag. dico *CaMgPfTb; dico mag. Tc

peccato mordeatur¹⁰, peccandi tamen non habeat de cetero¹¹ voluntatem,
 communicaturus satisfaciatur lacrimis et orationibus, et confidens de Domini¹²
 misericordia accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico¹³
 quem mortalia peccata non gravant.

ID 2.25] De cons. D 2 c 13a

¹⁰ pecc. mord. *CaMgPfTb; mord. pecc. Tc

¹¹ non habeat de cetero AdCaMgTb; non habet de cetero PfVo; de cetero non habeat Tc

¹² Domini *Tc; Dei CaMgPfTbVo

¹³ de illo dico *AdEaMgPfTcVo; dico de illo Ca; de illo dicit Tb

150

*[Quod omnes¹ debeant² communicare ter in anno, ³Pascha, Pentecosten⁴, Natale
 Domini, nisi teneantur criminali peccato]⁵. Ex⁶ epistola Fabiani pape, cap. iii*

Et⁷ si non frequentius⁸ oblatione homines⁹ communicent, ter in anno, nisi forte
 quis maioribus quibuslibet criminibus¹⁰ impediatur, in Pascha et Pentecosten et
 Natali¹¹ Domini.

ID 2.27] De cons. D 2 c 16

¹ omnes BeCaPfTcVm; homines AdMg

² -eant CaMgPfTcVm; -ent Sf

³ in add. Tc, om. AdBeCaEaMgPfVm

⁴ et add. Tc, om. AdBeCaMgPf

⁵ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text Ea(no inscr.)VmVo(adding cl); om. OaPtTbVp

⁶ Ex *TcVp; om. BeCaMgOaPfPtSfTbVmVo

⁷ Et CaMgMo²OaObOeRbTbTcVp; Ut AdBdBdBeDbEaLcLeMkMoMqOdPfPkPtQeSIVaVmVoVq; []
 Of (ID divided)

⁸ laici add. EaMgTc, om. *AdBdBdBeCaMqPfTbVmVo

⁹ obl. hom. BeCaPfTbVm; obl. Ad; hom. EaMg; oblationes (omnes ss) hom. Pt; hom. obl. Tc

¹⁰ criminibus *BeCaMgPfTc; om. Tb

¹¹ -ali *Pf; -ale AdBeCaMgTc; -al' Tb

151¹

[*Quot² diebus abstinendum sit³ ab uxoribus⁴ ante sacram⁵ communionem*]⁶. *Ex
Eliberitano concilio⁷, cap. iii⁸*

Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet⁹ tres aut quatuor aut septem dies.

¹⁰Quod inter catholicos non connumeretur qui in istis temporibus Pascha, Pentecosten, Natale¹¹ Domini¹², non¹³ communicaverit¹⁴.

ID 2.32, where Quod - communicaverit is the rubric to the next canon in some copies] De cons. D 2 c 21

¹ om. Lc; before c 150 QeSfTb, not CaMgPfPhTcVmVp

² Quot CaPfTcVm; Quod MgVo

³ abst. sit BePfTcVo; sit abst. AdCaMgSf; abstinendus sit Vm

⁴ propria uxore Be

⁵ sacram AdCaMgTc; sacrum Pf

⁶ Quot – comm. in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text EaVm; Quod diebus abst. sit ante sac. comm. ab ux. Vo; om. OaPtTbVp

⁷ Eliberitano conc. *Pf; Enberitano conc. Ad; conc. Elibertano BeCaMgRbTbVp; conc. Eliberitano Sf; Helibitono conc. Tc; Eliberitano Vm

⁸ cli add. Vo

⁹ abst. deb. *CaMgPfTb; deb. abst. Tc

¹⁰ Ea ends c.; Item de eodem add. Tc, om. MgPfTb; new para. in CaMgTc, not BePfPkSITbVmVp

¹¹ Natale Tc; Natali BeCaVm; Nativitate Mg; Natal' AdOaPf; et Natale Rb; Natalis Tb

¹² Pascha – Domini after communicaverit PhQe

¹³ in Rb

¹⁴ Pascha Pent. - commun. *CaMgPfTc; non comm. Pascha - Domini Tb

152

[*Quod histriones et magi in vitio¹ permanentes, non sint² communicandi*]³. *Ex⁴
epistola sancti⁵ Cipriani⁶ ad Euchratium⁷*

Ciprianus Euchratio⁸ confratri⁹ salutem. Pro dilectione tua et reverentia consulendum me estimasti¹⁰, frater carissime, quid mihi videatur de histrione et mago illo¹¹ qui apud vos constitutus adhuc in artis¹² sue dedecore perseverat, et magister et

¹ vitio BeMgPfSfTcVmWc; vitia Ad; vitiis Ea; vitio suo Vo

² sint AdBeMgPfTcVmWc; sunt CaEaVo

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²TcWc; in text EaVmVo(adding clii); om. OaPtTbVp

⁴ Ex MgPfTbTcWc; om. Ca

⁵ om. PtVoWc

⁶ Ciriaci Rb

⁷ ad Euchratium PfTb²; ad Eueratium AdMgRbVmWc; ad Evaritium Be; ad Eucratium CaOaPhSfTbTcVo; ad Eucraticum Mq; pape Pt; ad Eucharistium Vp; no insc. Ea

⁸ Euchratio OaPf; Eucharistio AdBeMqPtVmVoVpWc; Eucratio CaTc; Euaratio Ea; Eueratio Mg; Euchraccio Tb

⁹ confratri *CaMgPfTcVoWc; om. SfPhTb

¹⁰ estimasti AdCaMgTbVo; existimati Oa; estimati Pf; existimasti Tc

¹¹ et mago illo CaMgPfTc; illo et mago Tb

¹² in artis CaPfTbTc; matris Mg

doctor non erudiendorum sed perdendorum¹³ puerorum, id est¹⁴ quod male didicit ceteris quoque insinuat, an talibus sacra communio cum ceteris Christianis debeat dari. Haut¹⁵ vobiscum communicare puto nec maiestati divine nec evangelice discipline congruere, ut pudor et honor ecclesie tam turpi et infami contagione fedetur.

ID 2.31] De cons. D 2 c 95

¹³ perdendorum MgPfTbTc; per decidorum Ca

¹⁴ id est PfTc; om. Ca; id MgTb

¹⁵ Haut CaPfTb; aut Mg; Haut Tc

153

[Quod laici vel femine¹ non debeant ferre corpus dominicum² ad aliquem communicandum]³. Ex concilio Remensi, cap. ii⁴

Pervenit ad notitiam nostram quod quidam presbiteri in tantum parvipendant⁵ divina misteria, ut laico aut femine⁶ sacrum corpus Domini⁷ tradant ad deferendum⁸ infirmis, et quibus prohibetur⁹ ne sacrarium¹⁰ ingrediantur nec ad altare appropinquent¹¹, illis¹² sancta sanctorum committuntur. Quod quam sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animadvertit prudentia. Igitur interdicat per omnia sinodus ne talis temeraria presumptio¹³ ulterius fiat, sed omnimodis¹⁴ presbiter per semetipsum¹⁵ infirmum¹⁶ communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

ID 2.39] De cons. D 2 c 29

¹ laici vel femine CaMgPf; femine vel viri Tc

² dominicum PfVm; Domini AdCaMgTc

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text EaVmVo(adding cliii); om. OaPtTbVp. non deb. - comm. PfTcVo; corpus dom. ad al. comm. ferre non deb. AdCaMg

⁴ ii *CaMgVo; li AdBdBeLePfPhSfTbTc; lx Pt; lii Se; i Vm; no insc. Ea

⁵ parvipendant CaMgPfTb; parvipendebant Tc

⁶ laico aut femine *BeCaMgTbVm; laico vel femine Pf; laicis aut feminis Tc

⁷ corp. Dom. CaMgPfTb; Dom. corp. Tc

⁸ deferendum *AdMgPf; deferendam Ca; ferendum TbTc

⁹ proh- CaPfTbTc; perh- Mg

¹⁰ sacrarium CaMgPfTb; sacrum Tc

¹¹ appropinquent *CaMgPfTc; appropinquare audeant Tb

¹² illis *CaPfTbTc; illisque Mg

¹³ tem. pres. *CaMgPfTb; pres. tem. Tc

¹⁴ omnimodis *CaPfTb; modis omnibus Tc; omnimodo Mg

¹⁵ semetipsum *CaMgPfTb; seipsum Tc

¹⁶ infirmum here *CaMgPfTb, after presbiter Tc

154

[*Penitentia vomentis eucharistiam*]¹. *Ex penitentiali*² *Bede presbiteri*

Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam evomuerit³, quadraginta dies peniteat, clerici vel monachi seu diaconi quadraginta⁴ dies peniteant⁵, presbiteri septuaginta dies peniteant, episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa evomuerit⁶ septem dies peniteat⁷.

ID 2.55] *De cons. D 2 c 28*

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text RbVo(adding lciiii); om. OaPtTbVp

² -entia *AdMgPfTbTcVm²; -entia CaVm

³ evom- *CaMgPfTc; vom- Tb

⁴ lx Ea

⁵ clerici vel - dies (om. Mg) penit. (-eat Ca) CaEaMgPfTb; om. Tc

⁶ -rit AdCaPf; -rint MgTc; om. Tb

⁷ -eat CaPfTb; -eant EaMgTc

155

[*Penitentia sacerdotis cuius*¹ *negligentia sanguis de calice stillaverit*²]³. *Ex decretis*⁴

Pii pape, cap. iii

Si⁵ vero per negligentiam de calice Domini aliquid⁶ stillaverit in terram, linguabitur⁷, tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur locus corradetur⁸ et igne consumatur, et cinis intra⁹ altare recondatur¹⁰, et sacerdos quadraginta dies peniteat¹¹. Si super altare¹² stillaverit calix, sorbeat minister stillam, et tres dies peniteat. Si super linteam altaris ad¹³ aliud stilla pervenerit quatuor dies peniteat. Si usque¹⁴ tertium, novem¹⁵ dies¹⁶ peniteat, et linteamina que tetigerit stilla minister abluat, tribus vicibus calice subtus posito et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recondatur.

¹ cuius AdBeCaEaMgPfVmVo; si eius Tc

² de cal. stillaverit (-avit Mg) AdCaEaMgPfVm; Domini still. de calice Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text Ea(no insc)VmVo(adding clv.); om. OaPtTbVp

⁴ Ex decretis *AdPf; Ex decreto CaMgTbTc; Decr' BeVo

⁵ quis add. Ca, om. MgPfTbTc

⁶ aliq. here *CaMgPfTb; after negligentiam Tc

⁷ -uabitur MgPfTc; -uatur CaTb; lavabitur corr. fr. lignabitur Vo

⁸ corradetur AdMg²Rb; radetur Ca; corrodatur MgTbTc; conradetur BeOaPf².; cum radatur Vm; conrodatur VoVp

⁹ intra *CaMgTbTc; inter Pf

¹⁰ -atur TbTc; -etur CaMgPfVo²

¹¹ et sacerdos. XL dies pen. *BeMgOaRbTbTc; Presbiter xl dies pen. Ca; om. AdPfVo. Ea ends c.

¹² super alt. *CaMgTbTc; om. Pf

¹³ ad *MgPfTb; aut Ca; aut ad. Tc

¹⁴ usque CaMgPfTb; ad Tc

¹⁵ novem *CaMgPfTb; undecim Tc

¹⁶ Si usque tertium novem dies ss Ad²

ID 2.56] *De cons. D 2 c 27*

156

[*Penitentia male servantis sacrificium*¹]². *Ex concilio Aurelianensi*³, *cap. vi*⁴

Qui non bene⁵ custodierit sacrificium, et mus vel aliquod aliud animal comederit illud⁶, quadraginta dies peniteat. Qui autem⁷ perdiderit illud in ecclesia⁸ aut pars eius ceciderit et non inventa⁹ fuerit, triginta dies¹⁰ peniteat.

ID 2. 60a] *De cons. D 2 c 94*

¹ -icium CaPf; -icia AdMgTc

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* Ea(*no insc*)VmVo(*adding clvi*); *om.* OaPtTbVp

³ -ianensi CaPfTbTc; -ano MgRb

⁴ vi *AdBePfTbTcVm; quinto CaMgVo; vii Pt

⁵ non bene *CaMgPfTb; bene non Tc

⁶ illud *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁷ autem *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ illud in eccl. *CaMgPfTb; in eccl. illud Tc

⁹ non inv. CaMgPfTb; inv. non Tc

¹⁰ dies *CaPfTb; *om.* MgTc

157

[*Quas prefationes*¹ *Romana teneat ecclesia*²]³. *Pelagius Romane ecclesie et apostolice sedis*⁴ *episcopus*⁵ *universis*⁶ *Germaniarum*⁷ *atque*⁸ *Galliarum*⁹ *episcopis*¹⁰

Cum¹¹ in Dei nomine in Romana ecclesia sinodum episcoporum sive ceterorum¹² consacerdotum Dei fidelium congregatam¹³ habuissemus, et de ecclesiasticis statutis¹⁴ ut sunt¹⁵ ab apostolis et a sanctis patribus¹⁶ tradita¹⁷ diligentius

¹ *pref.* CaMgPfTcVoWc(*before* Quas); *propheta* Lm

² Rom. ten. eccl. BeCaMgPfTcVo; ten. Rom. eccl. Ad; ten. eccl. Rb; ten. eccl. Rom. Sf; Rom. eccl. ten. Wc

³ *in mg.* AdBeCaLdMgPfTcWc; *in text* Ea(*after insc.*)LmMfRbVmVo(*adding clvii*); *De missa in mg.* Lj; *om.* CbCcLflJmMjMkMmMoOaPkPtRaTbVp. vii. *De missa (with De prefatione missarum added later) in mg.* Bd²; vii *add. in mg.* Be²

⁴ Rom. ecclesie et apostolice sedis *OaSf; Rom. sedis LfPfVmVp; Rom. ecclesie sedis AdBdCaMgMjMjMkMmMoMqRa; Rom. ecclesie BeCbLdLjLmTbTc; Rom. e. EaPh; Rom. sedis Vo; *om.* PtWc

⁵ -is Sf²; papa PtWc; episcopus *before* sedis *before* correction Vo

⁶ ep. universis *BeCaMgPfTc; universis episcopis MjPt; epp. cunctis SfTb; universis Wc

⁷ Germaniarum *BeMgMh²PfTbTcVo; Germaniorum Lf; -anarum MoWc; per Germaniam Pt

⁸ atque *CaCbLdLflJmMgMkPfRaTb; et MoPtTc

⁹ Gallias Pt

¹⁰ Pel. - episc. *om.* Cc; episcopis *om.* MjPtWc; universis - episcopis *om.* Ea; *de missa add in marg.* Lj

¹¹ Cum *CaCbCcLdLflJmMgMmMoPfTbWc; Dum Tc

¹² ceterorum *CaLdMgPfTbTc; *om.* Lf

¹³ fid. cong. *CaLdMgPfTbTc; filium congregatum Lm

¹⁴ statutis *AdCaCbCcLflJmMgPfVmWc; institutis LdTbTcVo

¹⁵ sunt *CaLdMgPfTbTc; *om.* Cc

¹⁶ a sanctis pat. *CaCbCcLdLflJmMgPf; sanctis pat. Tb; sanctis Tc

¹⁷ sunt *add.* Cc, *om.* *CaLdMgPfTbTc

tractaremus, supervenere littere vestre, et¹⁸ ut magis essent auctoritative, etiam¹⁹ vive voces²⁰ processerunt, rogantes ut ordinem prefationum²¹ quem²² sancta Romana ecclesia hactenus²³ haberet²⁴, nostris litteris vobis mandaremus. Tunc²⁵ de vestra voluntate et studio tam bono multum²⁶ gavisi sumus, sacrum²⁷ ordinem Romanum, sacraque²⁸ constituta nostrorum antecessorum solerter²⁹ relegentes, invenimus has novem prefationes in sacro catalogo tantummodo³⁰ recipientes³¹ quas longa retro vetustas in Romana³² ecclesia hactenus servavit, id est, unam in albis³³ paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecosten, quartam de Natali³⁴ Domini, quintam de Apparitione Domini³⁵, sextam de apostolis, septimam de sancta³⁶ Trinitate, octavam de Cruce³⁷, nonam de ieiunio in Quadragesima³⁸ tantummodo dicendam³⁹. Has prefationes tenet et custodit⁴⁰ sancta Romana ecclesia⁴¹, has tenendas vobis mandamus.⁴²

ID 2.77] De cons. D 1 c 71 has end from Invenimus has only

¹⁸ et *CaCbCcLdLfljMgPftb; om. LmTc

¹⁹ etiam *CaLdMgPftc; et Tc

²⁰ vive voces *AdCaCbCcLdLfljMgTbTc; sive voces Lm; voces vive Pf

²¹ after corr. Lf

²² quem *CaMgPftbTc?; que LjLm

²³ ss Lj

²⁴ in add. Mg, om. *CaCbCcLdLfljLmPftbTc

²⁵ Tunc *AdPf; Tum CaCbCcLdLfljLmMgTbTc

²⁶ multum *CaLdMgPftc; om. Tb

²⁷ sumus sacrum *CaCbCcLdLfljLmPftc; sumus lacuna sacrum Tb; secundum Mg

²⁸ sacraque *CaCbCcLdLfljLmMgTbTc; sanctaque Pf

²⁹ sollerter *CaLdMgPftc; solerte LfTb

³⁰ tantummodo *CaCbCcLdLjLmMgPftb; tantum Tc

³¹ -entes CaCbCcLdLflmPf; -endas Lj²MgTbTc

³² -ona Ca

³³ in albis *CbCcLdLfljLmMgPftbTc; ab his Ca

³⁴ -ali *CaLfljPftb; -ale CbLdMgTc; natal' CcLm

³⁵ Domini *CaCbCcLdLfljMgPftb; om. Tc

³⁶ sancta *BeCbLdLjLmMgTbTc; om. CaCcLfpf

³⁷ sancta add. Tc, om. CaCbCcLdLfljLmMgPftb

³⁸ -ima CaLdLj²MgTb; -imam Lf; corr. fr. Quadagesima Lj; -imo Pf; xl Tc

³⁹ tant. dic. CaLdLj²MgPftc; dic. Lj; dic. tant. Tb

⁴⁰ et cust. *CaLdMgPftbTc; om. Lf

⁴¹ Rom. eccl. *CaLdMgPftbTc; eccl. Rom. CbLj

⁴² mandaremus Vo

158

[Quod presbiter non debeat missam¹ cantare nisi² duobus sibi³ respondentibus]⁴. Ex decretis⁵ Sotheris⁶ pape, cap. x⁷

Hoc quoque statutum est, ut nullus presbiterorum missarum solempnia celebrare presumat, nisi duobus presentibus sibique respondentibus⁸, ipse tertius habeatur, quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, et illud in secretis orate pro me, apertissime convenit ut ipsius⁹ respondeatur salutationi.¹⁰

ID 2.127] De cons. D 1 c 61

¹ debeat missam AdBeCaMgPfTcVm; debet missas Sf

² cum add. Sf, om. AdBeCaMgPfTcVm

³ sibi BeMgPfSfVm; om. CaTc

⁴ Quod - resp. in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text Ea(no insc.)SfVmVo(adding cp. clviii); De missa in text after cap. x, and in mg. Db; om. OaPtTbVp

⁵ -etis CaPfTbTc; -eto Mg

⁶ Scoberis Ad

⁷ Ex - x om. Ea; cap. v om. Vo

⁸ sibique resp. *CaMgPfTc; respondentibusque sibi Tb

⁹ ipsius *CaMgPfTb; ipsi Tc

¹⁰ Explicit liber primus add. Ea, omitting cc. 159-end.

159

[Quod quatuor modis contingat¹ dormientibus pollutionis illusio²]³. Responsio Gregorii pape⁴ ad Augustinum Anglorum apostolum⁵

In illusionem per somnium necessaria valde est discretio⁶ que⁷ subtiliter pensari⁸ debeat⁹ ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex crapula¹⁰, aliquando ex nature superfluitate, vel infirmitate¹¹, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex nature superfluitate vel¹² infirmitate evenerit, omnino hec¹³ illusio non estimanda est¹⁴, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est quam

¹ -gat CaPfTcVm; -guat Ad; -gunt Mg

² -sio CaPfTc; -siones Mg

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text VmVo(adding clviii); om. Lc(no break)OaPtTbVp. De illusionem sompniorum add. in mg. Bd²; viii add. in mg. Be²

⁴ pape *BeCaMgPfTcVo; om. SfTbVm

⁵ Angl. apostolum AdCaOaPfVp; om. Lc; Angl. episcopum BeMgPhRbTbTcVmVo; episcopum Angl. Sf

⁶ nec. valde est (ss Ad) disc. AdCaPfTc; est nec. valde disc. Mg; nec. valde est disc. Tb

⁷ que AdCaMgTc; qua PfTb

⁸ -ari *CaPfTc; -are Mg; om. Tb

⁹ debeat⁹ CaPfTb; debet MgTc

¹⁰ -ula *CaMgTbTc; -ulis Pf

¹¹ evenit add. DbTbTc, om. *CaMgPf

¹² in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹³ omn. hec *TbTcVm; hec omn. AdCaMgPfVoVp

¹⁴ non estimanda est OaTbVm; non existimanda est AdCaMqPf; non extimanda est Be; non est timenda MgVp; non est estimanda Tc; existimanda non est Vo

fecisse. Cum vero¹⁵ ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde¹⁶ aliquem reatum animus, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi corporis¹⁷ Christi, vel missarum solempnia celebrandi, cum fortasse aut festus dies¹⁸ exigit, aut exhiberi¹⁹ misterium pro eo quod sacerdos alius in loco²⁰ deest, ipsa necessitas compellit²¹, mutatis vestibibus cantet. Nam si adsunt²² alii qui implere ministerium²³ valeant, illusio²⁴ per crapulam facta a perceptione sacri misterii prohibere non debet sed ab immolatione sacri misterii²⁵ abstinere ut arbitror humiliter debet²⁶, si tamen²⁷ dormientis mentem turpi imaginatione²⁸ concusserit²⁹. Nam sunt quibus ita plerumque³⁰ illusio nascitur, ut eorum animus etiam in sompno³¹ corporis prohibere positus³² turpibus imaginibus³³ non fedetur. Qua in re unum ibi³⁴ ostenditur³⁵, ipsa mens omnino rea non³⁶ fit, vel³⁷ suo iudicio³⁸ libera, cum se etsi dormienti³⁹ corpore nihil meminit vidisse, tamen in⁴⁰ vigiliis corporeis meminit in ingluviem⁴¹ cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti, patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice

¹⁵ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

¹⁶ exinde *MgPfTb; tamen exinde Ca; tamen et Tc

¹⁷ corporis *MgPfTc; corpus CaTb

¹⁸ fortasse aut festus dies *CaPfTbTc; autem aut dies festus Mg

¹⁹ -eri *CaPfTbTc; -ere Mg

²⁰ illius *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

²¹ sed *add.* Tb, ut *add.* Tc, *om.* *CaMgPf

²² adsunt *MgPfTbTc; adhuc sunt Ca

²³ impl. ministerium AdTb; impl. misterium CaMgPfVo; adimpl. misterium Mq; adimpl. ministerium Pt; misterium impl. Tc

²⁴ -sio *MgPfPtTc; -sione CaDbTb

²⁵ prohibere non deb. - sacr. mist. (sac. mist. *om.* Tc) MgPfPtSg²VaTc; *om.*

AdCaDbMqOaObOdOeOfPhSgTbVmVoBrant

²⁶ abst. ut arb. hum. deb. AdCaMgOaOdTb; deb. abst. ut arb. hum. Pf; abst. ut arb. deb. hum. TcVm;

lacuna follows in Pf

²⁷ non *add.* Pf, *om.* *AdCaMgTbTc

²⁸ turpi imaginatione AdCaMgTb; imaginatione Pf; turpis imaginatio non TcVo

²⁹ concesserit Vo

³⁰ quibus ita plerumque *CaMgPfTc; plerique quibus ita Tb

³¹ sompno *CaMg; sompno PfTbTc

³² positus *CaMgPfTb; sopitus Tc

³³ turpibus imaginibus AdCaMgTbVo; imaginatione turpi Pf; turpi imaginatione Tc

³⁴ unum ibi CaMgPfTc; ibi unum Tb

³⁵ quia *add.* Tb, quod *add.* Tc, *om.* *CaDbMgPf. Mp¹ *begins here*

³⁶ omnino rea non AdCaMgPf; rea non tamen Ad²; rea omn. non Tb; omn. non (*subs. canc.*) tamen rea Tc

³⁷ vel *Ca²MgPfTc; sed CaTb

³⁸ iudicio *AdTb; iudicio penitus CaMgPf; penitus vicio Tc

³⁹ -enti CaMgPfTb; -ente Tc

⁴⁰ in CaObOfTbTcVa; post in Mg; *om.* DbOdOePf

⁴¹ ingluviem MgTc; ingluvie AdCaDb; gluvie PfTb

inquinatio illa processerit⁴², quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Propter talem⁴³ pollutionem⁴⁴ sacro misterio eo die⁴⁵ abstinere oportet⁴⁶.

ID 2.52 pt.] +D 6 c 1 med. widely variant

⁴² -esserit *AdCaMgTbTc; -essit Pf

⁴³ talem *CaMgTbTc; om. AdPf

⁴⁴ a add. MgTc, eo die a add. Ca, om. *DbPFTb

⁴⁵ eo die *MgPFTbTc; om. Ca

⁴⁶ oportet *CaMgPFTb; debet Tc

160

[De qua materia¹ debeat fieri calix et patena]². Ex³ concilio Remensi, cap. vi⁴

Ut⁵ calix Domini cum patena, si non ex auro omnimodis⁶ ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stagneum calicem habeat. De ere autem aut ex⁷ auricalco non fiat calix, quia ob vini virtutem eruginem pariterque⁸ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut⁹ in vitreo calice presumat cantare.¹⁰

ID 2.131] De cons. D 1 c 45

¹ materia AdBeCaMgTcVo; maneria Pf; misteria Vm

² in mg. AdBeCaMgPFRb²Tc, in text VmVo(adding clx); (viii. Bd, Et Db) De aliorum sacramentorum sanctitate in mg. Bd²DbLj, in text also Db; Ut calix sit de auro vel argento added in a later hand in mg. Bd²; om. MpOaPtTbVp

³ Ex *AdCaMgTbTc; De Pf

⁴ vi AdCaPFTbTc; v MgVp; viii Rb; om. Vo

⁵ Et Lc

⁶ omnimodis CaMgPFTb; omnibus modis Tc

⁷ aut ex AdCaMgPFTb; aut de Tb; vel de Tc

⁸ pariterque *CaPFTbTc; pariter et Mg

⁹ aut *CaMgPFTb; vel Tc

¹⁰ Nullus autem in - cant. om. Ph

161

[Quod non¹ in serico, sed² puro linteo sacrificium celebretur]³. Ex⁴ epistola Eusebii pape cap. li⁵

Hic⁶ inter cetera predicta consulto omnium⁷ constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat, sed in⁸ puro linteo ab

¹ non CaMgPFTc; om. Vm

² vel Vo

³ in mg. AdBeCaMgPFRb²Tc, in text VmVo(adding clxii); om. OaPtTbVp

⁴ Ex epist. BeCaMgPFTc, after corr. Tb; Epist. SfVo; Exempla Vm

⁵ cap. li CaMgPFTb; cap. viii Rb; cli Tc

⁶ Hic *AdCaPFTbVo; Sic BeEgLeMgMhMkMo²MpMqQaSIVp; Hinc MoOaRbTc; Hec PhQe; Sed PkWc; Hoc Pt; Nec Tb; [jinc Wd

⁷ cons. omn. *CaMgPFTb; omn. cons. Tc

⁸ in *CaMgTbTc; om. Pf

episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque⁹ contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi¹⁰ in sindone linea munda¹¹ sepultum fuit.

ID 2.134] De cons. D 1 c 46

⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ nostri Iesu Christi *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ linea munda *AdMgOaPfTbVo; munda linthea Ca; linthea munda Tc

162

¹Ex concilio Aurelianensi, cap. viii²

Ne³ ad nuptiarum ornatum ministeria⁴ divina prestantur, ut dum improborum tactu vel pompa secularis luxurie polluuntur, ad officium⁵ sacri misterii⁶ videantur indigna⁷.

ID 2.143] De cons. D 1 c 43

Explicit liber primus⁸

¹ Ut ornamenta ecclesiastica ad ornamenta nuptiarum non prestantur *add.* Ca *mg.*; Quod ad nuptias divina misteria non prestantur *add.* Vo

² Aurel. cap. viii (v Vo) AdBeCaPkRbSfTbVmVo; Aurel. PfTc; Arvernensi cap. v Mg; Aurel. cap. viiii Se

³ Qe Oa; Ut Vo

⁴ ministeria CaSeTbTcWc; misteria AdBeMgMqPfVmVo

⁵ ad officium AdBeCaMgMqSeTcVmVo; ad officia *Tb; om. Pf

⁶ sacri misterii AdBeCaMgPfVmVoWc; divini misterii Tb; sacri ministerii SeTc

⁷ indigna CaMgPfTbTc; digna Sf

⁸ Expl. lib. primus AdBdBeDbEa(*after c 158*)LcLdMhMkMmMoMqOaOfPfQeSITcVaVo; om. LeMfMgMjMpOePhRaRbTbVmVpWcWd; Expl. primus liber Od; Expl. lib. secundus ObPwSg; *erasure in* Pk; Explicit pars prima Pt; Explicit liber mus Vq